

รายงานฉบับสมบูรณ์

โครงการ “ การพัฒนากลไกพื้นฐานระดับชุมชน
เพื่อการพัฒนา และแก้ไขปัญหาเด็ก และเยาวชน
บ้านห้วยโถ้ง ตำบลน้ำบ่อหลวง ”

Grass – root community mechanisms to prevent and reduce

Child and youth problems

Tambon Nam Bo Luang, Chiang Mai

โดย

นางสมพร ดวงคำฟู

สิงหาคม 2546

รายงานฉบับสมบูรณ์

โครงการ “ การพัฒนากลไกพื้นฐานระดับชุมชน
เพื่อการพัฒนา และแก้ไขปัญหาเด็ก และเยาวชน
บ้านห้วยโถ้ง ตำบลน้ำบ่อหลวง ”

Grass – root community mechanisms to prevent and reduce
Child and youth problems
Tambon Nam Bo Luang, Chiang Mai

คณะผู้วิจัย

นางสมพร ดวงคำฟู

นางเรณู เทพภู

นางสาวอำภา ปัญโญ

สนับสนุนโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนงานวิจัย
ชุดโครงการ เด็กและเยาวชน

กิตติกรรมประกาศ

โครงการพัฒนาเทคโนโลยีพื้นฐานระดับชุมชนเพื่อการพัฒนา และแก้ไขปัญหาเด็ก และเยาวชน บ้านห้วยไทรงาม ตำบลน้ำบ่อหลวง อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ เป็นโครงการวิจัยและพัฒนาเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม งานวิจัยฉบับนี้สำเร็จได้ด้วยการสนับสนุนด้านงบประมาณ และด้านวิชาการ จากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัยภาคเหนือ (สกว.ภาค) ข้าพเจ้าจึงใคร่ขอกราบขอบพระคุณ ศ.ดร.ปิยวัตร บุญหลง ดร.สินธุ์ สโรบล ดร.สมคิด แก้วทิพย์ และดร.อวรณ์ โอภาสพัฒนกิจ ที่ให้โอกาสข้าพเจ้าได้เข้ามาศึกษา และเรียนรู้การทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น และให้โอกาสในการเพิ่มพูนความรู้ และประสบการณ์ในด้านต่าง ๆ เป็นอย่างมาก และข้าพเจ้าขอขอบคุณ เจ้าหน้าที่สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัยภาคเหนือ (สกว.ภาค) ทุกท่านที่ให้การช่วยเหลือ สนับสนุน และให้กำลังใจในการดำเนินงานโครงการด้วยดีตลอดมา

ขอกราบขอบพระคุณที่ปรึกษาโครงการ ดร.สิทธิรัฐ ประพุทธนิติสาร คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ขอขอบพระคุณคุณปิ่นทิพย์ ชะเอม ผู้ประสานงาน Cy – net สมาชิกทีม Cy – net ทุกท่าน คุณอตุลย์ บุญแปง คุณกิตติชัย เหลืองกำจร สำนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติดภาคเหนือ จังหวัดเชียงใหม่ ที่ให้การคำแนะนำช่วยเหลือ และสนับสนุนข้อมูลทางวิชาการที่เป็นประโยชน์ในการดำเนินงานโครงการ และเป็นกำลังใจให้กับข้าพเจ้าในการปฏิบัติงานตลอดระยะเวลาในการดำเนินโครงการวิจัย

ขอขอบพระคุณท่านนายอำเภอสาธิตห์ สังข์สรวง นายอำเภอสันป่าตอง คุณสามารถ รักษาศิลป์ หัวหน้าสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอสันป่าตอง ท่านก้านันสุทัศน์ สุทัศนรักษ์ กำนันตำบลน้ำบ่อหลวง อาจารย์ เรณู เทพภู คุณอำภา ปัญญา ผู้ช่วยนักวิจัย คุณครุณ ศรีบุญมา ผู้ใหญ่บ้านห้วยไทรงาม คณะครูโรงเรียนบ้านห้วยไทรงาม เจ้าหน้าที่สถานีอนามัย เจ้าอาวาสวัดห้วยไทรงาม ผู้นำชุมชน เด็กและเยาวชนรวมทั้งประชาชนทุกท่านที่มีส่วนร่วมให้ความช่วยเหลือในการดำเนินงานโครงการด้วยดีตลอดมา

ขอกราบขอบพระคุณ คุณพ่อเลิศ เรือนมูล คุณแม่แสงหล้า เรือนมูล ผู้ให้กำเนิดให้โอกาสทางการศึกษา ผู้ให้การอบรมสั่งสอนข้าพเจ้ามาตั้งแต่เด็กจนกระทั่งปัจจุบันด้วยความรักเสมอมา และขอขอบคุณ คุณณัฐสิทธิ์ ดวงคำฟู คุณจรัญญา เรือนมูล ผู้ให้กำลังใจด้วยดีตลอดมา และเป็นแรงผลักดันให้ข้าพเจ้าเกิดความมุ่งมั่นในการดำเนินงานจนสำเร็จลุล่วงด้วยดี

งานวิจัยฉบับนี้มุ่งหวังที่จะพัฒนา และแก้ไขปัญหาเด็กและเยาวชนในพื้นที่ให้มีศักยภาพในการ ปกป้องคุ้มครองตัวเองให้รอดพ้นจากปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมปัจจุบัน ตลอดจนมุ่งหวังให้ชุมชนเกิดการพัฒนายั่งยืน หากโครงการวิจัยนี้มีประโยชน์ และมีคุณค่าด้านใดก็ตามข้าพเจ้าขอขอบคุณดีทั้งหมดให้กับบุคคลที่กล่าวมา แต่หากโครงการมีความบกพร่อง หรือผิดพลาดประการใด ๆ ก็ตามข้าพเจ้าน้อมรับไว้แต่เพียงผู้เดียว และขออภัยมา ณ.ที่นี้ด้วย

สมพร ดวงคำฟู

บทคัดย่อ

โครงการพัฒนากลไกพื้นฐานระดับชุมชนเพื่อการพัฒนา และแก้ไขปัญหาด็กเยาวชน กรณีศึกษาบ้านห้วยไทรง ตำบลน้ำบ่อหลวง อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ ภายใต้การสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัยภาคเหนือ เป็นโครงการวิจัย และพัฒนาแบบมีส่วนร่วม ที่มุ่งเน้นศึกษากลไกความสัมพันธ์ของชุมชนที่เอื้อต่อการจัดการกับปัญหาด็ก และเยาวชน โดยมีวัตถุประสงค์ของการวิจัยดังนี้ 1.) เพื่อศึกษากลไกความสัมพันธ์พื้นฐานของชุมชน เพื่อนำไปสู่การหารูปแบบ และกระบวนการในการป้องกัน และแก้ไขปัญหาด็กและเยาวชน 2.) เพื่อสร้างความตระหนัก และปลูกจิตสำนึกของคนในชุมชนในการป้องกัน และแก้ไขปัญหาด็กและเยาวชน 3.) เพื่อเชื่อมประสานและเสริมสร้างศักยภาพของคนในชุมชนในการสร้างความร่วมมือช่วยเหลือสนับสนุนการป้องกัน แก้ไขด้านด็ก และเยาวชนอย่างมีส่วนร่วม กัน

รูปแบบของการวิจัยเป็นการเป็นวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในทุกกระบวนการ ของการทำงานการดำเนินโครงการได้แบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอนคือ ขั้นตอนแรกเป็นขั้นเตรียม โครงการ และเตรียมชุมชน ได้มีการสร้างความสัมพันธ์ชุมชน ประสานความร่วมมือ ศึกษาข้อมูลชุมชน ขั้นที่สองเป็นขั้นดำเนินกิจกรรมได้มีการศึกษาเครือข่ายความสัมพันธ์ชุมชน จัดเวที สร้างความเข้าใจในการทำงาน จัดการวิเคราะห์ข้อมูล และหาแนวทางในการวางแผนการทำงานร่วมกับชุมชน ขั้นที่สาม เป็นการปฏิบัติงานป้องกัน และแก้ไขปัญหาด็กในชุมชน ตาม แผนงานที่ชุมชนได้ร่วมกันวางแผนไว้

วิธีการเก็บข้อมูล / แหล่งข้อมูล วิธีการเก็บข้อมูล และรวบรวมข้อมูลนั้นใช้เครื่องมือ และเทคนิควิธีผสมผสานการเช่น การสังเกตแบบมีส่วนร่วม การสนทนอย่างเป็นธรรมชาติ การจัดเวทีพูดคุย การสัมภาษณ์เชิงลึก การจัดเก็บข้อมูลใช้ทั้งวิธีการที่เป็นทางการ และไม่เป็น ทางการ แหล่งข้อมูลได้จากการจัดเก็บข้อมูลโดยตรงจากสมาชิกในชุมชน และข้อมูลจากองค์กรพัฒนาเอกชนที่เคยดำเนินการในพื้นที่ ข้อมูลจากโรงเรียน สถานีอนามัย และองค์การบริหาร ส่วนตำบล

ผลการศึกษาวิจัยพบว่าปัญหาด็ก และเยาวชนบ้านห้วยไทรงคือ ปัญหายาเสพติด ปัญหา การคบเพื่อน ปัญหาการมีเพศสัมพันธ์ในวัยเรียน ปัญหาเกี่ยวกับค่านิยม ปัญหาขาดที่ปรึกษา ปัญหาความยากจน ปัญหาการลักขโมย ปัญหาเล็กกำพร้า ปัญหาความขัดแย้งระหว่างกลุ่มด็ก และเยาวชนกับแกนนำผู้ใหญ่ ปัญหาโรคเอดส์ แต่เมื่อได้มีตรวจสอบข้อมูลในระดับลึกของชุมชนพบว่าปัญหาสำคัญคือปัญหาการใช้สารเสพติดซึ่งปัญหาดังกล่าวเป็นปัญหาที่เชื่อมโยงกับ ปัญหาอื่นๆ มากที่สุดและยากต่อการแก้ไข และปัญหาความขัดแย้งระหว่างกลุ่มด็กและเยาวชน

กับกลุ่มแกนนำผู้ใหญ่ ซึ่งเป็นปัญหาที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม และแก้ไข ปัญหาต่าง ๆ

ข้อมูลที่ได้รับจากการตรวจสอบความสมบูรณ์โดยการแยกแยกเป็นหมวดหมู่ และได้ วิเคราะห์ตามกรอบความคิดที่กำหนดไว้ ผลการวิจัยโดยสรุปพบว่ากลไกความสัมพันธ์ของชุมชน ที่เอื้อต่อการพัฒนา และแก้ไขปัญหาลูก และเยาวชน ปัจจุบันดังนี้

1. กลไก หมู่ หรือ ปีกบ้าน และคณะกรรมการหมู่บ้านซึ่งเป็นเสมือนศูนย์กลางการติดต่อสื่อสารทั้งภายใน และภายนอกชุมชน ดังนั้นความสัมพันธ์ทางสังคมของคณะกรรมการ หมู่บ้านจึงเป็นไปในลักษณะของการแสวงหาความร่วมมือ
2. ความสัมพันธ์ในกลุ่มเด็กและเยาวชนในหมู่บ้าน เป็นกลุ่มที่มีพลังในการช่วยเหลือกัน ทำงานกิจกรรมต่าง ๆ ของส่วนรวมกลุ่มนี้ไม่ค่อยมีเวลามากนักเพราะส่วนใหญ่เรียน หนังสือ รูปแบบความสัมพันธ์จึงเป็นไปในลักษณะของการประนีประนอมเข้าหากันหลาย ฝ่าย
3. มีผู้นำบางกลุ่มที่มีความตั้งใจจริงในการทำงานพัฒนา และมีความสามารถ เช่น สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล และคณะกรรมการหมู่บ้าน ซึ่งชาวบ้านส่วนใหญ่ในชุมชนให้การ ยอมรับการทำงาน

กลไกความสัมพันธ์ของชุมชน ที่เอื้อต่อการพัฒนา และแก้ไขปัญหาลูก และเยาวชนในปัจจุบัน ก่อให้เกิด

1. ความร่วมมือของชุมชน การเชื่อมประสาน ความร่วมมือกันดำเนินการในงานสาธารณะ ประโยชน์ในกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับงานพัฒนา และแก้ไขปัญหาลูก เยาวชนในชุมชน โดยมีกลุ่มแกนนำระดับชุมชนเป็นกลุ่มบุคคลที่ทำหน้าที่ประสานงานกับหน่วยงานภายนอก อันได้แก่ การติดประสานกับหน่วยงานภาครัฐในการสนับสนุนให้เด็ก และเยาวชนที่ใช้ยาเสพติดเข้ารับการบำบัดรักษา การประสานงานเพื่อขอรับการสนับสนุนงบประมาณจากองค์การบริหารส่วนตำบล และองค์กรภายนอกเพื่อสนับสนุนกิจกรรมด้านต่าง ๆ ของกลุ่มเด็ก และ เยาวชน เช่น การสนับสนุนอุปกรณ์กีฬา และการจัดสร้างสนามกีฬาเป็นต้น
2. เกิดความตระหนัก และจิตสำนึกของชุมชนในการป้องกัน และแก้ไขปัญหาด้านเด็กและ เยาวชน เช่นจากการที่สมาชิกกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชนได้ร่วมกันวิเคราะห์สาเหตุ และสถานการณ์ ปัญหา ที่เกิดขึ้นกับเด็ก และเยาวชนในชุมชน ทำให้กลุ่มสมาชิกต่าง ๆ ในชุมชนมี โอกาสได้รวบรวมข้อมูลระดับลึก ซึ่งบางคน และบางครอบครัวที่ไม่มีเด็ก และเยาวชนอยู่ ในความดูแลรับผิดชอบ ไม่เคยคิดมาก่อนว่าปัญหาเสพติดละปัญหาโรคเอดส์เป็น ปัญหาที่ใกล้ตัวจึงทำให้คนในชุมชน ตระหนักถึงปัญหาและต้องการมีส่วนร่วมในการ แก้ไขปัญหา

3. เกิดแผนการทำงานเพื่อแก้ไขปัญหาในรูปแบบใหม่ โดยอาศัยการทำงานของกลุ่มแกนนำ และอาศัยภูมิปัญญาท้องถิ่นซึ่งเป็นทุนทางวัฒนธรรม ในการแก้ไขปัญหาคัด และเยาวชน ที่ใช้ยาเสพติด เช่นการทำกิจกรรมบาสวีฬวให้กับเด็กเยาวชนที่ต้องการเลิกใช้สารเสพติด การสร้างเครือข่ายปกป้องคุ้มครองเด็ก และเยาวชนรุ่นน้องมิให้เกี่ยวกับการใช้สารเสพติดโดยใช้กิจกรรมกีฬาเป็นสื่อกลางในการเชื่อมความสัมพันธ์ของเครือข่ายและเป็นศูนย์รวมในกันพบปะแลกเปลี่ยนประสบการณ์ และถ่ายทอดองค์ความรู้ในด้านต่าง ๆ ที่เป็น โยชน์แก่ชุมชน

บทที่ 1

บทนำ

ความสำคัญของปัญหา

เด็ก และเยาวชนได้ถูกให้คำจำกัดความว่าเป็นอนาคตของประเทศไทย แต่ในที่สุดเมื่อรูปธรรมของปัญหาเริ่มปรากฏชัดขึ้นกับเด็ก และเยาวชนที่จะเป็นกำลังในการพัฒนาของประเทศในอนาคตต้องเผชิญกับปัญหาอย่างมากมายเช่น เด็กติดยาเสพติด, เด็กขายบริการทางเพศ, เด็กติดเชื้อเอชไอวี, เด็กพฤติกรรมไม่เหมาะสม เด็กมีปัญหาครอบครัวเด็กมั่วสุม ฯลฯ ซึ่งสถานะเช่นนี้ได้กลายเป็นส่วนหนึ่งของสังคม และเป็นปัญหาที่ทวีความรุนแรงมากขึ้นเรื่อย ๆ อันเนื่องมาจากการเร่งรัดพัฒนาประเทศโดยมุ่งเน้นการพัฒนาเศรษฐกิจเป็นกระแสหลักของประเทศไทย ที่ผ่านมามีทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมอย่างรวดเร็วผู้คนให้ความสำคัญมากกว่าจิตใจ และแก่งแย่งแข่งขันกันช่องว่างระหว่างคนรวยกับคนจนมากขึ้น ประกอบกับกระแสโลกาภิวัตน์ และการสื่อสารโยงใยทั่วถึงกันทั่วโลกโดยเฉพาะในด้านความสัมพันธ์ชุมชนจะเห็นได้ว่าในสมัยก่อนผู้ที่เกี่ยวข้องกับการอบรมบ่มนิสัยสังคมโดยตรงเห็นจะเป็นพ่อแม่และเพื่อน จึงมีคติสำนวนสำหรับคนที่กระทำผิดบรรทัดฐานของสังคม เช่น “พ่อแม่ไม่สั่งสอน” “คบเพื่อนไม่ดีชักจูงกันไป” ส่วนคนอื่นเช่นญาติพี่น้อง หรือเพื่อนบ้านจะมีบทบาทในการช่วยอบรม บ่มนิสัยเด็กก็เพราะยอมรับกัน รู้จักมักคุ้นกันดีมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ดังนั้นเพื่อนบ้านจึงสามารถทำเสมือน พ่อ แม่ ได้ เป็นหู เป็นตา และเป็นตัวแทนในการดูแลว่ากล่าวตักเตือนเด็กได้

ส่วนครูในสมัยก่อนคือ พระ ซึ่งเป็นผู้อยู่ในศีลธรรม และรู้หนังสือบาปดี พ่อแม่ จึงมักจะเอาเด็กไปฝากไว้กับ พระในวัดเพื่อเรียนหนังสือ และอบรมบ่มนิสัย พระจึงเป็นตัวแทน พ่อแม่ ในการสั่งสอนให้เด็กเป็นคนดี มีศีลธรรม ครั้นเวลาเปลี่ยนแปลงไปสิ่งเหล่านี้ก็เปลี่ยนแปลงตามเพราะ ต่างคนต่างอยู่ ต่างคนต่างทำมาหากิน ความเอื้ออาทรซึ่งกันและกัน, การช่วยเหลือเกื้อกูลกัน และความสัมพันธ์ที่ดีซึ่งเคยมีก็ลดน้อยถอยลง สิ่งเหล่านี้ได้ส่งผลกระทบโดยตรงกับสถาบันครอบครัว กลไกพื้นฐานของชุมชน และองค์กรต่าง ๆ ทางสังคม ต่อการป้องกันและแก้ไขปัญหา ซึ่งมีผลต่อการพัฒนาประเทศในอนาคต

ถึงแม้ว่าเวลาเกือบครึ่งศตวรรษที่ผ่านมาได้มีความพยายามในการทำงานของหน่วยงานของรัฐ และเอกชนในการพัฒนาโดยการมีส่วนร่วมของชาวบ้านหรือแม้แต่มีงานพัฒนาที่เป็นของชาวบ้านโดยศึกษาของชาวบ้านเองอยู่บ้าง แต่ยังน้อยมากตัวหลักยังเป็นบทบาทของนักพัฒนาอยู่ ซึ่งนักพัฒนามักจะเป็นคนนอกคงจะต้องยอมรับความเป็นจริงว่า “ในฐานะที่เป็นคนภายนอกไม่

สามารถรู้เรื่องราวทุกสิ่งทุกอย่าง และไม่มี ศักยภาพเหนือกว่าคนในชุมชน” จึงจำเป็นต้องเรียนรู้ และทำงานร่วมกับชาวบ้านอย่างจริงจัง และจริงใจ

ด้วยเหตุผลดังกล่าวทางผู้จัดทำโครงการได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของปัญหา และเชื่อมั่นใน ศักยภาพของชุมชนจึงได้เสนอโครงการพัฒนากลไกพื้นฐานระดับชุมชนเพื่อป้องกัน และแก้ไข ปัญหาเด็ก และเยาวชน ขึ้นเพื่อส่งเสริม และสนับสนุนรูปแบบการพัฒนา การมีส่วนร่วมของชุมชน โดยอาศัยกลไกพื้นฐานของชุมชนที่มีอยู่เดิมเพื่อก่อให้เกิดความสำนึกรับผิดชอบปัญหาชุมชนร่วมกันตลอดจนเกิดกระบวนการทำงานแบบมีส่วนร่วมของคนในชุมชนให้สอดคล้อง และเหมาะสมในการป้องกันแก้ไขปัญหาด้านเด็ก และเยาวชนในชุมชนซึ่งนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนต่อไป

นิยามศัพท์เฉพาะ

พัฒนากลไกพื้นฐานระดับชุมชน หมายถึง : การเข้าไปศึกษา และพัฒนาความสัมพันธ์เดิมที่มีอยู่ของชุมชนความสัมพันธ์ระดับครอบครัว เครือญาติ ความสัมพันธ์ระหว่างวัด กับ ชุมชน ความสัมพันธ์ระหว่างวัดกับโรงเรียน ความสัมพันธ์ชุมชนกับ โรงเรียน ฯลฯ เพื่อการพัฒนา และแก้ไข ปัญหาเด็กและเยาวชน

ความสัมพันธ์ทางสังคม หมายถึง : การติดต่อสื่อสาร การแลกเปลี่ยน ตลอดจนการเรียนรู้ของคนใน ชุมชน ทั้งทางตรง และทางอ้อม อันมีผลต่อพฤติกรรม

รูปแบบความสัมพันธ์ หมายถึง : พฤติกรรมการแสดงออก ระหว่างกันทางสังคม อันได้แก่ ความร่วมมือ การแข่งขัน การขัดแย้ง ตลอดจนถึงการประนี ประนอม

คำถามวิจัย

คำถามหลัก

ทำอย่างไร ? จะพลิกฟื้นกลไกความสัมพันธ์เดิมในชุมชนให้เอื้อต่อการพัฒนาเด็ก และเยาวชนในชุมชน

คำถามรอง

1. สถานการณ์เด็ก และเยาวชนเป็นอย่างไร
2. ความสัมพันธ์เดิมในชุมชนบ้านห้วยโถ้งเป็นอย่างไร
3. ปัจจุบันความสัมพันธ์ในชุมชนบ้านห้วยโถ้งเป็นอย่างไร
4. มีเงื่อนไข ปัจจัยอะไร ที่ทำให้ความสัมพันธ์ชุมชนบ้านห้วยโถ้งเปลี่ยนไป
5. ความสัมพันธ์เดิมที่เอื้อต่อการพัฒนาต่อการพัฒนาเด็ก และเยาวชนในชุมชนบ้านห้วยโถ้งเป็นอย่างไร

6. จะพลิกฟื้นความสัมพันธ์เดิมที่เอื้อต่อการพัฒนาเด็ก และเยาวชนบ้านห้วยโถงภายใต้บริบท และเงื่อนไขปัจจุบันอย่างไร

สมมุติฐานการวิจัย

การพัฒนากระบวนการสร้างความสัมพันธ์ในชุมชนก่อให้เกิดกระบวนการช่วยเหลือ สนับสนุนพึ่งพาดูแลซึ่งกัน และกัน ตลอดจนการสร้างความร่วมมือที่ดีในการป้องกัน และแก้ไข ปัญหาเด็ก และเยาวชนชุมชนนั้นๆ ได้อย่างแน่นอน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษากลไกความสัมพันธ์พื้นฐานของชุมชนเพื่อนำไปสู่การหารูปแบบ และกระบวนการในการป้องกัน และแก้ไขปัญหาด้านเด็ก และเยาวชน
2. เพื่อสร้างความตระหนัก และปลูกจิตสำนึกของคนในชุมชนในการป้องกัน และแก้ไขปัญหาด้านเด็ก และเยาวชน
3. เพื่อเชื่อมประสานและเสริมสร้างศักยภาพของคนในชุมชนในการสร้างความร่วมมือช่วยเหลือ สนับสนุนการป้องกัน แก้ไขด้านเด็ก และเยาวชน อย่างมีส่วนร่วมกัน

กระบวนการ

1. ศึกษาข้อมูลพื้นฐาน
  - ศึกษากลไกความสัมพันธ์ของชุมชน
  - ศึกษากลไกความสัมพันธ์ระหว่างเด็กกับครอบครัว
2. ศึกษาเกี่ยวกับข้อมูล เกี่ยวกับปัญหา สถานการณ์ด้านเด็กและเยาวชน
3. สนับสนุนกิจกรรมชุมชนในการป้องกัน แก้ไขปัญหาด้านเด็ก และเยาวชน

ยุทธศาสตร์

1. ส่งเสริม และสนับสนุนการมีส่วนร่วมของครอบครัว และชุมชนในการป้องกัน และแก้ไขปัญหาด้านเด็ก และเยาวชนโดยอาศัยกลไกความสัมพันธ์พื้นฐานในชุมชน
2. สร้างแกนนำในการทำงานด้านเด็ก และเยาวชนในชุมชน
3. เชื่อมประสานการทำงานร่วมกันระหว่างองค์กรภาครัฐ เอกชน และองค์กรพัฒนาชุมชนที่เกี่ยวข้อง

กลุ่มเป้าหมาย

1. ประชาชนในชุมชนโดยการสุ่มตัวอย่างเครือข่าย / ป๊อกบ้าน หรือคุ้มบ้าน
2. แกนนำชุมชน จำนวน 20 คน
3. องค์กรชุมชน เช่น องค์กรบริหารส่วนตำบล ,สถานีน้อมัย, โรงเรียน, วัด, ผู้นำชุมชน ฯลฯ

พื้นที่เป้าหมาย

ชุมชนบ้านห้วยโถ้ง ตำบลน้ำบ่อหลวง อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่

ระยะเวลาในการดำเนินโครงการ

ระยะเวลา 1 ปี

ตัวชี้วัด

1. มีการศึกษาข้อมูล กลไกความสัมพันธ์พื้นฐานเพื่อนำไปสู่การพัฒนาชุมชน
2. เกิดแกนนำในการทำงานด้านเด็ก และเยาวชนขึ้นในชุมชน
3. เกิดกระบวนการร่วมมือที่ดี ในการทำงานด้านเด็ก และเยาวชนขึ้นในชุมชน

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1. ชุมชนมีศักยภาพในการป้องกัน และแก้ไขปัญหาด้านเด็ก และเยาวชน
2. ได้รูปแบบของการพัฒนาชุมชนโดยอาศัยกลไกพื้นฐานของชุมชน
3. เกิดความร่วมมือของคนในชุมชนเพื่อพัฒนาไปสู่การจัดตั้งองค์กรชุมชนที่ทำงานด้านเด็ก และเยาวชนที่เข้มแข็ง
4. คนในชุมชนเกิดความตระหนัก และมีจิตสำนึกในการวิเคราะห์ปัญหา และรูปแบบในการแก้ไขปัญหาได้ด้วยตัวของชุมชนเอง

บทที่ 2

บททวนเอกสารงานวิจัย และงานพัฒนาที่ผ่านมา

น่าสังเกตว่าสังคมในบางยุค บางสมัย เช่นสังคมหมู่บ้านชนบทสมัยก่อนซึ่งใช้ชีวิตจำเจ บางคนตั้งแต่เกิดจนกระทั่งเสียชีวิตไม่เคยออกไปนอกหมู่บ้าน คนที่อยู่ร่วมกันในสังคมก็คือเพื่อนชาวบ้าน ซึ่งอาจจะเป็นญาติ พี่ น้อง ที่เคยเห็นกันมาตั้งแต่เด็ก ๆ ไม่มีคนแปลกหน้าเข้ามาเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์กัน เวลาจะมีผู้ครองสร้างครอบครัวก็อาจจะได้คนบ้านเดียวกัน หรือหมู่บ้านข้างเคียงไม่ไกลนักในภูมิถิ่นนาของชน พูดยาด้วยภาษา สำเนียงเดียวกัน มีขนบธรรมเนียมประเพณีเหมือน ๆ กัน เคยไปมาหาสู่กัน การทำมาหากินก็ดี การพักผ่อนหย่อนใจก็ดี พ่อ แม่ ปู่ ย่า ตา ยาย ทำมาอย่างไร ลูกหลานก็ทำไปอย่างนั้น ไม่เปลี่ยนแปลง แบบอย่างชีวิตตั้งแต่เกิดจนกระทั่งเสียชีวิตของทุกคนเหมือนกันหมดในสังคมอย่างนี้มีความคงที่แน่นอนกลุ่มสังคมมีน้อย ไม่มีกลุ่มใหม่ สมาชิกใหม่ ๆ ให้ต้องเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์ การกระทำที่จะฝ่าฝืนระเบียบจนเสียระเบียบเกิดความสับสนวุ่นวายไม่มี เพราะการอบรมสั่งสอนทำได้ผลสมบูรณ์ เต็มที่ ผู้ใหญ่มีอำนาจเด็ดขาด ผู้น้อยต้องเคารพเชื่อฟัง จะบิดเบือนไปจากที่ผู้ใหญ่ว่า ผู้ใหญ่สอน หรือที่ธรรมเนียมประเพณีที่มีอยู่ ที่ชาวบ้านเขายึดถือกันไม่ได้ การควบคุมระเบียบนั้นทุกคนในสังคมช่วยกันทำ ทั้ง พ่อ แม่ ในครอบครัว ญาติ พี่ น้อง เพื่อนบ้าน ผู้ใหญ่ในหมู่บ้าน ผู้มีอาวุโส พระสงฆ์องค์เจ้า แม้กระทั่งผีตางเทวดาที่มนุษย์เชื่อฟัง ขำเกรง สามารถรู้เห็นการกระทำของบุคคลได้ทั้งในที่ลับ และที่แจ้ง เวลาที่เราพูดถึงการเปลี่ยนแปลงของสังคมเราหมายถึงการเปลี่ยนแปลงของระเบียบที่กำหนดการกระทำ และความสัมพันธ์ของคน คือการเปลี่ยนแปลงในเรื่องสิทธิ และหน้าที่ ซึ่งสมาชิกของสังคมที่มีต่อกัน คือการเปลี่ยนแปลงของบทบาท และสถานภาพของบุคคล การเกิดมีประเภทบุคคล และกลุ่มสังคมใหม่ ๆ ที่ไม่เคยมีมาก่อน การสลายตัวหมดสิ้นไป ของบทบาท และสถานภาพของบุคคลหรือกลุ่มบางชนิดบางประเภทที่เคยมี เนื่องจากระเบียบที่กำหนดการกระทำ และความสัมพันธ์ของคนในสังคม ก็คือขนบประเพณีในเรื่องต่าง ๆ การเปลี่ยนแปลงของสังคมก็คือการเปลี่ยนแปลงขนบธรรมเนียมประเพณี ที่กำหนดการกระทำและความสัมพันธ์ที่มีต่อกันนั่นเอง เนื่องจากสังคมเน้นระบบความสัมพันธ์ของคนที่อยู่ร่วมกันในกลุ่มโดยเฉพาะ การเปลี่ยนแปลงของสังคม ก็คือการเปลี่ยนแปลงของระบบความสัมพันธ์ของคนที่อยู่ด้วยกัน

การเปลี่ยนแปลงของระบบความสัมพันธ์ เปลี่ยนอย่างไร ? ทำไมต้องเปลี่ยนอย่างนี้ เช่นเริ่มที่ในครอบครัวซึ่งเป็นหน่วยสังคมแรกที่คนเกิดมา ถ้าประเพณีเดิมถือคติว่าลูกที่เกิดมาถ้าเป็นลูกชายจะเป็นที่รักใคร่ปรารถนาถ้าเป็นหญิงจะเป็นที่ชิงชังรังเกียจ พ่อ ไม่อั้นยังชอบ พอโตเด็กผู้ชายได้เรียนได้ศึกษาแต่เด็กผู้หญิงไม่มีสิทธิหรือไม่ได้รับการส่งเสริม เด็กผู้ชายพ่อ แม่อนุญาตให้ไปเที่ยวเตร่กับเพื่อนฝูงนอกบ้านได้ แต่เด็กผู้หญิงต้องอยู่อยู่เย้าเฝ้าเรือน แต่พอเวลาล่วงเลยไปผู้คนในสังคมนั้นเกิด

ความคิดใหม่ว่าลูกผู้ชายหรือลูกผู้หญิงก็เป็นลูกเหมือนกันต้องรักใคร่เลี้ยงดูเหมือนกัน ลูกชายได้เรียนหนังสือถ้าลูกสาวอยากเรียนด้วยก็ต้องให้เรียนด้วยถ้าลูกชายไปเที่ยวกับเพื่อนได้ ก็ต้องอนุญาตให้ลูกสาวไปได้บ้างเหมือนกันอย่างนี้เรียกว่าการเปลี่ยนแปลงในระบบสังคมซึ่งการเปลี่ยนแปลงของสังคมเกิดขึ้นได้ในทุกบุคคล และกลุ่มของสังคม เริ่มตั้งแต่ในระดับครอบครัว เครือญาติ เพื่อนฝูง โรงเรียน เป็นต้น (กลไกของสังคมศาสตราจารย์ ดร.พัทธยา สายหนู)

การปรับเปลี่ยนองค์กรชุมชน

องค์กรชุมชนเป็นองค์กรที่เกิดขึ้นมาจากความร่วมมือของผู้คนในชุมชนที่มีเป้าหมายที่จะแก้ปัญหา เชนปัญหาาร่วมกัน การปรับเปลี่ยนจะเกิดขึ้นเมื่อชุมชนได้รับผลกระทบจากภายนอกชุมชนเป็นส่วนใหญ่ ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงจากภายนอกหรือความเจริญที่ขยายเข้ามาสู่ ชุมชน (อ้างใน พัทธี อาจหาญ , 2538, หน้า 12) ได้กล่าวว่า การปรับเปลี่ยนเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นโดยประชาชน หรือกลุ่มคนที่สัมพันธ์กับการดำรงอยู่ เป็นกระบวนการที่ไม่หยุดนิ่ง มีการเคลื่อนไหวที่สัมพันธ์กับระยะเวลา และการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นได้ แสดงถึงกระบวนการปรับเปลี่ยน หรือปรับตัวที่มีอยู่ต่อเนื่อง ดังนั้นการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการปรับเปลี่ยนจึงต้องศึกษาอดีตมีจุดมองที่ประวัติศาสตร์ที่ผ่านมาด้วยความสัมพันธ์ของชุมชนเพื่อจะได้มองเห็นการปรับเปลี่ยนขององค์กรชุมชนว่าเป็นอย่างไร ในด้านแนวคิด รูปแบบการดำเนินงาน

การปรับเปลี่ยนองค์กรชุมชน นอกจากมาจากปัจจัยภายในชุมชนแล้ว ปัจจัยภายนอกสภาวะแวดล้อมทางการเมือง อำนาจอรัฐ ระบบตลาด ก็ได้เข้ามามีอิทธิพลที่สำคัญต่อการปรับเปลี่ยนด้วยเช่นกัน ได้เสนอว่า การรุกเข้ามาของอำนาจรัฐด้วยการนำเทคโนโลยี แบบใหม่เข้ามาสู่ชุมชนทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงติดตามมา การใช้ระเบียบกฎหมาย ข้อบังคับอันใหม่ มีผลทำให้ระบบความสัมพันธ์ ในการจัดน้ำแบบดั้งเดิมสลายลงด้วย ,1996 อ้างใน อุไรวรรณ ตันกิมขง, 2528 หน้า 167)

แนวคิดเรื่องกลุ่มองค์กร

ธรรมชาติของมนุษย์จะมีการพึ่งพากันทั้งในรูปของปัจเจก และกลุ่ม โดยเฉพาะกลุ่มจะเป็นการช่วยเหลือกันที่มีพลัง ไม่ว่าจะเพื่อสร้างสรรค์ หรือทำลาย ดังนั้นการรวมกลุ่มจึงเป็นเรื่องปกติของมนุษย์ที่มีอยู่ในสังคม อาจจะกล่าวได้ว่ามนุษย์ได้เกี่ยวข้องกับกลุ่มตั้งแต่เกิดจนตาย มนุษย์เมื่อเกิดมา อยู่กับ พ่อ แม่ ญาติพี่น้อง ซึ่งเป็นกลุ่มปฐมภูมิ พอโตขึ้นเด็กก็จะมีกลุ่มเพื่อน สะแวกบ้าน เมื่อเข้าเรียนในโรงเรียนก็จะมีกลุ่มเพื่อนในโรงเรียน และเมื่อประกอบอาชีพก็มีกลุ่มเพื่อนร่วมอาชีพหรือร่วมงาน เป็นต้น

การรวมกลุ่มของมนุษย์ส่วนมากจะเป็นแบบธรรมชาติ เป็นกลุ่มเล็ก ๆ และไม่เป็นทางการ แต่ทุกคนรู้ว่าเมื่อใดจะรวมกันทำอะไร การเรียนรู้นี้ถูกถ่ายทอด โดยครอบครัวและสังคมไทยผ่านกิจ

กรรมต่าง ๆ เช่น อาชีพ และประเพณีต่าง ๆ เป็นต้น สุเทพ สุนทรเกสซ์ (2513, หน้า 81 -83) กล่าวว่าวิถีชีวิตประสงค์ตรงกัน คือเข้าร่วมเพื่อทำกิจกรรมทางศาสนา อาทิ การทำบุญทอดผ้าป่า การสร้างศาสนสถาน การบำเพ็ญประโยชน์ เป็นต้น การรวมกลุ่มทางศาสนานี้ไม่จำเป็นต้องอาศัยระบบเครือญาติ ไม่จำเป็นจะต้องมีระบบเพื่อน แต่ก็สามารถรวมกลุ่มกันได้โดยมีวัตถุประสงค์ที่ทุกคนต้องการตรงกัน การรวมกลุ่มอาจจะมีคามยุ่งยากซับซ้อน หรือแบบหลวม ๆ ขึ้นอยู่กับขนาดของกลุ่ม และกิจกรรมที่พวกเขากระทำอยู่ อย่างไรก็ตามการดำเนินการของกลุ่มให้เป็นไปอย่างราบรื่นนั้น กลุ่มจะต้องมีกฎระเบียบ หรือแนวทางปฏิบัติดังเช่น คณะกรรมการวัดจะมีการตั้งกฎเกณฑ์ระเบียบต่าง ๆ เช่น การขิมของใช้จากวัดไปใช้งานของชาวบ้าน เป็นต้น การรวมตัวของกลุ่มชาวบ้านแบบธรรมชาติ จะมีการรวมตัวกันอย่างหลวม ๆ ไม่มีกฎเกณฑ์ที่แน่นอน แต่การปฏิบัติ ของสมาชิก จะกระทำตามข้อตกลงของกลุ่มเป็นครั้งคราว เช่นมีงานวัด กลุ่มหนุ่มสาวก็จะร่วมประชุม ปรึกษาหาแนวทางปฏิบัติในการจัดงาน แบ่งหน้าที่กันทำ ส่วนกลุ่มผู้สูงอายุ ก็จะเป็นที่ปรึกษาของกลุ่มหนุ่มสาว และชาวบ้านทั่วไป เป็นต้น

กลุ่มสังคมมนุษย์มีลักษณะที่แตกต่างกันไปตามวัฒนธรรมของกลุ่ม (1969, pp.81-87 อ้างใน วัชรระ กลายนาทร) ได้อธิบายถึงองค์ประกอบที่ก่อให้เกิดกลุ่ม และลักษณะของกลุ่มทางสังคมดังนี้

1. ระยะเวลาของความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิก สมาชิกในกลุ่มได้มีโอกาสติดต่อสัมพันธ์กันยาวนานเท่าใดย่อมเป็นผลให้กลุ่มได้สนองความต้องการของสมาชิกได้สมบูรณ์ และก่อให้เกิดความมั่นคงของกลุ่มมากขึ้น
2. ขนาดของกลุ่ม กลุ่มประกอบไปด้วยสมาชิกจำนวนแตกต่างกัน มีการจำแนกสถานภาพ บทบาท หรือแบ่งแรงงาน ตลอดจนการจัดระบบสื่อสารภายในกลุ่ม ดังนั้นขนาดของกลุ่มทำให้มีผลต่อรูปแบบความสัมพันธ์ที่แตกต่างกัน
3. การสื่อสารระหว่างสมาชิกวิธีการจัดระบบรูปแบบการสื่อสารเพื่อให้สมาชิกได้มีโอกาสพบปะติดต่อกับสัมพันธ์กัน การใช้เครื่องมือการติดต่อสื่อสาร การใช้สัญลักษณ์ในการสื่อความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิก เป็นต้น

สุันททา เลาหนันท์ (2531) ได้กล่าวเกี่ยวกับเรื่องของกลุ่มดังนี้

1. การรวมกลุ่มของคนในชุมชนประกอบด้วยกลุ่มที่เป็นทางการ และกลุ่มที่ไม่เป็นทางการกลุ่มที่เป็นทางการเป็นกลุ่มที่จัดตั้งขึ้นมาเพื่อดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่งโดยเฉพาะ เป็นกลุ่มที่มีโครงสร้างแน่นอน มีกฎเกณฑ์ มีการกำหนดตำแหน่งหน้าที่รับผิดชอบที่แน่นอน และกลุ่มที่ไม่เป็นทางการเป็นกลุ่มที่เกิดจากความไม่พอใจในการจัดตั้ง หากแต่เกิดจากธรรมชาติของมนุษย์ที่มีความต้องการมีเพื่อน มีสมาคม มีความสนใจ มีการกำหนดบทบาท ขึ้นมาเอง ปรับเปลี่ยน ยืดหยุ่นได้ตามความเหมาะสม และขึ้นอยู่กับกลุ่ม

2. เมื่อกลุ่มเกิดขึ้นกลุ่มอาจต้องสนองความต้องการของบุคคลหลาย ๆ ด้าน พร้อม ๆ กัน เช่น ด้านความมั่นคง ความต้องการทางสังคม ความต้องการการยอมรับยกย่อง ความต้องการด้านเศรษฐกิจ และเป้าหมายของกลุ่ม เป็นต้น บางครั้งความต้องการของบุคคลอาจไม่ได้รับการตอบสนองในระดับที่พึงพอใจ ซึ่งมีผลต่อกลุ่ม และชุมชนโดยรวม
3. ลักษณะของบุคคลที่มารวมกันเป็นกลุ่ม จะมี 2 ลักษณะ คือกลุ่มที่มีลักษณะคล้ายคลึงกัน และกลุ่มที่มีลักษณะที่แตกต่างกัน กลุ่มแรกเหมาะสำหรับงานประจำที่ไม่ซับซ้อนมากนัก สมาชิกมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน มีความร่วมมือ ร่วมใจกัน มีปัญหาขัดแย้งส่วนตัวน้อย ส่วนกลุ่มหลังเหมาะสำหรับงานที่ต้องการคิดสร้างสรรค์ การแก้ปัญหางานที่ซับซ้อน เพราะจะได้มีแนวคิดที่แตกต่างมาใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อการทำงาน อย่างไรก็ตามระดับความแตกต่างไม่ควรมีมากเกินไปซึ่งอาจจะกลายเป็นความขัดแย้งขึ้นมาได้
4. กลุ่มทุกกลุ่มจะมีความเป็นระเบียบควบคุมการทำกิจกรรม ของกลุ่มต่าง ๆ มีลักษณะอาจจะเป็นบทบาทที่คาดหวัง บทบาทที่รับรู้ และบทบาทที่แสดงออก

บุญเทียน ทองประสาน (2531, หน้า 206) กล่าวถึงการสื่อสารภายในกลุ่มไว้ว่า กลุ่มชาวบ้านโดยมากจะสื่อสารกันด้วยวาจา จะมีการสื่อสารทั้งทางเดียว คือการสั่งการจากผู้นำไปยังสมาชิก และแบบสองทางคือ การเสวนาแลกเปลี่ยนกันในกลุ่ม เพื่อให้เกิดความร่วมมือ เกิดความสามัคคีกันภายในกลุ่ม ซึ่งจะเป็นกลไก นำไปสู่ความสำเร็จได้

ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มเป็นพฤติกรรมเพื่อให้ได้มาซึ่งสิ่งที่เป็นเป้าหมาย ต้องพึ่งพาอาศัยกัน ระดับความมากน้อย ระหว่างกลุ่มอาจจะแตกต่างกันออกไป การพึ่งพา อาศัยกันบางครั้งอาจจะไม่สัมพันธ์ต่อกัน บางครั้งก็เป็นการพึ่งพากันสลับซับซ้อนมากขึ้น (พนม เมืองแมน และคณะ, 2529 หน้า 168 –172)

แนวคิดเกี่ยวกับเครือข่ายสังคม

ชาติชาย ณ เชียงใหม่ และพิมพ์การัง ปรีดาสวัสดิ์ (2531, หน้า 346) ได้อธิบายแนวความคิดเครือข่ายสังคมไว้ดังนี้ เครือข่ายทางสังคม หมายถึง ความสัมพันธ์ทั้งทางตรง และทางอ้อมระหว่างบุคคลหนึ่งกับบุคคลอื่น ๆ อีกหลาย ๆ คน เครือข่ายสังคมในที่นี้เปรียบเสมือนกรอบแนวความคิดที่ใช้ศึกษาหาความเข้าใจ เกี่ยวกับความสัมพันธ์ที่มีอยู่ในสังคม อันนำไปสู่ความเข้าใจในเรื่องกลุ่มที่ไม่เป็นทางการ องค์กรทางสังคม และโครงสร้างทางสังคม รวมทั้งลักษณะของความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นดังกล่าว สามารถนำมาใช้อธิบายพฤติกรรมต่าง ๆ ของบุคคลเหล่านี้ได้

ความสัมพันธ์ทางสังคมไม่ได้ถูกกำหนดให้มีลักษณะตายตัวตามแบบแผนทางวัฒนธรรมหรือตามลักษณะขององค์กรทางสังคม ดังที่เข้าใจกันมาแต่เดิมหากแต่แปรไปตามสถานการณ์บทบาทของบุคคล สถานที่ และกาลเวลา ในปัจจุบันนักวิชาการให้ความสนใจปัจจัยเรื่องช่วงเวลาเข้ามาเกี่ยวข้อง

ข้อในการวิเคราะห์เครือข่ายทางสังคม เฟิร์น 1951 อ้างใน (พิมพ์วิทย์ ปรีดาสวัสดิ์, 2531, หน้า 345) นับเป็นบุคคลสำคัญของกลุ่มผู้บุกเบิก และความคิดใหม่ที่พยายามแสวงหาแนวทางศึกษาความสัมพันธ์ในสังคม โดยดึงเอาปัจจัยเรื่องเวลาเข้ามาเกี่ยวข้องกับการติดต่อสัมพันธ์กันทางสังคมที่เรียกว่า เครือข่ายทางในปัจจุบันสังคม

พื้นฐานความสัมพันธ์ทางสังคมที่สำคัญคือการติดต่อสื่อสารระหว่างบุคคลกับบุคคลอื่น ๆ อย่างไรก็ตามการติดต่อสื่อสารอย่างเดียวกันไม่เพียงพอ ที่จะเรียกว่าเป็นเครือข่ายสังคมได้ จำเป็นต้องมีองค์ประกอบอย่างอื่นด้วย ซึ่งได้แก่ การแลกเปลี่ยน ข่าวสารข้อมูล เครื่องไม้ใช้สอย อาหาร การบริการระหว่างบุคคล หรือกลุ่มบุคคล

(พิมพ์วิทย์ ปรีดาสวัสดิ์, 2531, หน้า 347) ความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างกันของบุคคลต่าง ๆ ที่อยู่ในเครือข่ายสังคมนั้น เป็นความสัมพันธ์ในทุกๆ ด้าน ที่บุคคลทั้งหมดในเครือข่ายสังคมมีต่อกัน ทั้งของในด้านระบบเศรษฐกิจ การแต่งงาน เครือญาติ สุขภาพ อนามัย ส่วนพฤติกรรมที่ก่อให้เกิดความสัมพันธ์ทางสังคมนั้น ได้แก่ การไปมาหาสู่ การเยี่ยมเยียนกัน การปรึกษาหารือกัน การช่วยเหลือซึ่งกัน และกัน เป็นต้น เครือข่ายทางสังคมของบุคคลหนึ่ง ๆ จึงเปรียบเสมือนสิ่งแวดล้อมทางสังคมของบุคคลอื่น ๆ ในเครือข่ายสังคม ซึ่งสามารถมีผลกระทบต่อพฤติกรรมของผู้อื่นด้วยเช่นกัน

แนวคิดเครือข่ายชาวบ้าน

สุชาติ มีสงฆ์ (2535, หน้า 40-50) ได้เสนอแนวคิดเครือข่ายชาวบ้านในกรณีกระบวนการช่วยเหลือซึ่งกัน และกัน ซึ่งคุณค่านี้เป็นพื้นฐานวิถีชีวิตของชาวบ้านที่เห็นได้จากการแสดงออกโดยผ่านทางประเพณี และวัฒนธรรมที่มีอยู่ เช่น ประเพณีการทอดผ้าป่า การลงแขกเกี่ยวข้าว เป็นต้น การกระทำดังกล่าวเป็นรูปแบบหนึ่งของเครือข่ายระดับครอบครัว และเครือญาติของชาวบ้านที่เป็นไปโดยธรรมชาติ เน้นที่ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล และชุมชน โดยไม่มีเรื่องของเงินทองเข้ามาเกี่ยวข้อง เช่น หากบิดาได้รับอุบัติเหตุหรือเจ็บป่วย ผู้ที่จะช่วยเหลือ แม่บ้านและลูก ๆ ของตนก็คือญาติ และชุมชนเป็นอันดับแรก

รูปแบบเครือข่ายของชาวบ้านที่มีลักษณะแบบแนวนอนมีจุดเด่นตรงที่ให้ความเสมอภาค และเน้นที่ความยุติธรรม และความสมานฉันท์เป็นสำคัญ ปัจจุบันเครือข่ายของชาวบ้านในบางในบางชุมชนได้สูญสลายไป เพราะการเกิดของสังคมสมัยใหม่ สังคมสมัยใหม่ได้รวบรวมทุกสิ่ง ทุกอย่างไว้ ที่ตลาด และนายทุน ชาวบ้านจึงให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์ในระดับเครือญาติ และชุมชนบ้านใกล้เคียงแบบ บ้านเหนือ – บ้านใต้ลดลง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ได้ศึกษาเอกสาร และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้ มาซากิ โอชิยาม่า (2538) ได้ทำวิจัยเรื่องความสัมพันธ์ทางสังคมของชุมชนบริเวณนิคมอุตสาหกรรมภาคเหนือ รวมทั้งเงื่อนไขความสัมพันธ์ทางสังคมของชุมชนในอดีต ผลการวิจัยพบว่า ความสัมพันธ์ทางสังคมของชุมชนบริเวณอุตสาหกรรมภาคเหนือมีการแปลกแยก เป็นกลุ่มที่สะท้อนรูปแบบชนชั้นชัดเจนมากขึ้น กลุ่มต่าง ๆ จะพยายามปกป้องผลประโยชน์ที่ตัวเองจะได้รับโดยเอาโรคเอาเปรียบกลุ่มอื่น ๆ ที่มีโอกาสดีกว่าทั้งโดยวิธีการที่ถูก และไม่ถูกกฎหมาย มีการรวมกลุ่มคนที่มีฐานะ และสังคมคล้าย ๆ กัน ฐานของความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ ความสัมพันธ์ทางเครือญาติลดน้อยลง ส่วนใหญ่ต่างคนต่างอยู่ ความสัมพันธ์ในรูปแบบอุปถัมภ์ ทางด้านการเงิน และธุรกิจมากขึ้น ซึ่งเป็นผลจากการเปลี่ยนแปลงบริบททางกายภาพบริเวณนิคมอุตสาหกรรม เป็นผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ทางสังคมของชุมชน

วารุณี ภูริสินสิทธิ์ และเบญจา จิรภัทรพิมล (2537) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องภาวะการทำงานอุตสาหกรรมของสตรี กับการเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ในครอบครัว พบว่า ความสัมพันธ์ภายในครอบครัว และชุมชน ที่ทำงานในโรงงานเกิดการเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ในระดับครอบครัว และชุมชน กล่าวคือ ในระดับครอบครัวนั้น การเข้มงวดกับวันเวลาทำงานของโรงงานทำให้สตรีต้องทุ่มเทเวลาเกือบทั้งหมดในแต่ละวันให้กับโรงงาน และยังคงเป็นผู้รับภาระงานบ้านเป็นหลักอยู่เช่นเดิม ส่งผลให้สตรีต้องห่างเหินจากชุมชนที่ตนเป็นสมาชิกอยู่ โอกาสในการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชนมีน้อยลง การช่วยเหลือเกื้อกูลผู้ที่อยู่ร่วมกันในชุมชน และการมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาของชุมชนเกิดขึ้นได้ยาก ความสัมพันธ์ทางสังคมที่เปลี่ยนไปจากเดิมที่เป็นความสัมพันธ์แบบเครือญาติให้ความช่วยเหลือซึ่งกัน และกัน มาเป็นความสัมพันธ์ที่เป็นทางการ เชิงปัจเจกมากขึ้น

สถาภาทอลิกแห่งประเทศไทยเพื่อการพัฒนา และองค์กรเซเบโม (2533) ได้ศึกษาการดำรงอยู่ของชุมชน กระบวนการต่อสู้ และพัฒนา : กรณีศึกษากลุ่มพัฒนาเขตจอมทอง ศูนย์สังคมพัฒนาเชียงใหม่ ผลการศึกษาวิจัยพบว่า องค์ประกอบที่ช่วยให้ชุมชนสามารถดำรงอยู่ได้ ได้แก่ การที่มีบุคคลในชุมชนที่มีความสัมพันธ์อันดีต่อกัน เป็นความสัมพันธ์ แบบพี่น้อง มีญาติพี่น้อง มีครอบครัวบ้านเรือน ทรัพยากรที่จะช่วยให้สมาชิกยังชีพได้และการจัดการภายในชุมชนต้องมีอิสระ โดยชาวบ้านเองมีความตระหนักรู้อย่างชัดเจนในการทำกิจกรรมใด ช่วยให้อาชีพมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น มีความสัมพันธ์อันดีต่อกัน อันเป็นเงื่อนไขในการดำรงอยู่ของชุมชน

เคโซ ไชยทัฬห (2539) ได้ศึกษาการปรับตัวของชาวนา เข้าสู่ระบบเศรษฐกิจสมัยใหม่ : กรณีศึกษาการประกอบอาชีพนอกไร่ไถกับการเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ทางสังคมในหมู่บ้านแห่งหนึ่งในจังหวัดเชียงใหม่ พบว่า การปรับตัวเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจสมัยใหม่เป็นกระบวนการปรับเปลี่ยนเข้าสู่ระบบการสูญเสียความสามารถในการควบคุมการผลิตของตนเองมากขึ้น แต่ในขณะเดียวกันชาวนา

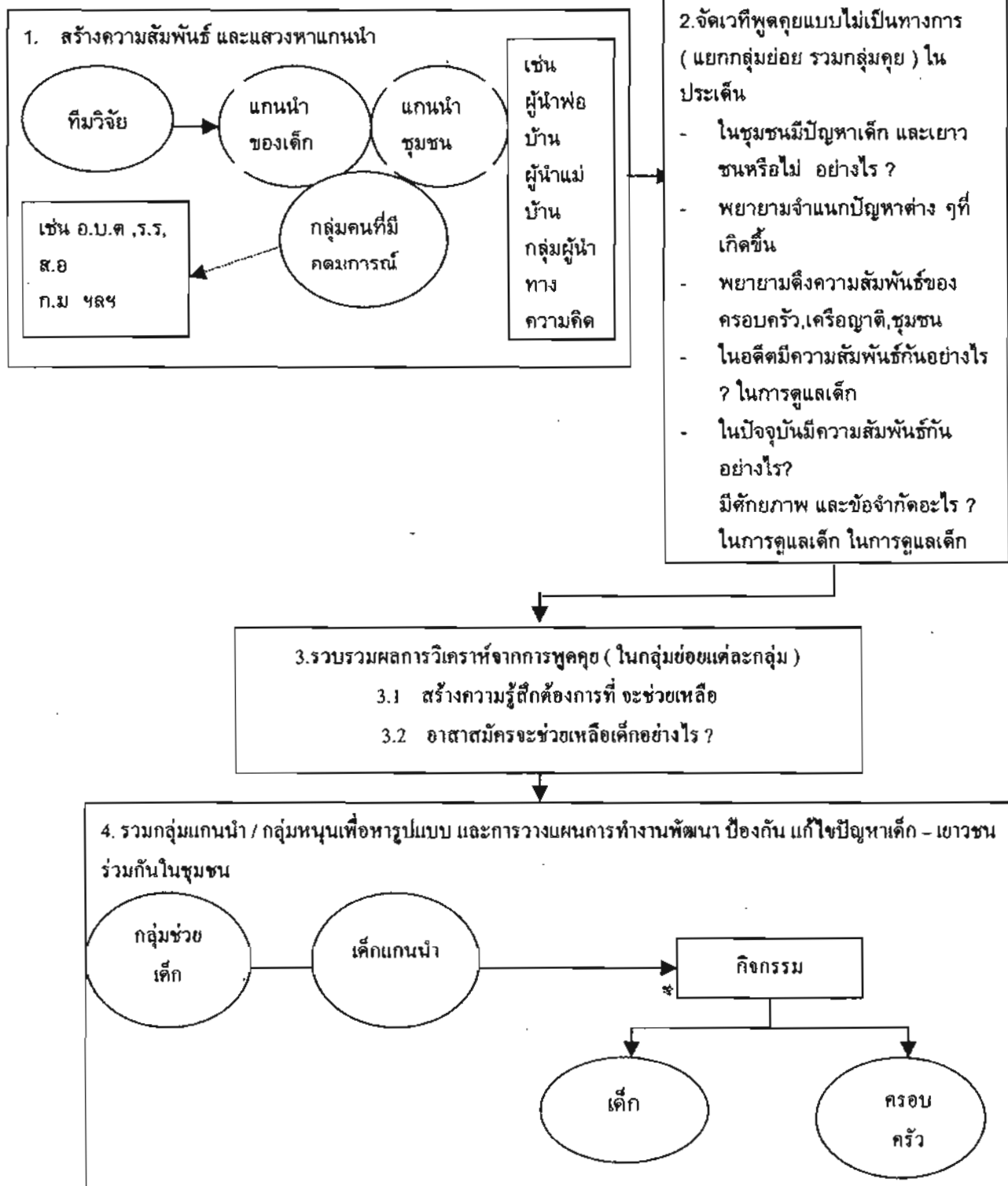
ก็ได้สร้างความหลากหลายในการประกอบอาชีพขึ้นเพื่อเป็นหลักประกันในการดำรงชีพ ไม่สามารถพึ่งพาอาชีพใดได้เป็นหลักอย่างเดียว พร้อมกับจำยอมเข้าสู่เครือข่ายความสัมพันธ์ทางสังคม แบบอุปถัมภ์ในแนวตั้ง กับกลุ่มคนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจ และสังคมเหนือกว่าตน และในขณะเดียวกันก็มีการสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์แบบการช่วยเหลือต่างตอบแทนในกลุ่มเครือญาติ และกลุ่มอาชีพเดียวกัน ฐานะใกล้เคียงกันขึ้นมา เพื่อสร้างความมั่นคงในการประกอบอาชีพสมัยใหม่

จุฑารัตน์ เมืองแก้ว (2537) ได้ทำการวิจัยเรื่องการปรับตัวของชุมชนกิ่งเมืองกิ่งชนบทในภาคเหนือ : กรณีบ้านเบือ อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ ผลการศึกษาพบว่าชุมชนชนบทกำลังมีการปรับเปลี่ยนความสัมพันธ์ทางสังคมที่มีความหลากหลาย และสลับซับซ้อนมากขึ้น ซึ่งสังเกตได้จากการเก็บเกี่ยวของคนในชุมชนในรูปแบบต่าง ๆ และมีความหลากหลายของวิธีการผลิต ส่งผลให้กลุ่มที่มีวิธีการผลิตแบบเดียวกันรวมตัวกันในลักษณะชนชั้นมากขึ้น การดำเนินการนโยบายการพัฒนาของรัฐที่ขยายบทบาทเข้าไปในหมู่บ้าน ได้ส่งผลกระทบต่อเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ และสังคมภายในหมู่บ้าน มีการเปลี่ยนแปลงวิธีการผลิต เกิดการเปลี่ยนแปลงระบบการผลิต เกิดการเปลี่ยนแปลงระบบกรรมสิทธิ์ที่ดิน เกิดการอพยพแรงงานจากภาคเกษตรกรรม เข้าสู่ภาคอุตสาหกรรม ทำให้เกิดการปรับเปลี่ยนแบบแผนความสัมพันธ์ของครอบครัว และชุมชน

จากแนวคิดและงานวิจัยที่ผ่านมาแสดงให้เห็นว่าความสัมพันธ์ฉันท์เครือญาติในชุมชน การรวมกลุ่มตามธรรมชาติหรือการรวมกลุ่มโดยมีวัตถุประสงค์ที่ทุกคนต้องการตรงกัน ประกอบกับชุมชนสามารถจัดการภายในชุมชนได้อย่างอิสระนั้นเป็นศักยภาพที่สามารถพัฒนาขึ้นมาใช้แก้ไขปัญหา หรือพัฒนาชุมชนได้ ดังนั้นกลไกตามธรรมชาติที่มีอยู่ของชุมชนได้รับการกระตุ้นให้เกิดความตระหนักในปัญหาและมีความต้องการการแก้ไขปัญหของเด็กและเยาวชน เป็นจุดมุ่งหมายร่วมกัน โดยช่วยส่งเสริมให้กลไกชุมชนดังกล่าวสามารถจัดการกับปัญหาเด็กและเยาวชนได้อย่างอิสระ ก็จะสามารถแก้ไขปัญหและพัฒนาเด็กและเยาวชนในชุมชนได้

กรอบความคิด

แนวทาง และความคิดหลัก ๆ ที่ใช้ คือการเข้าไปศึกษากลไกความสัมพันธ์ในอดีตถึงปัจจุบันที่เกี่ยวข้องกับปัญหาเด็ก และเยาวชน

บทที่ 3

กระบวนการดำเนินกิจกรรม

การดำเนินโครงการนี้ได้เริ่มปฏิบัติการในพื้นที่เป้าหมาย ตั้งแต่เดือน กรกฎาคม 2543 โดยได้มีการประสาน และสร้างความเข้าใจกับชุมชนเกี่ยวกับการเข้ามาทำการศึกษาวิจัยในโครงการที่เกี่ยวกับประเด็นเด็กและเยาวชนในชุมชน โดยมีการประสานงาน และแนะนำ “โครงการพัฒนากลไกพื้นฐานระดับชุมชนเพื่อการพัฒนา และแก้ไขปัญหาเด็ก และเยาวชน” ซึ่งโครงการดังกล่าว เป็นโครงการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ซึ่งมุ่งเน้นการศึกษากลไกความสัมพันธ์ของคนในชุมชน เพื่อเสริมสร้าง และพัฒนาศักยภาพของชุมชน ต่อการป้องกัน และแก้ไขปัญหาเด็กและเยาวชน ซึ่งโครงการดังกล่าวได้กำหนดขอบเขต และแนวทางในการดำเนินโครงการ ๔ ดังนี้

1. ขอบเขตของการศึกษา

1.1. ขอบเขตเชิงเนื้อหา

โครงการพัฒนากลไกพื้นฐานระดับชุมชนเพื่อการพัฒนา และแก้ไขปัญหาเด็ก และเยาวชน เป็นการศึกษากลไกความสัมพันธ์ของคนในชุมชนที่ส่งผลต่อการพัฒนา และแก้ไขปัญหาเด็ก และเยาวชนของชุมชน ซึ่งการทำวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โดยการให้คนในชุมชนได้มีส่วนร่วมในการศึกษาข้อมูล กลไกความสัมพันธ์ของชุมชนในอดีตที่มีความสัมพันธ์กันอย่างไร มีส่วนในการดูแลเด็ก เยาวชนอย่างไร และจากในอดีต จนถึงปัจจุบันความสัมพันธ์ในชุมชนได้มีการเปลี่ยนแปลงอย่างไรบ้าง และการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นส่งผลต่อการดูแล เด็ก – เยาวชนอย่างไร เพื่อให้คนในชุมชนได้ร่วมกันคิดวิเคราะห์หารูปแบบการพัฒนา และแก้ไขปัญหาเด็ก และเยาวชน โดยอาศัยกลไกความสัมพันธ์ของชุมชนที่มีอยู่

1.2. ขอบเขตพื้นที่

หมู่บ้านห้วยไทรง หมู่ 8 ตำบลน้ำบ่อหลวง อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ ประเทศไทย จำนวนประชากร 374 คนเป็นหญิง 171 คน ชาย 173 คน มีจำนวนครัวเรือนทั้งสิ้น 94 หลังคาเรือน เหตุผลในการคัดเลือกพื้นที่เป้าหมาย เนื่องจาก (1) บ้านห้วยไทรงเป็นหมู่บ้านชนบทเล็ก ๆ ที่ประชากรส่วนใหญ่เป็นคนพื้นเพเดิมของหมู่บ้าน มีบางส่วนย้ายมาจากหมู่บ้านอื่น และความสัมพันธ์ทางสังคม ในระดับโครงสร้าง และครัวเรือนของชุมชนยังเป็นสังคมชนบท ซึ่งลักษณะทางสังคมดังกล่าวเป็นจุดเด่นของพื้นที่ และเป็นสิ่งที่ท้าทายให้นักวิจัยที่จะเข้าไปศึกษาว่าในลักษณะ

ความสัมพันธ์ดังกล่าว มีปัจจัยหรือกลไกอะไร ที่ยังคงมีอยู่ และเอื้อต่อการพัฒนาเด็ก และเยาวชน ซึ่งโครงการดังกล่าวต้องการเข้าไปศึกษา และค้นหาคำตอบเพื่อมุ่งเน้นที่จะนำองค์ความรู้ และคำตอบที่ได้มาประยุกต์ใช้ในการทำงานด้านเด็ก และเยาวชน (2) ความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรของรัฐ กับชุมชนในพื้นที่เป้าหมายมีความสัมพันธ์ที่ดีซึ่งอาจจะเป็นตัวแปรหนึ่ง ที่จะนำไปสู่กระบวนการพัฒนา และแก้ไขปัญหาเด็ก และเยาวชนในพื้นที่ เช่นครู ซึ่งใกล้ชิดกับเด็กในโรงเรียน และเยาวชนในชุมชนจึงเป็นคนที่เห็นปัญหา และเข้าใจในสภาพปัญหาของชุมชน ตลอดจนมีความผูกพันกับชุมชน คนในชุมชนให้ความไว้วางใจ และครูพร้อมที่จะเข้ามาเป็นผู้ช่วยนักวิจัยเพื่อจะทำงานช่วยเหลือเด็ก เยาวชน และคนในชุมชน

2. กลุ่มเป้าหมายที่ร่วมดำเนินการ

- 2.1. ผู้นำชุมชน เช่น ผู้ใหญ่บ้าน , อ.บ.ต ,คณะกรรมการหมู่บ้าน
- 2.2. แกนนำเด็กเยาวชน
- 2.3. องค์กรของรัฐในพื้นที่ เช่น ครู

3. ทีมวิจัย

นักวิจัย และทีมวิจัย

1. นางสมพร	ดวงคำฟู	นักวิจัย
2. นางเรณู	เทพภู	ผู้ช่วยนักวิจัย
3. นางสาวอำภา	ปัญญา	ผู้ช่วยนักวิจัย

4. ผู้สนับสนุนงบประมาณ

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

5. แหล่งข้อมูล และวิธีการเก็บข้อมูลที่ใช้ในงานวิจัย

ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร และทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยในโครงการฯ นอก จากนั้นยังได้มีการศึกษาข้อมูลปฐมภูมิ โดยการสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม กับกลุ่มเป้าหมายในระดับต่าง ๆ ในพื้นที่ เช่นปราชญ์ ในชุมชน พระ ผู้นำชุมชน ผู้นำกลุ่ม เช่น กลุ่มพ่อบ้าน แม่บ้าน เด็ก และเยาวชน และในส่วนข้อมูลทุติภูมิ ได้มีการศึกษาจาก แหล่งข้อมูลที่เป็นองค์กรของรัฐ และองค์กรชุมชน ที่ได้มีการรวบรวมข้อมูลพื้นที่ไว้ระดับหนึ่ง เช่น ข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน (จ.ป.ฐ) จาก สถานีอนามัย ข้อมูลทางด้านการศึกษาจากโรงเรียน เป็นต้น เพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับสถานการณ์ปัญหา และข้อมูลพื้นฐานของชุมชน

กระบวนการดำเนินโครงการวิจัย และพัฒนาแบบมีส่วนร่วมในโครงการนี้สามารถแบ่งการดำเนินงานออกเป็น 3 ขั้นตอนดังนี้

ก. ขั้นเตรียมชุมชน

กระบวนการเตรียมชุมชนเพื่อเข้าไปดำเนินโครงการเป็นหัวใจของการดำเนินโครงการทั้งนี้นักวิจัย มุ่งเน้นที่จะสร้างความเข้าใจที่ดีร่วมกับคนในชุมชน โดยมีการประสานงาน และสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับกลุ่มเป้าหมายต่าง ๆ ในชุมชน ซึ่งขั้นตอนนี้เป็นการแสวงหา แนวร่วม และค้นหาจุดต่าง ของชุมชน เพื่อนำมาเป็นฐานในการคิดวิเคราะห์ และวางแผนในการดำเนินโครงการวิจัยในขั้นต่อไป ซึ่งนักวิจัยได้ค้นหาแนะนำชุมชนที่จะเป็นกุญแจเพื่อนำไปสู่กระบวนการสร้างแนวร่วม โดยมี การประสานงานกับครูในโรงเรียนในชุมชนทั้งนี้เนื่องจากครูในพื้นที่ได้รับการยอมรับ และมีแรง เชื้อศรัทธาจากชุมชน ซึ่งนักวิจัยมีความเห็นว่าครู คือทุนทางสังคม ที่มีศักยภาพ ที่ชุมชนมีอยู่ นอก จากนั้นการค้นหาแกนนำในชุมชนก็เป็นอีกกระบวนการหนึ่งที่นักวิจัยถือว่ามีความสำคัญทั้งนี้ กระบวนการดำเนินโครงการดังกล่าวจะสำเร็จ ดูตัวได้ต้องอาศัยแกนนำที่มีศักยภาพ และสำนึกร่วมของการ รักชุมชน โดยมีกระบวนการ และรายละเอียดของการเตรียมชุมชนดังนี้

ขั้นที่ 1 การสร้างความสัมพันธ์ชุมชน

วัตถุประสงค์

1. เพื่อประสานการทำงาน และสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชน
2. เพื่อแนะนำโครงการ และแสวงหาแนวร่วมในการดำเนินโครงการกับชุมชน

กลุ่มเป้าหมาย

- ผู้นำชุมชน
- คณะกรรมการหมู่บ้าน
- คนในชุมชน
- กลุ่มเด็กเยาวชน
- คณะครู

วิธีดำเนินการ

1. การประสานงานกับผู้นำในชุมชน

ได้มีการประสานความร่วมมือการทำงานในพื้นที่ โดยประสานกับคณะครูในโรงเรียนบ้านห้วยไทรงาม ซึ่งขอความร่วมมือ และขอคิดเห็นจากคณะครู ในการเข้ามามีส่วนร่วมของครูต่อการดำเนินโครงการวิจัย ซึ่งคณะครูในโรงเรียนได้ให้ความเห็นชอบร่วมกันในการดำเนินโครงการดังกล่าว โดยได้มีการเสนอตัวแทนคณะครูเข้ามาเป็นนักวิจัยร่วมในการดำเนินโครงการ ฯ ร่วมกับนักวิจัย คือ อาจารย์จันทร์ทรา เทพภู เนื่องจากท่านสนใจงานด้านการวิจัยโดยเฉพาะเพราะงานด้านเด็กและเยาวชน และที่สำคัญท่านปฏิบัติงานในพื้นที่เป้าหมายเป็นเวลานาน มีความห่วงใยกับเด็กนักเรียน ครอบครัว และมีความสัมพันธ์ที่ดีกับคนชุมชนตลอดจนรับรู้ เข้าใจสถานการณ์ปัญหา และความต้องการของคนในชุมชนเป็นอย่างดี และที่สำคัญที่สุดคือคนชุมชนเชื่อมั่น ศรัทธา และให้การยอมรับ

นอกจากนี้คณะครูในโรงเรียนมีเป้าหมายหลัก ที่จะมุ่งเน้นในการพัฒนาเด็ก และเยาวชน เพื่อก่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันระหว่าง ทีมวิจัย คณะครู และชุมชน เพื่อนำไปสู่กระบวนการพัฒนาเด็ก และเยาวชน และชุมชนที่เข้มแข็ง และยั่งยืนของชุมชนต่อไป ด้วยเหตุผลดังกล่าว ทีมวิจัยจึงได้เริ่มต้นในการดำเนินโครงการ กับอาจารย์ท่านนี้ ซึ่งนักวิจัยวิเคราะห์ว่าอาจารย์ท่านนี้จะเป็นกุญแจที่สำคัญ ในการที่จะพานักวิจัย เข้าไปศึกษา และค้นคว้าหาข้อมูลที่แท้จริงของชุมชน เพื่อนำมา ใช้เป็นฐานข้อมูล ในการศึกษาวิจัยในขั้นตอนต่อไป

หลังจากที่ผ่านกระบวนการดังกล่าว อาจารย์จันทร์ทรา และนักวิจัย ได้มีการเชื่อมประสานกับผู้นำ และกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชนแบบเป็นทางการ เช่น การทำจดหมายประสานงาน ถึงผู้นำชุมชน , อาจารย์ใหญ่โรงเรียนห้วยไทรงาม และสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอสันป่าตอง และการประสานงานแบบไม่เป็นทางการเช่น การเยี่ยมบ้าน การเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชน เช่น งานศพของคนในชุมชน และเข้าร่วมงานวัดในการเข้าไปร่วมงานนักวิจัย และผู้ช่วยนักวิจัยได้เข้าไปทักทาย และทำกิจกรรมร่วมกับชาวบ้านในการเข้าไปร่วมกิจกรรมทุกครั้งที่นักวิจัย และผู้ช่วยได้วางตัวเป็นกันเองกับคนในชุมชน และนอกจากนี้แล้วได้มีการจัดเวทีแนะนำโครงการให้กับคนในชุมชน โดยได้มีการจัด 2 ครั้งเนื่องจาก ครั้งแรกมีกลุ่มผู้ใหญ่ ผู้สูงอายุ และกลุ่มผู้นำเข้าร่วมกิจกรรมส่วนกลุ่มเด็ก เยาวชน ไม่ได้เข้าร่วมเนื่องจากในวันที่จัดเวทีแนะนำโครงการได้จัดทำในช่วงกลางวัน และเป็นวันที่ทางชุมชนได้มีการจัดเตรียมงานวัดจึงทำให้เด็ก เยาวชนไม่ได้เข้าร่วมกิจกรรม เนื่องจากเด็กบางส่วนต้องเรียนหนังสือ และบางส่วนต้องทำงานซึ่งจะมีวันหยุดเฉพาะวันเสาร์ -อาทิตย์เท่านั้น นักวิจัยจึงได้นัดกลุ่มเด็กเยาวชนอีกครั้ง ทั้งนี้เพื่อให้แสวงหาแนวร่วม และสร้างความเข้าใจที่ดี ในการดำเนินงานร่วมกัน

ผลที่เกิดขึ้น

จากกระบวนการประสาน และสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในชุมชน ทำให้เกิดแนวร่วมในการทำงาน และการสร้างความเข้าใจที่ตรงกันระหว่างนักวิจัย และชุมชน การใช้ยุทธศาสตร์ และกระบวนการที่หลากหลาย เช่นการให้เวลากับชุมชน การเข้าถึงกลุ่มเป้าหมาย การเปิดใจที่จะเรียนรู้ หรือการเปิดทัศนคติของนักวิจัยในเชิงบวกกับชุมชน สิ่งเหล่านี้จะช่วยให้ นักวิจัย และคนในชุมชนต่างได้แลกเปลี่ยน เรียนรู้ และเข้าใจชุมชนของตนเองมากยิ่งขึ้น ซึ่งส่งผลทำให้ ผู้นำชุมชน และคนในชุมชน ให้ความสนใจ และให้ความร่วมมือในการทำงานเป็นอย่างดี โดยสังเกตแบบมีส่วนร่วม จากการเข้าร่วมกิจกรรมของกลุ่มเป้าหมาย ในการเข้าร่วมการประชุมแนะนำโครงการ พบว่าผู้เข้าร่วมกิจกรรม มีคำถาม และประเด็นต่าง ๆ ที่นำไปสู่การพูดคุย และ แนวทางในการทำงานร่วมกัน

การวิเคราะห์

ด้วยกระบวนการดังกล่าว นักวิจัยพบว่า การวิจัยและพัฒนาแบบมีส่วนร่วมต้องคำนึงถึงศักยภาพ และข้อจำกัดของกลุ่มเป้าหมายในการเข้าร่วมกิจกรรมตลอดจนเอื้อต่อกระบวนการเรียนรู้ของกลุ่มเป้าหมายทั้งนี้ เพื่อเปิดโอกาสให้กลุ่มเป้าหมาย และนักวิจัยได้เข้าถึงกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันอย่างแท้จริง นอกจากนั้นกระบวนการทำงานชุมชนต้องคำนึงถึงบริบท วิถีชีวิตและเข้าใจสถานการณ์ ปัญหาของชุมชนที่เป็นพลวัตร ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา และนักวิจัยต้องมีกระบวนการปรับตัวเพื่อให้สอดคล้อง และเหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย และชุมชนที่ศึกษาอย่างแท้จริง เช่นการสร้างความสัมพันธ์กับโรงเรียน โดยการเข้าไปนั่งคุยขณะครูในโรงเรียน และบางครั้งก็ช่วยเด็กนักเรียน และครูขายของที่ร้านค้า สหกรณ์โรงเรียน เนื่องจากในตอนเย็นหลังเลิกเรียนของทุกวันทางโรงเรียนจะบริการเปิดขายสินค้าให้กับคนในชุมชนในราคาถูกสาเหตุที่เลือกสถานที่ของร้านค้าสหกรณ์โรงเรียนในการทำความรู้จักรักกับคนในชุมชนเพราะเป็นสถานที่ ที่นักวิจัยสามารถที่จะได้พบปะกับคนในชุมชนได้ง่ายแล้วยังมีโอกาสที่จะซักถาม และทำความรู้จักกับชาวบ้านเพื่อสร้างความคุ้นเคยได้เป็นอย่างดีบางครั้งนักวิจัย และทีมงาน ก็ได้มีการติดตามไปเยี่ยมครอบครัวของชาวบ้านที่มาซื้อสินค้า

นอกจากนั้นนักวิจัยยังได้มีโอกาสสร้างความสัมพันธ์กับเด็กนักเรียนในโรงเรียน โดยการซักถาม และพูดคุยกันบ้าง พอเด็กเริ่มรู้จักกับนักวิจัย มีการพูดคุยกันมากขึ้นจึงกลายเป็นความคุ้นเคย และในอีกช่วงระยะเวลาหนึ่งนักวิจัยก็เริ่มนัดกับเด็ก ๆ ในการเยี่ยมบ้านหลังเลิกเรียน และในวันหยุดเสาร์ อาทิตย์ และผู้ช่วยนักวิจัยยังได้แนะนำให้ นักวิจัยรู้จักกับคนในชุมชนขณะที่ปฏิบัติในพื้นที่ และการสร้างความสัมพันธ์ในกลุ่มเด็ก เยาวชน โดยการซักถาม พูดคุยกับเด็กเยาวชน ทำให้รู้จักกันมากขึ้น การเข้าไปพูดคุยกับกลุ่มเด็กที่เล่นกีฬาในโรงเรียน และกลุ่มเด็กนักเรียนในโรงเรียน

เป็นสื่อเชื่อมความสัมพันธ์ ซึ่งเริ่มชักชวนเด็กที่ไม่เล่นกีฬาหรือเด็กบางคนที่พักเหนื่อย กินขนมด้วยกัน และกลุ่มเล็กๆ ถึงชักชวนกลุ่มที่เล่นกีฬาหันมานั่งกินด้วยกันจึงมีโอกาสนในการพูดคุยกับกลุ่มเด็กได้มากขึ้น สำหรับเด็ก และเยาวชนบางคน นักวิจัยก็อาศัยการที่ได้พูดคุยกับคนในชุมชน เพื่อศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับตัวเด็ก และทราบว่าเด็กบางคนมีความสามารถ เฉพาะด้านจึงพยายามหยิบยกความสามารถที่อยู่ในตัวของเด็กให้เด็กเกิดความภาคภูมิใจ และกระตุ้นให้เด็กได้แสดงถึงความสามารถของตนเอง เช่นการที่นักวิจัยทราบจากคนในชุมชนว่าเด็กบางคนมีปัญหาครอบครัว หรือบางคนที่ใช้สารเสพติดนักวิจัยได้พยายามศึกษาข้อมูลของเด็กให้มากขึ้น และพยายามที่จะเข้าหาเด็กโดยใช้วิธีการที่เป็นธรรมชาติให้มากที่สุด เช่นการทักทาย และพูดเล่นกับเด็กอยู่บ่อย ค้างเข้าร่วมกิจกรรมทุกกิจกรรมที่โครงการได้จัด ถ้าเด็กหายไปบางครั้งนักวิจัยก็ตามเพื่อให้เด็กได้เข้าร่วมกิจกรรม ทั้งนี้เพื่อต้องการให้เด็กรู้ว่าเขามีความสำคัญ และบางคนนักวิจัยทราบว่าเด็กมีความสามารถในการแกะสลักนักวิจัยก็ขอให้เด็กช่วยทำไม้แกะสลักให้ และนักวิจัยก็ใช้วิธีการทำที่ท่าว่าไปทวงไม้แกะสลักอยู่บ่อย ๆ ทั้งนี้เพื่อจะได้มีโอกาสได้พูดคุยกับเด็ก และสร้างความสัมพันธ์ และได้มีแนะนำโครงการ และแนะนำทีมวิจัย โดยการที่นักวิจัยเข้าไปจัดเอง กับกลุ่มเป้าหมายชาวบ้านทั่วไป และเยาวชน โดยผ่านการประสานกับทางคณะครูในโรงเรียน และความสัมพันธ์กับเด็กได้มากขึ้น

นอกนั้นการประสานงานอย่างไม่เป็นทางการแล้ว นักวิจัย และชุมชนยังได้จัดให้มีการประสานงาน และสร้างความเข้าใจในการทำงานกับชุมชนแบบเป็นทางการโดย จัดเวทีประชุมระดับหมู่บ้าน เพื่อแนะนำโครงการกับผู้นำชุมชน แกนนำชุมชน นักวิจัยได้ประสานความร่วมมือไปยังผู้ใหญ่บ้านให้นัดหมายกับคนในชุมชนเข้าร่วมการประชุมเพื่อแนะนำโครงการ ได้ แนะนำทีมวิจัย และชี้แจงวัตถุประสงค์ รูปแบบในการทำงานได้จัดเวทีแนะนำโครงการออกเป็น 2 ครั้งคือ ครั้งที่ 1 เป็นเวทีสำหรับกลุ่มผู้ใหญ่ และ ผู้นำชุมชน เวที ที่ 2 เป็นเวทีของกลุ่มเด็ก และเยาวชน สาเหตุที่จัด 2 ครั้งเนื่องจาก เวทีแรกเด็กและเยาวชน ไม่ยอมเข้าร่วมกิจกรรม จากการพูดคุยของกลุ่มที่เข้าร่วมกิจกรรมในครั้งนั้น พบว่าเด็กและเยาวชน ไม่พอใจในการทำงานของกลุ่มผู้นำ เนื่องจากเด็ก เยาวชนได้ให้เหตุผลว่าการ ไม่ยอมเข้าร่วมกิจกรรมเนื่องจากผู้นำไม่ยอมรับฟังความคิดเห็นของกลุ่มเด็กและเยาวชน ซึ่งที่ผ่านมาได้มีการขัดแย้งกันอยู่บ่อย ๆ

ซึ่งเวทีสำหรับกลุ่มเด็กและเยาวชน มีผู้เข้าร่วมกิจกรรม 50 % ส่วนอีก 50 % ไม่สามารถเข้าร่วมกิจกรรมได้เนื่องจากไปทำงานนอกหมู่บ้าน และไปเรียนหนังสือในเมือง ซึ่งเวทีเด็กและเยาวชนครั้งนี้ได้มีผู้นำบางคนที่มีความสนิทสนม และเป็นที่ยอมรับของกลุ่มเด็กและเยาวชนเข้าร่วมด้วย หลังจากเสร็จกิจกรรมแล้ว เยาวชนอีกประมาณ 4-5 คน ได้มีการพูดคุยกันต่อเรื่องงานพัฒนาในหมู่บ้านโดยเด็กได้ยกตัวอย่างประสบการณ์ที่มืองค์กรพัฒนาเอกชนเข้ามาทำงานในหมู่บ้านเคยพูดกันถึงเรื่องปัญหาเด็ก และเยาวชน และปัญหาดังกล่าวยังไม่ถูกการแก้ไข เนื่องจากผู้นำไม่ให้ความสนใจ และไม่ยอมรับฟังความคิดเห็นของกลุ่มเด็ก เยาวชน และในช่วงที่ทางชุมชนร่วมกันจัดงาน

วัดงานทางคณะกรรมการหมู่บ้านร่วมกับชาวบ้านได้เตรียมงานจึงได้อาศัยเวทีชาวบ้านในการประชุมชี้แจง แนะนำโครงการ และแนะนำทีมวิจัย ร่วมกิจกรรมของชุมชน เช่นขณะที่ในหมู่บ้านมีงานศพ และ กิจกรรมอื่น ๆ ในหมู่บ้าน ก็พยายามเข้าพูดคุยกับทุกกลุ่มเป้าหมายโดยการพูดคุยกันในเรื่องทั่วๆ ไป ซึ่งบางครั้งกลุ่มเป้าหมายก็ได้ซักถามเกี่ยวกับงานวิจัยบ้าง จึงเป็นโอกาสที่ดีที่ได้แนะนำโครงการ และได้พูดคุยกันในประเด็นต่าง ๆ มากขึ้น

จากกระบวนการดังกล่าวนักวิจัย ได้เรียนรู้และทำความเข้าใจพื้นฐานความสัมพันธ์ของชุมชน ซึ่งเป็นทุนทางวัฒนธรรมของชุมชนที่คงมีอยู่ เช่น กิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน พบว่าสายสัมพันธ์ของคนในชุมชนยังคงมีรูปแบบของระบบอุปถัมภ์ ที่เกื้อหนุน และเอื้ออาทร ซึ่งกันและกันกิจกรรมที่เกิดขึ้นในชุมชน เป็นการโอกาสอันดีที่นักวิจัย และชุมชนจะได้สร้างความสัมพันธ์เข้าใจและเรียนรู้ และเป็นการแสวงหาทางออกร่วมกัน

ข. การศึกษาบริบทชุมชน

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาประวัติศาสตร์ และความสัมพันธ์ของชุมชน
2. เพื่อศึกษาโครงสร้างทางสังคมของชุมชน

กลุ่มเป้าหมาย

- ผู้นำตามธรรมชาติ,ผู้สูงอายุ ปราชญ์ชาวบ้าน
- กลุ่มพ่อบ้าน, กลุ่มแม่บ้าน,กลุ่มวัยรุ่น
- คณะครู,เจ้าหน้าที่สถานีอนามัย,พัฒนากรชุมชน,
- องค์กรชุมชนในพื้นที่ เช่น องค์การบริหารส่วนตำบล

สาเหตุที่เลือกกลุ่มนี้

เพื่อต้องการเข้าถึงแหล่งข้อมูลที่หลากหลาย และทำความเข้าใจกับปรากฏการณ์ของชุมชน ตลอดจนเป็นการเปิดโอกาสให้กลุ่มเป้าหมายได้ร่วมตรวจสอบ และประเมินสถานการณ์ปัญหาด้วยกัน

วิธีดำเนินการ

ขั้นตอนกระบวนการศึกษาบริบทชุมชนที่เกี่ยวกับกลไกความสัมพันธ์พื้นฐานของชุมชน และการดูแลเด็ก และเยาวชน ทางทีมวิจัยได้แบ่งกลุ่มเป้าหมายในการศึกษาออกเป็นกลุ่มต่าง ๆ ทั้งนี้

เพื่อต้องการศึกษากลุ่มเป้าหมายที่หลากหลาย เพื่อให้ได้ข้อมูล ทั้งเชิงกว้างและเชิงลึก ซึ่งข้อมูลดังกล่าวจะเป็นตัวบ่งชี้ และสะท้อนถึงสภาพบริบทชุมชนได้ชัดเจนกว่าการศึกษาเฉพาะกลุ่ม นอกจากนั้นทางทีมวิจัยยังใช้รูปแบบในการศึกษา ที่หลากหลาย เพื่อให้สอดคล้อง และเหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายต่าง ๆ ตามที่ได้กล่าวไว้แล้ว เช่น การสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มเป้าหมาย ผู้สูงอายุที่ยังจำความได้ดี สาเหตุที่เลือกกลุ่มผู้สูงอายุ เนื่องจากเป็นผู้ที่รับรู้ถึงประวัติศาสตร์ของชุมชน รวมทั้งเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับชุมชนในอดีต

ซึ่งกระบวนการดังกล่าวจะทำให้ทีมวิจัยได้รับทราบประวัติศาสตร์ และภูมิหลังของชุมชน ที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ของชุมชนในอดีต ถึงปัจจุบัน ตลอดจนรับรู้ถึงรูปแบบ วิธีการ และวิวัฒนาการในการดูแลเด็ก และเยาวชนตั้งแต่ในอดีตถึงปัจจุบันว่าเป็นอย่างไร นอกจากนี้ ทีมวิจัยยังได้ทำการศึกษากับกลุ่มพ่อบ้าน กลุ่มแม่บ้าน เนื่องจากกลุ่มดังกล่าวเป็นจุดเชื่อมต่อระหว่างประวัติศาสตร์ กับสถานะในปัจจุบันซึ่งจะเป็นตัวบ่งชี้ และเปรียบเทียบ ถึงการเปลี่ยนแปลงสถานภาพ และความสัมพันธ์ในด้านต่าง ๆ ของชุมชน ตลอดจนสถานการณ์ ปัญหาเด็ก และเยาวชนในแต่ละช่วงได้ โดยใช้วิธีการสนทนากลุ่มแบบธรรมชาติในขณะที่เยี่ยมบ้าน ซึ่งนักวิจัยได้วางแผนการพูดคุย ประเด็นคำถาม และตั้งคำถามในการเก็บข้อมูล และการสังเกตแบบมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมร่วมกับชุมชน

ในการศึกษาข้อมูลบริบทชุมชน ทางนักวิจัยได้ตระหนักถึง ความสำคัญของข้อมูลพื้นฐานชุมชนที่จะนำไปสู่แนวทางในการพัฒนาเด็ก และเยาวชน ดังนั้นเพื่อให้ได้ข้อมูลที่หลากหลาย มีคุณภาพ และสอดคล้อง เชื่อมโยงกับประเด็นงานวิจัย นักวิจัยเล็งเห็นแล้วว่าจำเป็นต้องจำแนก แยก แยะข้อมูล รวมทั้งรวบรวม และสังเคราะห์ โดยอาศัยกระบวนการมีส่วนร่วมเพื่อ เป็นการตรวจสอบ ประเมินเพื่อให้ได้มาซึ่งฐานข้อมูลที่เป็นจริงของชุมชน โดยได้ทำการศึกษาข้อมูลออกเป็น 2 ระดับ ดังนี้คือ

1. กระบวนการศึกษาข้อมูลระดับปฐมภูมิ

กระบวนการศึกษาข้อมูลระดับปฐมภูมิ นักวิจัย และทีมงาน ได้ทำการศึกษาประวัติศาสตร์ชุมชน ศึกษาความสัมพันธ์เดิมที่เอื้อต่อการพัฒนาเด็ก และเยาวชน ความสัมพันธ์ และสถานการณ์เด็กของชุมชนในอดีต โดยใช้วิธีการ สอดถามข้อมูลเกี่ยวกับผู้สูงอายุที่อาวุโสมากที่สุดของหมู่บ้าน และที่ยังมีความจำที่ดี ใช้เวทีของชาวบ้านร่วมกันจัดเรียงกลุ่มคนในชุมชนตามกลุ่มอายุ และร่วมกันคัดเลือกบุคคลที่อาวุโส มีความทรงจำที่ดี และเป็นบุคคลที่สามารถให้ข้อมูลเกี่ยวกับประวัติ และความ เป็นอยู่ของคนในหมู่บ้านในอดีตของชุมชนได้ และสัมภาษณ์เชิงลึกกับ ผู้สูงอายุ จำนวน 5 คน วิธีการสัมภาษณ์จะสัมภาษณ์เป็นรายบุคคล และการเก็บข้อมูลส่วนใหญ่จะใช้การอัดเทป แต่สำหรับกลุ่มเป้าหมายบางคนก็จะเกรง ไม่กล้าพูดในขณะที่ที่ใช้เทปอัด จึงต้องเก็บข้อมูลโดยอาศัยการจำ และกลับมาทบทวน เพื่อบันทึกข้อมูลที่หลัง นอกจากนี้ได้จัดทำการสนทนากลุ่ม กับผู้นำหมู่บ้าน ซึ่งไม่สามารถนัดกลุ่มคุยพร้อมกันในช่วงเวลากลางวันได้จึงได้จัดให้มีการสนทนากลุ่มในช่วงเวลากลาง

คีน ซึ่งมี ผู้ใหญ่บ้าน ครู ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้าน อาสาสมัคร (อ.ส.ม) ประธานแม่บ้าน องค์การบริหารส่วนตำบล (อ.บ.ต) เข้าร่วม

การเก็บข้อมูลโดยใช้วิธีการอัดเทป และผู้ช่วยนักวิจัยช่วยจดบันทึกประเด็นที่สำคัญและตรวจสอบข้อมูลร่วมกับสมาชิกในกลุ่ม สำหรับการจัดทำการสนทนากลุ่ม กับกลุ่ม พ่อบ้าน แม่บ้าน กลุ่มเด็ก และเยาวชนได้จัดทำแบบไม่เป็นทางการ เช่น ได้สนทนากับกลุ่มแม่บ้าน และกลุ่มแม่บ้านที่ร้านค้าสหกรณ์ในโรงเรียน, ที่ร้านค้าในหมู่บ้าน สนทนากับชาวบ้านที่กำลังแกะลำไยอบแห้งอยู่ที่บ้าน และได้ชักชวนแม่บ้านที่อยู่บ้านใกล้ ๆ กันมานั่งคุยกันในประเด็นต่าง ๆ และบางครั้งได้สนทนากับกลุ่มเด็กนักเรียนในโรงเรียนช่วงหลังเลิกเรียน และในขณะที่เข้าพื้นที่ในวันหยุด เสาร์ – อาทิตย์ ก็จะแวะเข้ามาคุยกับเด็กที่เข้ามาเล่นในโรงเรียน เป็นต้น ซึ่งในการจัดทำการสนทนากลุ่ม ในแต่ละกลุ่มจะมีผู้ร่วมในการสนทนาประมาณ 4-5 คน และบางกลุ่มจะมีผู้ร่วมสนทนากลุ่ม ประมาณ 7-8 คน ส่วนการเก็บข้อมูลใช้วิธีการอัดเทป และผู้ช่วยนักวิจัยช่วยจับประเด็นที่สำคัญเพื่อตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลร่วมกับกลุ่ม

เครื่องมือที่ใช้

- 1) การสนทนากลุ่ม
- 2) การวิเคราะห์ชุมชนแบบมีส่วนร่วม
- 3) การสัมภาษณ์เชิงลึก

ผลที่เกิดขึ้น

ผลจากการศึกษาข้อมูลบริบทชุมชนชั้นปฐมภูมิพบว่า ที่ผ่านมาชุมชนยังขาดกระบวนการเรียนรู้ และความเข้าใจเกี่ยวกับการศึกษาข้อมูลระดับปฐมภูมิ ถึงแม้ว่าชุมชนจะเป็นผู้ที่อยู่กับข้อมูลที่แท้จริงก็ตาม แต่กระบวนการที่จะนำข้อมูลที่มีอยู่มาประยุกต์ใช้ หรือทำความเข้าใจกับข้อมูลที่แท้จริงของชุมชน ยังมีน้อย ซึ่งส่งผลทำให้ชุมชนขาดมิติในการมองปัญหาอย่างองค์รวม และขาดแนวทางในการแก้ไขปัญหาอย่างบูรณาการ ซึ่งส่งผลต่อการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ของชุมชน

ดังนั้นกระบวนการวิจัย และพัฒนาแบบมีส่วนร่วมในโครงการนี้สามารถวิเคราะห์ได้ว่า กระบวนการดังกล่าว เป็นการช่วยส่งเสริม และกระตุ้นให้ชุมชนได้เกิดการเรียนรู้ และเข้าใจสถานการณ์ปัญหา ของชุมชนอย่างแท้จริง ตลอดจนได้มีการนำข้อมูลดังกล่าวมาใช้ประโยชน์ ในการวิเคราะห์ และวางแผนในการดำเนินกิจกรรมในขั้นตอนต่อไป นอกจากนั้นยังพบว่า กระบวนการศึกษาข้อมูลของชุมชนทำให้เกิดภาคีความร่วมมือของชุมชนในระดับต่าง ๆ ที่จะส่งเสริม และหนุนช่วยกระบวนการป้องกัน และแก้ไขปัญหาชุมชนอย่างมีส่วนร่วม เพื่อบูรณาการไปสู่การพัฒนาที่เป็นรูปธรรม และยั่งยืน

นอกจากการศึกษาข้อมูลในระดับปฐมภูมิของชุมชนแล้วนักวิจัย และชุมชนคิดว่าการศึกษาข้อมูลชุมชนยังอาจจะไม่เพียงพอ จึงมีแนวความคิดที่จะทำการศึกษาข้อมูลในระดับทุติยภูมิ เพื่อเป็นการค้นหาข้อมูลที่แท้จริงของชุมชน

2. กระบวนการศึกษาข้อมูลในระดับทุติยภูมิ

กระบวนการศึกษาข้อมูลระดับทุติยภูมิเป็นอีกขั้นตอนหนึ่งที่สำคัญในการที่จะเรียนรู้ และเข้าใจภูมิหลังของชุมชน ดังนั้นการได้มาซึ่งข้อมูลดังกล่าวจึงจำเป็นต้องอาศัย ความเข้าใจ และความร่วมมือของชุมชน และองค์กรชุมชนที่มีต่อโครงการวิจัย ทั้งนี้ข้อมูลดังกล่าวเป็นแหล่งข้อมูลที่สำคัญที่จะทำให้นักวิจัยได้เห็นวิวัฒนาการ การเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ ของชุมชนทั้งในอดีต และปัจจุบัน และฐานข้อมูลดังกล่าวจะมีประโยชน์ ในการที่จะเปรียบเทียบ สถานการณ์ ปัญหาในอดีต กับปัจจุบัน ตลอดจนใช้เป็น บทเรียน และใช้เป็นแนวทางในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน ได้เป็นอย่างดี โดยที่ผ่านมานักวิจัย และทีมงานได้ดำเนินการศึกษาข้อมูลระดับทุติยภูมิ โดยมีการประสานกับแหล่งข้อมูลต่าง ๆ ในพื้นที่ เพื่อให้ทราบถึงลักษณะทางโครงสร้างทางสังคม สภาพเศรษฐกิจ การเมือง ตลอดจนข้อมูลพื้นฐานที่เกี่ยวกับภาวะสุขภาพ และข้อมูลด้านการศึกษาของคนในชุมชนเป็นต้น ซึ่งข้อมูลดังกล่าวต้องอาศัยความร่วมมือจากองค์กรต่าง ๆ ในพื้นที่

ผลที่เกิดขึ้น

หลังจากดำเนินการศึกษาข้อมูลชุมชนทั้ง 2 ระดับ ทำให้นักวิจัย และชุมชนรับรู้ และเข้าใจสถานการณ์ปัญหาของชุมชน ทั้งเชิงกว้าง และลึก ตลอดจนเกิดแนวทางที่จะนำข้อมูลดังกล่าวมาประยุกต์ใช้ในการวิเคราะห์ และวางแผน เพื่อดำเนินการ หาแนวทางในการพัฒนาชุมชนต่อไป

ค. ขั้นตอนกิจกรรม

หลังจากที่นักวิจัย และชุมชนได้ร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับข้อมูลบริบทชุมชน ตลอดจนสร้างแนวร่วมในการดำเนินโครงการร่วมกัน ได้กำหนดแนวทาง และการดำเนินการวิจัยแบบมีส่วนร่วมโครงการพัฒนาโลกพื้นฐานระดับชุมชนเพื่อการพัฒนา และแก้ไขปัญหาเด็ก และเยาวชน โดยกำหนดวัตถุประสงค์หลักในการดำเนินกิจกรรมในแต่ละขั้นตอนดังต่อไปนี้

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาเครือข่ายความสัมพันธ์ของชุมชน และแสวงหาแกนนำ
2. เพื่อวิเคราะห์สถานการณ์ ปัญหา และวางแผนในการป้องกัน แก้ไขปัญหาเด็ก และเยาวชน
3. เพื่อส่งเสริม และพัฒนาศักยภาพกลุ่มเป้าหมาย

4. เพื่อติดตาม ประเมินผล และผลักดันแผนเข้าสู่นโยบายของชุมชน

เพื่อให้การดำเนินงานกิจกรรมไปตามวัตถุประสงค์ และแผนของโครงการที่กำหนดไว้ นักวิจัยได้อธิบายขั้นตอน และรายละเอียดของกิจกรรมตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

วัตถุประสงค์เพื่อศึกษาหรือสร้างความสัมพันธ์ของชุมชน และแสวงหาแกนนำ

กิจกรรมที่ 1 ศึกษาความสัมพันธ์ และสถานการณ์เด็ก เยาวชน ในปัจจุบัน

กลุ่มเป้าหมาย

- กลุ่มเด็ก เยาวชน, กลุ่มพ่อบ้าน, กลุ่มแม่บ้าน, กลุ่มผู้สูงอายุ
- กลุ่มผู้นำ เช่นเจ้าอาวาส ผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้าน

วิธีดำเนินการ

1. สัมภาษณ์เชิงลึกกับเด็ก เยาวชนในหมู่บ้านในประเด็นความสัมพันธ์ระหว่าง เด็กกับครอบครัว เด็กกับชุมชน ในขณะที่เด็ก เข้ามาเล่นที่โรงเรียนหลังเลิกเรียน
2. ได้สนทนากลุ่มกับเด็กนักเรียนในโรงเรียนแบบไม่เป็นทางการในประเด็นสถานการณ์เด็ก และเยาวชนในปัจจุบันสาเหตุที่เลือกคุยกับกลุ่มเด็กนักเรียนเพราะเป็นกลุ่มที่เข้าหาง่าย และเด็กสามารถถ่ายทอดข้อมูลที่ผู้ใหญ่ในชุมชนได้พูดคุยกันได้เป็นอย่างดีโดยที่ข้อมูลที่เป็นความลับ ในขณะที่ผู้ใหญ่ไม่กล้าพูด
3. ได้สัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มเด็กนักเรียนในวันหยุดเสาร์ อาทิตย์ และในช่วงที่เยี่ยมบ้านร่วมกับเด็ก ซึ่งเด็ก ๆ จะปั่นจักรยานเล่นบริเวณในโรงเรียนนักวิจัยก็จะคลุกคลีอยู่กับกลุ่มเด็ก บางครั้งก็ใช้การบันทึกเทปช่วย แต่บางครั้งก็ต้องใช้วิธีจำ แล้วบันทึกข้อมูลที่หลัง
4. การสัมภาษณ์เชิงลึกประเด็นสถานการณ์เด็ก เยาวชนในปัจจุบัน กับพระเจ้าอาวาสโดยการบันทึกเทป เหตุผลที่เลือกคุยกับพระเนื่องพระท่านมีบุคลิกที่สามารถเข้ากับกลุ่มเด็ก เยาวชนได้เป็นอย่างดี ซึ่งสังเกตเห็นว่าในตอนเย็น และตอนกลางคืนซึ่งเป็นช่วงเวลาที่เด็กเลิกเรียน และเลิกจากการทำงาน มักจะมีกลุ่มเด็กและเยาวชนชอบขึ้นไปพูดคุยกับพระที่วัด
5. จัดทำ การสนทนากลุ่มแบบไม่เป็นทางการ กับกลุ่มพ่อบ้าน กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มเด็ก เยาวชน กลุ่มผู้นำ และกลุ่มผู้สูงอายุ ประเด็นความสัมพันธ์ในระดับต่าง ๆ ในชุมชน และประเด็นสถานการณ์เด็ก เยาวชน โดยใช้เวทีการพูดคุยของชาวบ้านที่นั่งคุยกันตามจุดต่าง ๆ ในหมู่บ้านเช่นในขณะที่

นักวิจัยเข้าไปมีส่วนร่วมกับแม่บ้านช่วยเตรียมงานวัดบ้าง ได้ดูบ้านที่มีชาวบ้านนั่งคุยกันบ้าง ส่วนการเก็บข้อมูลเก็บ โดยการบันทึกเทป การจดบันทึก

เครื่องมือที่ใช้

- 1) การสนทนากลุ่มแบบไม่เป็นทางการคือ การจับกลุ่มพูดคุยกันตามธรรมชาติไม่ได้มีการนัดหมายกันอย่างเป็นทางการ เช่นการพูดคุยกันตามร้านค้าในขณะที่ไปซื้อของ เป็นต้น
- 2) การสัมภาษณ์เชิงลึก
- 3) การเยี่ยมบ้าน
- 4) การบันทึกเทป
- 5) การจดบันทึก
- 6) การจัดเวทีพูดคุย

ผลที่เกิดขึ้น

จากกระบวนการศึกษาความสัมพันธ์ และสถานการณ์เด็ก เยาวชน ในชุมชนทำให้นักวิจัยและชุมชนได้เรียนรู้ถึงข้อมูลเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของคนในชุมชนทั้งในระดับปัจเจก และในระดับชุมชน ซึ่งลักษณะความสัมพันธ์ของชุมชนดังกล่าวยังคงมีความสัมพันธ์เชิงระบบเครือข่าย และระบบอุปถัมภ์ ซึ่งความสัมพันธ์ดังกล่าวเป็นทุนทางสังคมที่จะเอื้อต่อกระบวนการพัฒนา ปกป้อง คุ้มครองในการดูแลเด็กและเยาวชนในชุมชน

จากกระบวนการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายในชุมชนนักวิจัยสามารถวิเคราะห์ได้ว่า ประเด็นสำคัญที่พึงตระหนักคือ การสร้างความไว้วางใจ ตลอดจนการเปิดใจที่จะเรียนรู้ และให้เวลากับกลุ่มเป้าหมายรวมทั้ง การรักษาความลับของกลุ่มเป้าหมายที่เป็นชายขอบ บางกลุ่มของชุมชน เช่นกลุ่มที่ใช้ยาเสพติด ทั้งนี้เพื่อลดช่องว่างแห่งความขัดแย้ง และผลกระทบเชิงลบที่จะตามมาของกลุ่มเป้าหมาย หลังจากได้ทำความเข้าใจเกี่ยวกับความสัมพันธ์พื้นฐานของชุมชนทั้งในระดับโครงสร้าง และระดับปัจเจกแล้ว นักวิจัย และชุมชนมีแนวความคิดที่ต้องการศึกษาปัจจัย และเงื่อนไข และเครือข่ายความสัมพันธ์ของชุมชน ตลอดจนร่วมแสวงหาแกนนำ เพื่อใช้เป็นกลไกในการดำเนินงานร่วมกัน

*

กิจกรรมที่ 2 ศึกษาเครือข่ายความสัมพันธ์ชุมชน และแสวงหาแกนนำ

กลุ่มเป้าหมาย

- องค์กรชุมชน เช่น พระสงฆ์ ,คณะครูในโรงเรียน
- แกนนำชุมชน ผู้นำชุมชน เช่น กลุ่มเด็กเยาวชน,กลุ่มพ่อบ้าน,กลุ่มแม่บ้าน,กลุ่มผู้สูงอายุ

วิธีการ

1. สังเกตการทำงานร่วมกันของคนในชุมชนในช่วงที่มีกิจกรรมงานวัด และกิจกรรมต่าง ๆ ในหมู่บ้าน
2. จากการพูดคุย และการสัมภาษณ์ กับชาวบ้านที่เข้าร่วมงานวัด, คณะครูในโรงเรียน และกลุ่มเด็กเยาวชนที่เล่นกีฬาที่โรงเรียน
3. การสนทนากลุ่มแบบธรรมชาติกับกลุ่มผู้สูงอายุที่กำลังช่วยกันเตรียมงานทำบุญถวายผ้า 2 ครั้ง
4. สนทนากลุ่มพ่อแม่บ้าน , กลุ่มแม่บ้าน และกลุ่มเด็ก เยาวชน กลุ่มละ 1 ครั้งหลังจากที่ทราบรายชื่อบุคคลที่คนในชุมชนยอมรับในการทำงานจึงได้หาโอกาสในการนัดสมาชิกในกลุ่มของผู้ใหญ่ เพื่อ แนะนำโครงการ และพูดคุยถึงสถานการณ์เด็ก และเยาวชนที่เกิดขึ้นในสังคมปัจจุบัน และยกตัวอย่างเด็กในหมู่บ้านที่กำลังประสบปัญหา และร่วมกันคิดถึงผลกระทบที่จะอาจเกิดขึ้นในอนาคตกับเด็ก และคนในชุมชน เพื่อสร้างความรู้สึกร่วมในการอยากมีส่วนร่วมในการทำงาน และพยายามให้กลุ่มบุคคลดังกล่าวชักชวนสมาชิกในหมู่บ้านที่สนใจที่จะทำงานเพื่อส่วนรวมในการพัฒนาเด็ก และเยาวชน ซึ่งพบว่ากลุ่มบุคคลดังกล่าวมีสนใจที่จะเข้าร่วมกิจกรรมของโครงการ ซึ่งได้เสนอว่าอยากจะให้สมาชิกคนอื่น ๆ ในหมู่บ้านได้สังเกตเห็นถึงปัญหาเด็ก และเยาวชนแล้วหันมาให้ความสนใจที่จะแก้ไขปัญหากับเด็ก
5. การสร้างความตระหนักให้กับคนชุมชนโดยการนำเสนอ วีดีโอ เกี่ยวกับสถานการณ์ปัญหาเด็กในรูปแบบต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมปัจจุบันเช่นเรื่องยาบ้าในสถานศึกษา , เรื่องเส้นตาย ซึ่งเป็นเรื่องราวที่นำเสนอเกี่ยวกับอันตรายของยาเสพติดในชนิดต่าง ๆ ซึ่งมีการสาริตจากการทดลองการใช้สารเสพติดกับหนู, เรื่องเด็กถูกละเมิดทางเพศ, เรื่องนักศึกษาขายบริการทางเพศ เป็นต้นให้กับสมาชิกในหมู่บ้านทั้งหมดจำนวน 6 หมวดซึ่งหลังจากที่ดู วีดีโอ เสร็จแล้วให้กลุ่มได้แสดงความรู้สึกร่วมกันวิเคราะห์ปัญหา สาเหตุที่มีผลต่อปัญหาเด็ก เยาวชนในด้านต่าง ในขณะที่ดู วีดีโอ เรื่อง มหันตภัยยาบ้า ได้มีสมาชิกบางคนในกลุ่มร้องไห้ และได้เล่าถึงความรู้สึกของตนเอง ที่ถูกมีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมและเกี่ยวข้องกับการใช้ยาบ้า และขอความช่วยเหลือจากนักวิจัยในการพูดคุยกับลูกให้ปรับเปลี่ยนพฤติกรรม ในขณะนั้นสังเกตเห็นว่าสมาชิกในกลุ่มแสดงสีหน้าตกใจ แล้วนั่งก้มหน้าเสียบ นักวิจัยจึงตั้งคำถามกับคนในชุมชนว่า เรื่องราวแบบนี้พวกเราเคยได้มีโอกาสนั่งคุย และเคยปรึกษาหารือกันบ้างหรือไม่ ? ชาวบ้านส่วนใหญ่ตอบว่าไม่เคยได้พูดคุยกันเลย และ ไม่อยากให้เรื่องแบบนี้เกิดขึ้นกับเด็ก ๆ และคนในชุมชน นักวิจัยจึงใช้สถานการณ์จริงที่เกิดขึ้นในขณะนั้นให้กับคนในกลุ่มได้ช่วยกันวิเคราะห์ถึงปัญหาและคนสร้างความรู้สึกร่วมในการอยากมีส่วนร่วมในการช่วยเด็ก และเยาวชน สมาชิกในกลุ่มจึงได้ลงความเห็นร่วมกันว่า ปัญหาที่เกิดขึ้นเป็นสิ่งที่คนในชุมชนทุกคนจะต้องร่วมมือกันซึ่งสมาชิกในกลุ่มได้เสนอรายชื่อบุคคลที่ตนเองมีความเห็นว่า จะสามารถเป็นแกนนำในการ ทำงานด้านเด็ก และเยาวชนของหมู่

บ้านสำหรับในการจัดเวทีสร้างความตระหนักปัญหาเด็ก เยาวชนในหมวดอื่น ๆ ร่วมกับการ
แสวงหานำโดยใช้วิธีการปรึกษากันในกลุ่ม และเสนอรายชื่อผู้ที่ทุกคนให้การยอมรับ และ
สามารถทำงานช่วยเหลือคนในชุมชนได้

6. การแสวงหาแกนนำสำหรับกลุ่มวัยรุ่นใช้กระบวนการ สนทนากลุ่ม ร่วมกับการเสนอรายชื่อและ
การให้คะแนนกันในกลุ่ม

เครื่องมือที่ใช้

- 1) สนทนากลุ่ม ร่วมกับการเสนอรายชื่อและการให้คะแนนกันในกลุ่ม
- 2) ใช้วีดีโอ

ผลที่เกิดขึ้น

หลังจากที่กลุ่มเป้าหมายได้ผ่านกระบวนการพัฒนาเครือข่ายความสัมพันธ์ชุมชน และการ
แสวงหาแกนนำ พบว่า ชุมชนเห็นคุณค่า และเกิดความตระหนักถึงความสัมพันธ์ของชุมชนที่เป็นทุน
อันมีค่าของชุมชนซึ่งสามารถใช้จุดเด่นนี้เป็นฐานในการทำงานพัฒนาร่วมกันของชุมชน นอกจากนี้
นั้นกระบวนการดังกล่าวยังสะท้อนให้เห็นถึงการมีจิตสาธารณะของคนในชุมชนในการก้าวเข้ามาสู่
การเป็นแกนนำในการขับเคลื่อนกระบวนการพัฒนาชุมชนไปสู่ทิศทางการทำงานด้านเด็กร่วมกันต่อ
ไปตลอดจนมุ่งไปสู่แนวทางในการศึกษาวิเคราะห์สาเหตุ ปัญหา และวางแผนในการพัฒนาเด็ก และ
เยาวชนในชุมชนแบบมีส่วนร่วมของชุมชน

วัตถุประสงค์

เพื่อวิเคราะห์สถานการณ์ปัญหาและวางแผนในการป้องกันแก้ไขปัญหาลูก - เยาวชน

กิจกรรมที่ 3 จัดเวทีวิเคราะห์สาเหตุ ปัญหา และวางแผนในการพัฒนาเด็ก และเยาวชนในชุมชน
แบบมีส่วนร่วม

กลุ่มเป้าหมาย

- องค์กรชุมชน เช่น พระสงฆ์ ,คณะครูในโรงเรียน
- แกนนำชุมชน ผู้นำชุมชน เช่น กลุ่มเด็กเยาวชน,กลุ่มพ่อบ้าน,กลุ่มแม่บ้าน,กลุ่มผู้สูงอายุ

เนื่องจากในช่วงการเก็บข้อมูลชุมชนนักวิจัยสังเกตเห็นว่า กลุ่มวัยผู้ใหญ่กับกลุ่มเด็กเยาวชนในหมู่บ้านยังมีความไม่เข้าใจที่ตรงกัน จึงทำให้ทัศนคติที่ไม่ดีต่อกัน และมีความขัดแย้งระหว่างกลุ่มเยาวชนกับกลุ่มผู้นำบางท่านจึงได้แบ่งกลุ่มในการจัดเวทีวิเคราะห์สาเหตุ ปัญหา และวางแผนในการพัฒนาเด็ก และเยาวชน ออกเป็น 2 เวที เพื่อเป็นการลดทอนการครอบงำทางความคิดของผู้ใหญ่ และแกนนำชุมชนบางส่วนที่จะมีอิทธิพลต่อการนำเสนอความคิดของเด็ก และเยาวชน ซึ่งจะส่งผลทำให้การวิเคราะห์ข้อมูล และการหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาไม่เข้าถึงกลุ่มเป้าหมายที่แท้จริง

วิธีการดำเนินการ

ในการจัดเวทีทั้ง 2 เวทีใช้รูปแบบเดียวกัน ตลอดจนยึดเป็นมาตรฐานในการใช้เครื่องมือ ทั้งนี้เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่เป็นจริง และการวิเคราะห์ข้อมูลจากกลุ่มเป้าหมายดังกล่าว นักวิจัยต้องการที่จะให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่มีคุณภาพ และลดการเบี่ยงเบนข้อมูล จึงใช้รูปแบบ และกระบวนการเดียวกัน โดยมีขั้นตอนดังนี้

1. ทีมวิจัยชี้แจงโครงการ และชี้แจงวัตถุประสงค์ของการทำกิจกรรม
2. แบ่งกลุ่มผู้เข้าร่วมออกเป็น 6 หมวด
3. ให้กลุ่มช่วยกันระดมความคิด โดยการให้ใบงานตามหัวข้อดังนี้
  - ให้วิเคราะห์ปัญหาเด็ก และเยาวชน ที่เกิดขึ้นในชุมชน
  - ให้วิเคราะห์ถึงสาเหตุของปัญหา
  - แนวทางในการป้องกัน แก้ไข และวางแผนกิจกรรม
4. ให้ตัวแทนของแต่ละหมวดนำเสนอประเด็นในการพูดคุยกันของกลุ่ม
5. เปิดโอกาสให้แต่ละกลุ่มได้ซักถาม และตรวจสอบข้อมูลซึ่งกัน และกัน
6. นักวิจัยร่วมกับผู้เข้าร่วมกิจกรรมช่วยกันสรุปในประเด็นต่าง ๆ ตามที่แต่ละกลุ่มได้นำเสนอ
7. ให้ผู้เข้าร่วมได้ช่วยกันจัดลำดับความสำคัญของปัญหาโดยใช้คะแนนเสียงของกลุ่มเป็นตัววัด
8. หลังร่วมวางแผนกิจกรรมแล้วผู้เข้าร่วมได้มีข้อเสนอในการแต่งตั้งคณะทำงาน หรือแกนนำในการทำงานด้านเด็ก เยาวชน ในระดับวัยผู้ใหญ่ หมวดละ 2 คน รวม 12 คน
9. นักวิจัยได้สร้างความเข้าใจกับกลุ่มผู้ใหญ่ในการเปิดโอกาสให้กลุ่มเด็ก เยาวชนในชุมชนได้แสดงความคิดเห็นในเรื่องต่างอย่างเต็มที่โดยที่มีกลุ่มผู้ใหญ่คอยการให้คำแนะนำ และหนุนช่วยให้กลุ่มเด็กได้แสดงออก ในสิ่งที่ถูกต้อง และเหมาะสม ก่อนที่จะจัดให้มีเวทีกำหนดหาแนวทาง และวางแผนแก้ไขปัญหาดังกล่าวอย่างมีส่วนร่วม ซึ่งเป็นเวทีที่นำเสนอผลจากการพูดคุย และวางแผนการทำงานของกลุ่ม และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเป็นซึ่งกัน และกันเพื่อร่วมกันกำหนดกิจกรรม

ในการป้องกัน และแก้ไขปัญหาลูก ทั้งนี้เพื่อลดปัญหาการขัดแย้งที่จะเกิดขึ้นระหว่างกลุ่มผู้นำที่อยู่ในวัยผู้ใหญ่กับกลุ่มเด็ก และเยาวชน

ผลจากการจัดเวทีกำหนดหาแนวทางในการแก้ไขปัญหา และแผนในการพัฒนาเด็กและเยาวชนในชุมชนแบบมีส่วนร่วม

ในกลุ่มผู้ใหญ่

1. กิจกรรมสร้างจิตสำนึกให้กับกลุ่มเด็ก เรื่องยาเสพติด เช่นกิจกรรมส่งเสริมประเพณี วัฒนธรรมท้องถิ่น
2. มอบความรู้ และส่งเสริมอาชีพให้กับเด็ก และเยาวชนที่ว่างงาน
3. ส่งเสริมกิจกรรมกีฬา
4. กิจกรรมการอบรมจิตวิทยาในการเลี้ยงดูลูกให้ผู้ปกครอง
5. กิจกรรมศึกษาดูงานด้านยาเสพติด
6. การตั้งกฎระเบียบ และจัดตั้งเวรยามในการสอดส่องดูแลแหล่งมั่วสุมในหมู่บ้าน
7. ส่งเสริมกิจกรรมดนตรี และงานศิลปะอื่น ๆ เพื่อให้เด็กได้แสดงออกถึงสิ่งดีงาม และเพื่อลดการมั่วสุมในกลุ่มเด็ก และเยาวชน
8. ผู้นำควรสร้างความเข้าใจที่ร่วมกันกับกลุ่มเด็ก และเยาวชน

ผลจากการจัดเวทีกำหนดหาแนวทางในการแก้ไขปัญหา และแผนในการพัฒนาเด็กและเยาวชนในชุมชนแบบมีส่วนร่วม

ในกลุ่มเด็กและเยาวชน

1. ส่งเสริมกิจกรรมด้านกีฬา
2. การอบรมให้ความรู้เรื่องเอดส์ และยาเสพติดให้กับกลุ่มเด็กและเยาวชน
3. กิจกรรมค่ายพัฒนาทักษะชีวิต
4. ส่งเสริมกิจกรรมประเพณี วัฒนธรรมท้องถิ่น
5. กิจกรรมการอบรมจิตวิทยาในการเลี้ยงดูลูก
6. กิจกรรมพบกลุ่ม ประจำเดือนเพื่อเปิดโอกาสให้เด็ก และเยาวชน ได้มีการพบปะเพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์ และความคิดเห็น
7. จัดให้มีทีมที่ปรึกษาปัญหาชีวิต และปัญหาต่าง ๆ ในกลุ่มเด็ก และเยาวชน

8. จัดหางาน และอาชีพที่เหมาะสมให้กับกลุ่มวัยรุ่นที่ว่างงาน
9. กิจกรรมศึกษาฐาน เช่น ศูนย์บำบัดยาเสพติดภาคเหนือ หรือกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับเด็ก และเยาวชน

เครื่องมือที่ใช้

- 1) ใช้กระบวนการวิเคราะห์ชุมชนอย่างมีส่วนร่วม
- 2) ใช้กระบวนการสนทนากลุ่ม
- 3) การพูดคุยแบบไม่เป็นทางการ
- 4) การจดบันทึก
- 5) การใช้เทปบันทึก

ผลที่เกิดขึ้น

หลังจากที่กลุ่มเป้าหมายได้ผ่านกระบวนการวิเคราะห์ และวางแผนพบว่ากลุ่มเป้าหมายได้มีส่วนร่วมในการแลกเปลี่ยน เรียนรู้ข้อมูล และประสบการณ์ ร่วมกันรวมทั้งรูปแบบ และวิธีการดังกล่าวยังเป็นลดปัญหาการขัดแย้งเชิงความคิดของกลุ่มเป้าหมายตลอดจนได้แผนกิจกรรมในการป้องกัน และแก้ไขปัญหาค่าเด็ก เยาวชนในชุมชนร่วมกัน เพื่อให้กระบวนการดำเนินการวิจัยเกิดกระบวนการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงของชุมชน ทางนักวิจัย และแกนนำกลุ่มเป้าหมายทั้ง 2 กลุ่ม มีแนวความคิดที่จะสร้างความเข้าใจร่วมกัน และหามติในการวางแผน และหาแนวทางร่วมกันจึงเสนอให้มีการจัดเวทีสร้างความเข้าใจในการวางแผน และดำเนินกิจกรรมร่วมกันอีก 1 ครั้ง โดยเปิดโอกาสให้ทั้ง 2 กลุ่มเป้าหมายนำแผนที่วางไว้นำเสนอ และวางแผนร่วมกันให้เป็นแผนแม่บทของชุมชน เพื่อไปสู่แนวทางการปฏิบัติที่เป็นรูปธรรมของชุมชนต่อไป

กิจกรรมที่ 4 เวทีกำหนดหาแนวทาง และวางแผนแก้ไขปัญหาค่าเด็กอย่างมีส่วนร่วม (เป็นเวทีร่วมระหว่างกลุ่มผู้ใหญ่ และกลุ่มเด็ก – เยาวชน)

กลุ่มเป้าหมาย

- องค์กรชุมชน เช่น พระสงฆ์ ,คณะครู ในโรงเรียน
- แกนนำชุมชน ผู้นำชุมชน เช่น กลุ่มเด็กเยาวชน,กลุ่มพ่อบ้าน,กลุ่มแม่บ้าน,กลุ่มผู้สูงอายุ

วิธีการดำเนินการ

1. นักวิจัยได้ชี้แจงวัตถุประสงค์ในการทำกิจกรรม
2. นักวิจัยได้นำเสนอผลจากการจัดเก็บข้อมูลชุมชนในช่วง 4 เดือนแรกให้กับกลุ่มเป้าหมาย โดยวิธีการในการพูดคุย และในระหว่างการสรุปข้อมูลนักวิจัยได้เปิดโอกาสให้กลุ่มเป้าหมายได้แสดงความคิดเห็นแสดง และตรวจสอบข้อมูลร่วมกัน
3. ให้ตัวแทนกลุ่มผู้ใหญ่ และกลุ่มเด็ก - เยาวชน นำเสนอผลงานจากการพูดคุยของกลุ่ม และการจัดลำดับความสำคัญของปัญหา และแผนกิจกรรมที่วางไว้
4. นักวิจัยเปิดโอกาสให้แกนนำได้แลกเปลี่ยนในการวิเคราะห์ปัญหาในเชิงลึก ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล และจัดเรียงความสำคัญของปัญหาร่วมกันและร่วมวางแผนกิจกรรมในงวดต่อไป

เครื่องมือที่ใช้

- 1) ใช้กระบวนการวิเคราะห์ชุมชนแบบมีส่วนร่วม
- 2) ใช้กระบวนการ การสนทนากลุ่ม
- 3) การจดบันทึก
- 4) การใช้เทปบันทึก

ผลที่เกิดขึ้น

ด้วยกระบวนการวิจัย และพัฒนาแบบมีส่วนร่วม ของกิจกรรมนี้ ส่งผลทำให้ ชุมชน เกิดความตระหนักในปัญหาเด็กและเยาวชนมากยิ่งขึ้น โดยการสังเกตจากการพูดคุยกันในประเด็นปัญหาเด็ก และเยาวชนในชุมชน และมีการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนในการร่วมกิจกรรมของโครงการตลอดจนชุมชนเกิดการแลกเปลี่ยนข้อมูลเรื่องปัญหาเด็ก เยาวชน เช่นการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ และความคิดเห็นซึ่งกันและกันในระหว่างครอบครัวที่ประสบกับปัญหาถูกใช้สารเสพติด รวมทั้งเกิดแกนนำของกลุ่มเด็กและเยาวชน และกลุ่มแกนหนุนช่วยของกลุ่มวัยผู้ใหญ่ในการผลักดันให้เกิดกิจกรรมในการวิเคราะห์ปัญหา และร่วมวางแผนกิจกรรมในการแก้ไขปัญหาลูก และเยาวชนในชุมชน

วิเคราะห์จากกระบวนการในการจัดเวทีทั้ง 3 เวทีนักวิจัยพบว่าชุมชนได้เปิดมิติในการมองปัญหาเด็ก และเยาวชนมากยิ่งขึ้น โดยกำหนดยุทธศาสตร์ในการแก้ไขปัญหาคือการเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน กระบวนการพัฒนาศักยภาพของกลุ่มเป้าหมาย เช่นการใช้กีฬา ประเพณี พิธีกรรม

ต่าง ๆ ของชุมชน และการให้ความสำคัญของครอบครัวที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา เพราะชุมชนเชื่อว่าครอบครัวเป็นกลไกสำคัญในระดับรากหญ้า และระดับโครงสร้างของชุมชนที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการกับปัญหา ซึ่งยุทธศาสตร์ดังกล่าว เป็นการผสมผสานองค์ความรู้เก่า ซึ่งเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่จะนำมาประยุกต์ใช้กับการจัดการกับปัญหาเด็ก และเยาวชนในปัจจุบัน ประกอบกับองค์ความรู้ใหม่ ซึ่งเป็นกระบวนการที่นักวิจัย และชุมชนได้เรียนรู้ร่วมกันภายใต้กรอบคิดกระบวนการงานวิจัย และพัฒนาที่มีส่วนร่วม ซึ่งองค์ความรู้ดังกล่าวเป็นทุนทางวัฒนธรรม และทุนทางสังคมที่มีคุณค่าของชุมชนที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ ให้สอดคล้อง และเหมาะสมกับบริบท และสถานการณ์ปัญหาเด็ก และเยาวชนในปัจจุบัน

นอกจากนั้นกระบวนการสร้างความเข้าใจในการทำงานร่วมกันเป็นหัวใจสำคัญของการดำเนินโครงการวิจัย ทั้งนี้เพื่อก่อให้เกิดแนวร่วมที่มีพลัง และศักยภาพในการเข้าไปจัดการกับปัญหาดังนั้นนักวิจัย และชุมชนจึงมีแนวความคิดที่จัดให้มีเวทีเชื่อมประสานความเข้าใจ เสริมสร้างศักยภาพของกลุ่มเป้าหมาย ในการเปิดวิสัยทัศน์ในการทำงานร่วมกัน โดยได้มีการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ ของแกนนำเพื่อสร้างความเข้าใจในการทำงานร่วมกัน

กิจกรรมที่ 5 การจัดประชุมเชิงปฏิบัติการแกนนำเพื่อสร้างความเข้าใจในการทำงานร่วมกัน

กลุ่มเป้าหมาย

- แกนนำกลุ่มผู้ใหญ่
- แกนนำกลุ่มเด็ก เยาวชน

วิธีการดำเนินการ

รูปแบบ และกระบวนการดำเนินการสร้างความเข้าใจในการทำงานร่วมกันทางนักวิจัยได้ดำเนินการอยู่ 2 ลักษณะคือ แบบเป็นทางการ และไม่เป็นทางการทั้งนี้เพื่อต้องการให้ชุมชนได้เรียนรู้ และเข้าใจกระบวนการทำงานร่วมกันอย่างทั่วถึง และครอบคลุม ตลอดจนต้องการที่จะสื่อสาร และเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายอย่างแท้จริง โดยมีกระบวนการดำเนินการดังนี้

แบบไม่เป็นทางการ

หลังจากผ่านกระบวนการดังกล่าว นักวิจัยและทีมงานได้มีแนวความคิดที่จะเข้าไป สร้างแนวร่วมในการทำงาน ร่วมตรวจสอบ และประเมินความรู้ ความเข้าใจของชุมชนต่อแผนกิจกรรมของโครงการ และที่แกนนำ และตัวแทนชุมชน แต่ละกลุ่มเข้ามาร่วมวางแผน โดยการเข้าไปเยี่ยมบ้าน หาโอกาสในการพูดคุยกับคนในชุมชน และสร้างความเข้าใจในปัญหาเด็ก และเยาวชนกลุ่มเป้า

หมายต่าง ๆ ซึ่งในการพบปะกันในแต่ละครั้งก็จะอาศัย สถานที่ โรงเรียน วัด ร้านค้าในหมู่บ้าน เป็นต้น

ผลที่เกิดขึ้น

นักวิจัยพบว่าหลังจากผ่านกระบวนการเข้าชุมชนนักวิจัยพบว่า ชุมชนรับรู้ และเข้าใจ ตระหนักต่อปัญหาเด็ก และเยาวชนมากยิ่งขึ้น จึงส่งผลให้เกิดแกนหนุนช่วยการทำงาน ด้านเด็ก และ เยาวชน ตลอดจนพบว่าเด็ก และเยาวชนได้รับการยอมรับจากผู้นำ และชุมชน ในการเปิดโอกาสให้ เข้ามามีส่วนร่วม และมีบทบาทในการทำงานพัฒนาชุมชนร่วมกัน นอกจากนี้ยังพบว่าคนในชุมชน บางส่วนสะท้อนมุมมองเกี่ยวกับแผนปฏิบัติการของชุมชนว่าบางกิจกรรมไม่สอดคล้องกับสถานการณ์ ปัญหา และกลุ่มเป้าหมายทำให้นักวิจัย และแกนนำมีแนวความคิดที่จะนำแผนดังกล่าวเข้ามาสู่เวที ทบทวน และประสานแผนอีกครั้งหนึ่ง

แบบเป็นทางการ

จัดเวทีทบทวน และประสานแผนกิจกรรม

วัตถุประสงค์

1. เพื่อทบทวนและพัฒนาแผนกิจกรรมให้สอดคล้องและเหมาะสมกับแนวทางในการดำเนินการ ของชุมชนกลุ่มเป้าหมาย

วิธีการ

1. นักวิจัยได้ชี้แจงวัตถุประสงค์ในการทำกิจกรรม และรูปแบบการดำเนินงานให้กับทีมงาน
  - ได้ระดมความคิดเห็นเกี่ยวกับ ขั้นตอนการทำงาน ประเด็นในการพูดคุย และการตั้งแนวคำถามแบ่งหน้าที่ในการรับผิดชอบของทีมงาน
  - นักวิจัยได้นำเสนอผลจากการจัดเก็บข้อมูลชุมชนโดยสรุปในช่วง 4 เดือนแรกให้กับแกนนำ โดยวิธีการพูดคุย และใช้กระบวนการค้นไม่ปัญหาเนื่องจากเป็นวิธีการที่จะทำให้กลุ่มเป้าหมายสามารถวิเคราะห์ถึงสาเหตุ ปัญหา และผลกระทบที่เกิดขึ้นได้อย่างเป็นรูปธรรม
  - ทีมงานร่วมกันเสริมการตั้งประเด็นคำถาม ในระหว่างการทบทวนกิจกรรม
2. แนะนำตัวทีมวิจัย และแนะนำผู้เข้าร่วมการประชุม
3. คืบข้อมูลให้กับชุมชนโดยนักวิจัยสรุปข้อมูลที่ได้จากการเก็บข้อมูลในพื้นที่ช่วง 4 เดือนแรก กิจกรรมการสืบข้อมูลชุมชนให้กับกลุ่มเป้าหมาย

4. เปิดโอกาสให้แกนนำได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันในกลุ่ม เพื่อวิเคราะห์ปัญหาในเชิงลึก เพื่อหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาย่อยละเอียด และเป็นรูปธรรมโดยอาศัยกลไกความสัมพันธ์ ในชุมชนที่ค้นพบจากการจัดเก็บข้อมูลงานวิจัยในช่วง 4 เดือนแรก ซึ่งกลุ่มเป้าหมายได้ร่วมกัน วางแผนกิจกรรมที่จะดำเนินการในการพัฒนา และแก้ไขปัญหาดังกล่าว เยาวชนในชุมชน
5. แกนนำเด็ก เยาวชน และแกนหนุนช่วยวัยผู้ใหญ่ ได้ร่วมกันจัดลำดับความสำคัญของปัญหา อีกครั้ง เพื่อเป็นการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลโดยได้มีการจัดเรียงความสำคัญของปัญหา ที่กลุ่มเป้าหมายมีความเห็นว่าเป็นปัญหาที่สมควรได้รับการแก้ไขปัญหาย่อยอย่างเร่งด่วน
6. ร่วมกันวางแผนกิจกรรมในงวดต่อไป

เครื่องมือที่ใช้

- 1) กระบวนการจัดลำดับความสำคัญของปัญหา
- 2) การจดบันทึก
- 3) การใช้เทปบันทึก
- 4) กระบวนการสนทนากลุ่ม
- 5) กระบวนการค้นหาคำปัญหา

สรุปประเด็นปัญหาดังกล่าว และเยาวชนในชุมชน

ได้มีการจัดลำดับความสำคัญของปัญหาดังนี้

1. ปัญหาเรื่องยาเสพติด
2. ปัญหาเรื่องการคบเพื่อน การมีเพศสัมพันธ์ในวัยเรียน ปัญหาค่านิยม และการเลียนแบบอย่างจาก สื่อต่าง ๆ เลียนแบบอย่างจากเพื่อน โดยที่เด็กไม่คำนึงถึงเรื่องฐานะของครอบครัว ไม่คำนึงถึง ความลำบากของพ่อแม่
3. ปัญหาด้านทุนการศึกษา และการสนับสนุนกิจกรรมทางด้านกีฬา
4. ปัญหาความขัดแย้งของคนในครอบครัวคือ บางครั้งพ่อแม่ ทะเลาะกันซึ่งสภาพเช่นนี้ทำให้เด็กไม่ อยากเห็นก็ต้องออกจากนอกบ้านไปคบเพื่อน ปรับทุกข์กับเพื่อนซึ่งเป็นอีกสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เด็ก และครอบครัวเสี่ยงต่อการเกิดปัญหาด้านต่าง ๆ
5. ปัญหาไม่มีที่ปรึกษา มีปัญหาเรื่องการเรียน และเรื่องส่วนตัว
6. ปัญหาความยากจนไม่อาชีพที่มีรายได้แน่นอน พ่อ แม่จึงไม่มีเงินที่เพียงพอสำหรับค่าใช้จ่ายให้กับลูก และปัญหาการว่างงานของเด็กวัยรุ่น
7. ปัญหาการลักขโมย และปัญหาความปลอดภัยของเด็ก ๆ และคนในชุมชน
8. ปัญหาเด็กกำพร้า จากการที่ พ่อ แม่เลิกกัน การติดเชื้อเอดส์ และผู้ที่ได้รับผลกระทบจากเอดส์

9. การจัดแข่งทางด้านแนวความคิดในการทำงานระหว่างแกนนำผู้ใหญ่ กับเด็กวัยรุ่น บางคน ซึ่งส่งผลถึงการยอมรับในการทำงานของทั้ง 2 กลุ่ม
10. ปัญหาโรคเอดส์ และการมีเพศสัมพันธ์ในวัยเรียน

สาเหตุของปัญหา

1. การคบเพื่อน อยากรู้ อยากลอง ไม่สนใจเรียน มีค่านิยมที่ผิด และลอกเลียนแบบตามสื่อ
2. ครอบครัวแตกแยก พ่อ แม่ไม่มีเวลาให้กับลูก และพ่อ แม่ตามใจลูกเกินไป
3. ช่องว่างระหว่างผู้ปกครองกับเด็กเช่นเด็กในสมัยก่อน กับเด็กในสมัยปัจจุบัน และความแตกต่างของการศึกษา
4. อยู่ใกล้กับแหล่งผลิต แหล่งขาย และแหล่งเสพ
5. เวลาที่เด็กมีปัญหาไม่สามารถหาทางออกได้ ขาดที่ปรึกษา
6. ปัญหาการว่างงานของเด็ก ยาวชน และคนในชุมชน
7. ขาดงบประมาณสนับสนุนกิจกรรมด้านเด็ก และเยาวชน

ผลที่เกิดขึ้น

หลังจากผ่านจัดเวทีทบทวน และประสานแผนกิจกรรม พบว่ากลุ่มเป้าหมายได้วิเคราะห์ ข้อดี ข้อเสีย และแนวทางในการดำเนินการที่เป็นรูปธรรมจึงปรับแผนให้มีความเหมาะสม และสอดคล้องกับการดำเนินโครงการ

จากกระบวนการวิจัย และพัฒนาแบบมีส่วนร่วม นักวิจัยสามารถวิเคราะห์ได้ว่า เป็นกระบวนการที่ทำให้ค้นพบศักยภาพของชุมชนอย่างแท้จริง ซึ่งส่งผลทำให้ชุมชนได้เห็นตัวตนที่แท้จริงของชุมชน โดยเฉพาะประเด็นเรื่องศักยภาพ และข้อจำกัด เช่นกรณีการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนที่สะท้อนมุมมองในการพัฒนา ซึ่งส่งผลต่อกิจกรรมการทบทวนแผนการทำงาน ของแกนนำชุมชนนอกจากนั้นยังพบว่า กระบวนการวิจัย และพัฒนาอย่างมีส่วนร่วมยังเป็นการเชื่อมโยงถึงพื้นฐานความสัมพันธ์ของชุมชน ที่สามารถจะดึงมาประยุกต์ใช้ในการจัดการกับปัญหาของชุมชน ตลอดจนกระบวนการดังกล่าวเป็นการเปิดทัศนะของผู้นำ และชุมชน ในการสร้างการยอมรับ กับกลุ่มเด็กและเยาวชน ดังนั้นถ้าหากชุมชนขาดกระบวนการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงในทุกขั้นตอน ก็จะส่งผลต่อกระบวนการพัฒนาที่ยั่งยืนของชุมชนต่อไป

หลังจากที่ชุมชนได้แผนปฏิบัติการที่เป็นรูปธรรมแล้ว จึงได้มีการดำเนินการตามแผนเพื่อพัฒนาศักยภาพของกลุ่มเป้าหมายภายใต้การสนับสนุนกิจกรรม และกระบวนการของโครงการ ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

กิจกรรมที่ 1 สนับสนุนอุปกรณ์สนามกีฬา

- สนับสนุน อุปกรณ์สนาม
- โครงการด้านการสนับสนุนกีฬา
- ประสานงานกับแหล่งทุนต่าง ๆ ในภาคเอกชน

วัตถุประสงค์

เพื่อค้ำกลุ่มเด็ก เยาวชนเข้ามาเล่นกีฬาเพื่อลดการมั่วสุมในการใช้ยาเสพติด

1. เพื่อส่งเสริมให้เด็ก และคนในชุมชนได้ออกกำลังกาย
2. เพื่อให้คนในชุมชนเกิดการยอมรับในกิจกรรมของกลุ่มเด็ก เยาวชน
3. เพื่อสร้างความสามัคคี และการมีส่วนร่วมของชุมชน

สาเหตุที่ให้การสนับสนุนกีฬา

จากแนวความคิดของผู้นำชุมชน และแกนนำชุมชน คิดว่ากีฬาเป็นเครื่องมือหนึ่งที่จะเชื่อมประสานความสัมพันธ์ของคนในชุมชนทั้งในระดับปัจเจก และภาพรวมของชุมชน นอกจากนั้น พื้นฐานของคนในชุมชนยังมีความสนใจและความถนัดในด้านกีฬาดังแต่เด็กและเยาวชน จนกระทั่งในระดับผู้ใหญ่

วิธีการ

1. ปรับแนวความคิด และสร้างความเข้าใจการทำงานร่วมกันระหว่างนักวิจัยกับแกนนำเด็ก และเยาวชนรวมถึงการวิเคราะห์ถึงประโยชน์ของการใช้กีฬาเป็นสื่อในการทำงานพัฒนา และแก้ไขปัญหาเด็ก ตลอดจนการใช้ทรัพยากรในชุมชนทั้งทรัพยากรที่เป็นบุคคลและทรัพยากรที่เป็นวัตถุให้เกิดประโยชน์ที่สุด ก่อนการแสวงหาทรัพยากรภายนอก
2. กลุ่มแกนนำเด็กและเยาวชนได้เชื่อมประสานการทำงานร่วมกับ อ.บ.ต แหล่งทุนเอกชน โดยการสนับสนุนของงบประมาณในการจัดสร้างสนามกีฬา ส่วนที่กลุ่มเด็ก เยาวชนช่วยกันเขียนโครงการเพื่อขอสนับสนุนงบประมาณจากองค์การบริหารส่วนตำบล แต่ไม่ได้รับการช่วยเหลือเนื่องจากงบประมาณขององค์การบริหารส่วนตำบล มีไว้สำหรับการอบรม และการเข้าค่ายในกิจกรรมด้านเอดส์ และยาเสพติดเท่านั้นไม่มีไว้สำหรับการก่อสร้าง แกนนำเด็กและเยาวชนจึงได้ประสานเพื่อของบประมาณจากแหล่งอื่นนอกชุมชนบ้านห้วยม่วง แต่อยู่ภายในอำเภอสันป่าตองที่ยินดีให้การสนับสนุนกับกลุ่มเด็กและเยาวชน

3. โครงการวิจัยได้สนับสนุนอุปกรณ์สนาม สปอร์ตไลท์ แทนการสนับสนุนอุปกรณ์กีฬาเนื่องจากอุปกรณ์กีฬาทางศูนย์พลศึกษา อำเภอสันป่าตองได้จัดสรรงบประมาณในการจัดซื้ออุปกรณ์กีฬาให้กับเด็กและเยาวชน ในหมู่บ้านเป็นประจำทุกปี

เครื่องมือที่ใช้

- 1) การสังเกตแบบมีส่วนร่วม
- 2) การพูดคุยกับกลุ่มเป้าหมายแบบไม่เป็นทางการ

ผลที่เกิดขึ้น

พบว่าเด็กและเยาวชน และคนในชุมชนได้รับการส่งเสริม และสนับสนุนในการเล่นกีฬาเพื่อการใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ นอกจากนั้นยังเกิดเครือข่ายการทำงาน ของกลุ่มเด็ก และเยาวชน ในการวางแผนการป้องกัน และแก้ไขปัญหาคีฬาในชุมชนร่วมกัน เช่นการช่วยเหลือเด็กที่เสพยา และนอกจากนี้ เยาวชนยังเกิดการเรียนรู้เรื่องการเขียนโครงการ และการติดต่อแหล่งทุน และยังพบว่าเด็ก เยาวชน กลุ่มเสี่ยงเกิดความมั่นใจ ก้าวเข้ามาสู่การมีส่วนร่วมกับชุมชนมากขึ้นเนื่องจากการได้รับการยอมรับจากคนในชุมชน และสังคมให้โอกาสมากขึ้น

จากระบวนการพัฒนาศักยภาพของกลุ่มเป้าหมายนักวิจัยสามารถวิเคราะห์ได้ว่า ในการใช้ กีฬาเป็นเครื่องเปรียบเสมือนดาบสองคมถ้ามองในแง่บวกจะเป็นการเสริมสร้างศักยภาพของกลุ่มเป้าหมาย แต่ถ้ามองในแง่ลบจะเป็นเปิดโอกาสให้กับผู้ที่หวังผลประโยชน์จากกลุ่มเป้าหมายเด็ก และเยาวชนที่มาทำกิจกรรมกีฬาในการดึงเข้ามาสู่วงจรการใช้ยาเสพติด หรือเป็นข้ออ้างของกลุ่มเด็ก เยาวชนที่ยังไม่สามารถเลิกยาได้ โดยการใช้การกิจกรรมกีฬาเป็นเครื่องมือในการที่จะปกป้องตัวเอง ในการที่จะถูกสังคมมองว่าเป็นผู้ใช้ยา

ในมุมมองของนักวิจัยวิเคราะห์ได้ว่าคิดว่ากิจกรรมกีฬาก็มีได้เป็นทางออกที่เหมาะสมเสมอไป ถ้าหากชุมชนนั้นขาดสำนึกและความตระหนัก และมาตรการการในการควบคุม ดูแลที่เหมาะสม

กิจกรรมที่ 2 การอบรมเยาวชนเรื่อง “ ยาเสพติด โรคเอดส์ และเพศศึกษา ”

วัตถุประสงค์

เพื่อเสริมสร้าง ความรู้ ความเข้าใจ จิตสำนึกและความตระหนัก เกี่ยวกับเรื่องยาเสพติด เอดส์ และเพศศึกษา ให้กับเด็กและเยาวชน

กลุ่มเป้าหมาย

- เด็กและเยาวชน จำนวน 30 คน

เครื่องมือที่ใช้

- 1) ใช้เกมเป็นกิจกรรมที่ดึงดูดความสนใจของกลุ่มเป้าหมายโดยให้ความรู้ผ่านเกม
- 2) การสังเกตแบบมีส่วนร่วม
- 3) การบันทึกเทป
- 4) การจดบันทึก

วิธีการ

1. แยกนำเสนอเพื่อนเยาวชนในหมู่บ้าน
2. ติดต่อสถานที่ โรงเรียนน้ำบ่อหลวง
3. เชิญวิทยากรจาก
  - เจ้าหน้าที่โรงพยาบาลสันป่าตอง
  - ดำรงฝ่ายมวลชนสัมพันธ์
  - ผู้ประสานงานกลุ่มเยาวชน WY
  - กลุ่มเพื่อนเยาวชน
  - สมาคม YMCA
  - สำนักงานสาธารณสุข จังหวัดเชียงใหม่
  - แม่หญิงล้านนา
4. ดำเนินกิจกรรมตามแผนลักษณะของการอบรมคือการให้ความรู้ผ่านกิจกรรม และเกม

ผลที่เกิดขึ้น

จากการดำเนินกิจกรรมพบว่า เด็กและเยาวชนมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องเพศศึกษา โรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ โดยเฉพาะเอดส์ และยาเสพติดเพิ่มมากขึ้น ตลอดจนการมีทัศนคติที่ดีต่อผู้ติดเชื้อเอดส์และเกิดรูปแบบ และเครือข่ายการทำงานในกลุ่มเด็ก เยาวชน

วิเคราะห์จากกระบวนการดำเนินกิจกรรมพบว่าประเด็นเรื่องเอดส์ ยาเสพติด และเพศศึกษา เป็นประเด็นที่กลุ่มเป้าหมายดังกล่าวมีองค์ความรู้อยู่แล้ว แต่ยังพบว่ากลุ่มเป้าหมายยังขาดสำนึก และความตระหนักต่อประเด็นปัญหาดังกล่าว ที่เกี่ยวกับการป้องกันตนเอง ไม่ว่าจะเป็นการการมีเพศ

สัมพันธ์ที่ไม่ปลอดภัย โดยที่ไม่ใช่ว่าขงอนามัย เพราะมีความเชื่อว่าก้อนอนของตัวซึ่งเป็นวัยรุ่นด้วยกันมีความปลอดภัยจากโรคเอดส์มากกว่าหญิงบริการ นอกจากนั้นประเด็นเรื่องยาเสพติด กลุ่มเป้าหมายยังมีพฤติกรรมเสี่ยงต่อการใช้สารเสพติดภายใต้ปัจจัยและเงื่อนไขต่างๆที่มากระทบต่อกระบวนการใช้ทั้งที่รับรู้ว่ายาสเสพติดเป็นสิ่งที่ผิดก็ตามดั่งนั้นนักวิจัย และแกนนำชุมชนได้นำประสบการณ์ และข้อมูลจากเวทีดังกล่าวมาสรุปบทเรียน และหาทางออกร่วมกันจึงมีแนวความคิดที่จะเสริมสร้างสำนึกและความตระหนักให้กลุ่มเป้าหมายดังกล่าวจึงได้มีการวางแผนในการจัดกิจกรรมศึกษาดูงานของกลุ่มเป้าหมาย

กิจกรรมที่ 3 การศึกษาดูงาน

กลุ่มเป้าหมาย

- กลุ่มพ่อบ้าน, แม่บ้าน, กลุ่มวัยรุ่น, กลุ่มผู้นำ

สถานที่

ศูนย์บำบัดยาเสพติดภาคเหนือ และ โรงพยาบาลสวนปรุง การศึกษาดูงานในครั้งนั้นเพื่อต้องการให้เห็นสภาพของผู้ที่เสพยา และตัวอย่างจริง ของผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการเสพยา

วัตถุประสงค์

เพื่อเสริมสร้าง ความรู้ ความเข้าใจ สร้างสำนึกและความตระหนักถึงผลกระทบของการใช้สารเสพติด ตลอดจนเพื่อเปิดโอกาสการแลกเปลี่ยน เรียนรู้ประสบการณ์ให้กับกลุ่มเป้าหมาย

วิธีการ

- 1) นักวิจัยประสานกับสถานที่ศึกษาดูงาน ศูนย์บำบัดยาเสพติดภาคเหนือ และ โรงพยาบาลสวนปรุง
- 2) ขมสไลด์เกี่ยวกับกิจกรรมเกี่ยวกับยาเสพติด
- 3) แลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานด้านยาเสพติดกับตัวแทนชุมชนที่ร่วมในคณะดูงาน
- 4) กลุ่มเป้าหมายได้เข้าพูดคุย และแลกเปลี่ยนประสบการณ์กับผู้เสพยาเสพติดที่เข้ารับการรักษาในสถานบำบัดยาเสพติดทั้ง 2 หน่วยงาน

ผลที่เกิดขึ้น

หลังจากที่ผ่านกิจกรรมศึกษาดูงานพบว่า กลุ่มเป้าหมายสนใจเกี่ยวกับประเด็นยาเสพติด และมีทักษะในการดูแลตนเองให้ปลอดภัยจากยาเสพติด และโรคเอดส์เพิ่มมากขึ้น

จากกิจกรรมดังกล่าวสามารถวิเคราะห์ได้ว่าการศึกษาดูงานสามารถส่งผลให้กลุ่มเป้าหมายเห็นปรากฏการณ์ และผลกระทบที่แท้จริงของการใช้สารเสพติด โดยประสบการณ์ตรงจากตัวอย่าง ทำให้กลุ่มเป้าหมายโดยเฉพาะกลุ่มเด็ก และเยาวชนเกิดความตระหนักในประเด็นปัญหา และผลกระทบมากยิ่งขึ้น แต่การศึกษาดูงานของกลุ่มเป้าหมายยังขาดกระบวนการคิด วิเคราะห์ถึงผลกระทบของสารเสพติด และกระบวนการที่จะดำรงชีวิตอยู่ภายใต้กระแสปัญหาของสังคม ที่โหมกระหน่ำอย่างต่อเนื่องซึ่งจะส่งผลกระทบที่ร้ายแรงต่อเยาวชนโดยตรง ดังนั้นทางนักวิจัย และคนในชุมชนจึงมีแนวคิดที่จะพัฒนาศักยภาพของกลุ่มเป้าหมายในชุมชนโดยการใช้กระบวนการค่ายทักษะชีวิตเพื่อมุ่งส่งเสริมให้เยาวชนเกิดภูมิคุ้มกันในการปกป้อง คุ้มครอง ดูแลตัวเองให้ปลอดภัยจากปัญหาสังคมในยุคปัจจุบัน

กิจกรรมที่ 4 ค่ายทักษะชีวิต

วัตถุประสงค์

เพื่อเสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจ ความตระหนักในปัญหาเอดส์ และยาเสพติดให้กับเด็ก ตลอดจนเพื่อเป็นการพัฒนาทักษะในขั้นพื้นฐานให้กับกลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมาย

- 1) เด็กเยาวชน จำนวน 35 คน

วิธีการ

1. การประสานงาน
  - ประสานการทำงานกับผู้นำชุมชน,แกนนำ เพื่อสร้างความเข้าใจ
  - ประสานจัดทีมวิทยากรทีม เครือข่ายพัฒนาเด็ก และเยาวชนกับ องค์กรพัฒนาเอกชนที่ทำงานด้านเด็กและเยาวชน
2. ลงทะเบียน
3. พิธีเปิด

4. นักวิจัยชี้แจงวัตถุประสงค์ในการจัดค่ายทักษะชีวิต
5. แนะนำทีมวิทยากร และผู้เข้าร่วมสังเกตการณ์
6. ละลายพฤติกรรม
7. แบ่งกลุ่มสี่
8. ดำเนินกิจกรรมตามแผน (การทำกิจกรรมให้ความรู้ผ่านการเล่นเกม)

เนื้อหา

เนื้อหากิจกรรมค่ายทักษะชีวิตเนื้อหาที่ประกอบไปด้วยการถ่ายทอดความรู้เจตคติ และทักษะอันจัดการกับปัญหารอบ ๆ ตัวเด็กและเยาวชนในสภาพสังคมปัจจุบัน และการเตรียมพร้อมสำหรับการปรับตัวในอนาคต ไม่ว่าจะเป็นเรื่องเพศ สารเสพติด บทบาทชายหญิง ชีวิตครอบครัว สุขภาพ อิทธิพลของสื่อ สิ่งแวดล้อม จริยธรรม ปัญหาสังคม เป็นต้น ซึ่งดำเนินกิจกรรมค่ายทักษะชีวิตเป็นการจัดการเรียนการสอนโดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง หรือ “การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม” ได้แก่ การเรียนรู้เชิงประสบการณ์ การระดมสมอง การเรียนรู้โดยใช้กระบวนการทำงานกลุ่ม บทบาทสมมุติ การวิเคราะห์สถานการณ์ การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และการเรียนรู้ผ่านเกม เป็นต้น ซึ่งกระบวนการเรียนรู้ในรูปแบบต่าง ๆ ของกลุ่มเด็ก และเยาวชน เช่นการพัฒนาทักษะในการป้องกันการใช้สารเสพติด โดยการใช้วิธีการแสดงบทบาทสมมุติเป็นสื่อในการให้ความรู้ในการพัฒนาทักษะในการต่อรอง การปฏิเสธ และทักษะในการคิดวิเคราะห์วิธีการที่เหมาะสมในการป้องกันตัวเองจากอิทธิพลของคนอื่น ลักษณะของกิจกรรมจึงได้มุ่งเน้นให้เกิดการมีส่วนร่วมในการอภิปรายคำถามเกี่ยวกับเนื้อหา เช่นการปฏิเสธ ในเวลาที่เพื่อนชวนไปเที่ยว หรือชวนไปกินเหล้าหรือการชวนใช้สารเสพติด หักสนคิดต่อการกินเหล้า และการใช้สารเสพติด การคิดวิเคราะห์ปัญหาเกิดขึ้น การแสดงความคิดเห็นส่วนตัว และการแทรกความรู้ เรื่องแอลกอฮอล์ หรือสารเสพติดประเภทต่าง ๆ ที่มีผลต่อสุขภาพ

เหตุผลในการจัดค่ายทักษะชีวิต

- จากการวิเคราะห์ข้อมูลของชุมชนสามารถวิเคราะห์ได้ว่าที่เด็กและเยาวชนมีปัญหา สิ่งหนึ่งเกิดจากการขาดทักษะการดำเนินชีวิต เพราะทักษะชีวิตเป็นกระบวนการหนึ่งที่จะเสริมให้เยาวชนที่ยังขาดทักษะ

เครื่องมือที่ใช้

1. ใช้เกมเป็นกิจกรรมที่ดึงดูดความสนใจของกลุ่มเป้าหมายโดยให้ความรู้ผ่านเกม
2. การสังเกตแบบมีส่วนร่วม
3. การบันทึกเทป
4. การจดบันทึก

ผลที่เกิดขึ้นกับส่วนตัว

- 1) ได้เกิดการเรียนรู้กระบวนการทักษะชีวิต
- 2) เกิดการพัฒนา
- 3) เกิดเครือข่ายการอุดหนุนในการทำงาน
- 4) เกิดการพัฒนาวิทยากร

ผลที่เกิดขึ้นกับกลุ่มเยาวชน

- 1) เกิดการเรียนรู้และความสามัคคีในการใช้ชีวิตซึ่งกันและกัน
- 2) เกิดการประยุกต์แนวความคิดที่ใช้ในชีวิตประจำวัน
- 3) เกิดการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ซึ่งกันและกัน
- 4) เกิดองค์ความรู้ใหม่ๆ

องค์ความรู้ที่ได้

1. ความสัมพันธ์ของชุมชนสามารถแก้ไขปัญหาดังเยาวชนได้ระดับหนึ่ง
2. กระบวนการทำงานแบบมีส่วนร่วมและการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม สามารถแก้ไขปัญหาคาราคาซังได้ เพราะคนในชุมชน ได้มีโอกาสพูดคุย แลกเปลี่ยน เรียนรู้และปรับความเข้าใจแนวคิด
3. ความสัมพันธ์ของชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงตามยุคสมัย แต่ก็มีความช่วยเหลือที่อยู่ภายใต้ปัจจัยและเงื่อนไขและความตระหนักของชุมชนที่มีอยู่
4. การพัฒนาในชุมชนต้องอาศัยความสัมพันธ์พื้นฐานของชุมชนเป็นหลักสำคัญในการทำงาน
5. การพัฒนาชุมชนจะต้องคำนึงถึงศักยภาพ ข้อจำกัดของคนในชุมชน นักวิจัย แหล่งเงินทุน กระบวนการทำงานที่เหมาะสม

กิจกรรมที่ 5 การจัดนิทรรศการเกี่ยวกับกิจกรรมค่ายทักษะชีวิต และกิจกรรมที่ทำผ่านมาในชุมชนบ้านห้วยโถง

กลุ่มเป้าหมาย

- 1) เด็ก เยาวชนที่เข้าค่าย

วัตถุประสงค์

เพื่อเปิดโอกาสให้เด็กและเยาวชนได้แสดงออกถึงความสามารถของตนเอง ตลอดจนการสื่อสาร และการถ่ายทอดองค์ความรู้ ประสบการณ์ ที่ได้รับจากการเข้าร่วมกิจกรรมค่ายทักษะชีวิต ให้กับคนในชุมชน

วิธีการ

- 1) นักวิจัยได้พูดคุยกับเยาวชนที่เข้าค่ายถึงสิ่งที่ได้จากการเข้าค่ายกิจกรรมค่าย และได้กระตุ้นให้กลุ่มเป้าหมายได้คิดแผนกิจกรรมในชุมชนที่กลุ่มเป้าหมายสนใจในขณะที่อยู่ค่าย
- 2) นักวิจัยได้พูดคุยแบบไม่เป็นทางการกับแกนนำเยาวชนจำนวน 4 คนในขณะที่อยู่ค่าย และตั้งคำถามให้เด็กคิดถึงเพื่อนที่ไม่มีโอกาสได้ร่วมในกิจกรรมเข้าค่าย บทบาทของแกนนำจะช่วยเพื่อนได้อย่างไร ? และคนในชุมชนจะทราบได้อย่างไร ?
- 3) แกนนำชักชวนเพื่อนในการประชาสัมพันธ์กิจกรรมที่ทำให้ชุมชนทราบ
- 4) วางแผน และนัดวันในการจัดนิทรรศการในหมู่บ้าน
- 5) แกนนำประสานในการขอใช้สถานที่ในหมู่บ้าน
- 6) และจัดกิจกรรมตามแผน

ผลที่เกิดขึ้น

กิจกรรมค่ายทักษะชีวิตเป็นการเปิดโอกาสให้กลุ่มเป้าหมายได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ และเข้าใจเกี่ยวกับทักษะ ประสบการณ์ต่าง ๆ เพื่อให้ตนเองสามารถดำรง และอยู่รอดได้ภายใต้ปัญหาดังคม ตลอดจนเป็นการเชื่อมประสานให้เกิดเครือข่ายหนุนช่วยของกลุ่มเยาวชน และองค์กรค้ำคูณที่ทำงานด้านเด็กและเยาวชน นอกจากนั้นค่ายทักษะชีวิตยังเป็นเวทีที่จะให้เยาวชนได้เรียนรู้ เข้าใจ และปรับตัวในการอยู่ร่วมกับผู้อื่น ซึ่งผลดังกล่าวจะช่วยให้เยาวชนได้รับประสบการณ์ตรง ตลอดจนเกิดการเอาองค์ความรู้ที่ได้รับมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างสอดคล้อง และเหมาะสมกับสถานการณ์ของสังคมในปัจจุบัน

วิเคราะห์จากกระบวนการพัฒนาทักษะชีวิตของกลุ่มเป้าหมาย ดังกล่าวพบว่ากระบวนการเป็น การเปิดพื้นที่ให้กับกลุ่มเป้าหมายที่มีประสบการณ์ในการใช้สารเสพติด โดยการลดช่องว่างของ ความแปลกแยกในระดับกลุ่ม ทำให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ และเข้าใจของเครือข่ายเยาวชนในชุมชน ที่หลากหลายโดยอาศัยกลไกความสัมพันธ์พื้นฐานระดับปัจเจกที่จะเชื่อมโยง และร้อยรัด เข้ามาสู่ ระดับโครงสร้างของกลุ่ม ซึ่งปรากฏการณ์ดังกล่าวทำให้นักวิจัยเชื่อว่าสิ่งเหล่านี้คือศักยภาพอันมีค่า ของกลุ่มเป้าหมายที่จะใช้เป็นฐานในการในการดำเนินโครงการ ตลอดจนมุ่งที่จะส่งเสริมให้ ศักยภาพดังกล่าวให้เข้มแข็งเพื่อนำไปสู่กระบวนการขับเคลื่อนการพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืนต่อไป

นอกจากนี้แล้วนักวิจัย และแกนนำชุมชนยังเชื่อว่าครอบครัวยังเป็นฐานหลักสำคัญในระดับ รากหญ้า เพราะความสัมพันธ์ในระดับครอบครัว เป็นความสัมพันธ์ระดับจุลภาค ที่จะสามารถใช้ เป็นแรงยึดเหนี่ยว เกื้อหนุน ให้เด็ก และเยาวชน ให้อยู่กรอบ และบรรทัดฐานของสังคม ซึ่งกระบวนการ วิจัย และพัฒนาในโครงการ มีแนวความคิดที่จะเสริมสร้างศักยภาพของครอบครัว และดึงครอบครัว ให้มีบทบาทในการเข้ามามีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนกระบวนการพัฒนาเด็ก และเยาวชนในชุมชน จึงจัดให้มีการ อบรมจิตวิทยาในการดูแลเด็ก และเยาวชนทั้งนี้เพื่อเป็นการเสริมฐานความเข้าใจ และลดช่องว่างแห่งสื่อสารระหว่างผู้ปกครอง และเด็กเยาวชนเพื่อนำไปสู่การปกป้อง และคุ้มครอง เด็ก และเยาวชนที่เหมาะสมต่อไป

กิจกรรมที่ 6 การอบรมจิตวิทยาในการดูแลเด็ก และเยาวชน

กลุ่มเป้าหมาย

- 1) พ่อ แม่ และผู้ปกครองในชุมชน

เหตุผลที่จัดกิจกรรมนี้

กิจกรรมนี้เป็นกิจกรรมที่กลุ่มผู้ใหญ่ กับกลุ่มเด็กเยาวชนมีความเห็นตรงกันว่าเรื่องที่สำคัญ เพราะจะช่วยให้ผู้ปกครอง และลูกที่กำลังอยู่ในช่วงวัยรุ่นมีความเข้าใจที่ดีต่อกัน จึงเป็นกิจกรรมที่ทั้งสองฝ่ายเรียกร้องให้มีการจัด ซึ่งลักษณะของกิจกรรมเป็นการเชิญวิทยากรภายนอกมาให้การอบรม

*

วิทยากร

1. วิทยากรเป็นนักจิตวิทยาจากศูนย์ฮอทไลน์ และวิทยากรยาเสพติดจากโรงพยาบาลสันป่าตอง ทีม เครือข่ายวิจัยและพัฒนาเด็กและเยาวชนภาคเหนือ (CY-Net.)

วัตถุประสงค์

เพื่อส่งเสริม และพัฒนาศักยภาพของผู้ปกครองเด็กและเยาวชนให้มีความรู้ เข้าใจ และเปิดทัศนคติในการมองเด็ก และเยาวชน รวมทั้งเป็นการลดช่องว่างแห่งความขัดแย้งในครอบครัว

วิธีการ

1. ประสานการทำงานกับผู้นำชุมชน,แกนนำเพื่อสร้างความเข้าใจ และ เพื่อคัดเลือกกลุ่มเป้าหมายที่จะเข้าร่วม
2. ประสานจัดทีมวิทยากร และทีม เครือข่ายพัฒนาเด็ก และเยาวชน
3. ประสานสถานที่ และติดต่ออาหาร
4. ดำเนินกิจกรรมตามแผน
5. ลงทะเบียน
6. พิธีเปิด
7. นักวิจัยชี้แจงวัตถุประสงค์ในการจัดการอบรม
8. แนะนำทีมวิทยากร
9. ละลายพฤติกรรม

เนื้อหา

กิจกรรมการอบรมจิตวิทยาในการเลี้ยงดูลูกประกอบไปด้วยเนื้อหาในด้านต่าง ๆ เช่น จิตวิทยาวัยรุ่น โดยการมุ่งเน้นให้กลุ่มเป้าหมายพ่อ แม่ ผู้ปกครองได้รับความรู้เกี่ยวกับการให้ความหมายของวัยรุ่น พัฒนาการด้านต่าง ๆ ของวัยรุ่น เช่น พัฒนาการทางด้านร่างกาย พัฒนาการทางด้านอารมณ์ พัฒนาการทางด้านสังคม พัฒนาการทางด้านสติปัญญา ลักษณะความสำคัญของวัยรุ่น แบบแผนในการเลี้ยงดูลูก การส่งเสริมสุขภาพจิต เทคนิคในการสื่อสาร การดัดเดือนลูก และทักษะอันจัดการกับปัญหาครอบครัว เป็นต้น

ซึ่งดำเนินการกิจกรรมการอบรมจิตวิทยาในการเลี้ยงดูลูกเป็นการจัดการอบรมโดยใช้รูปแบบที่หลากหลายเช่น การถ่ายทอดองค์ความรู้โดยวิทยากรให้การบรรยาย การถ่ายทอดองค์ความรู้โดยการให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง หรือ “ การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ” ได้แก่ การเรียนรู้เชิงประสบการณ์ การระดมสมอง การเรียนรู้โดยใช้กระบวนการทำงานกลุ่ม การวิเคราะห์สถานการณ์ปัญหา การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และการเรียนรู้ผ่านการแสดงบทบาทสมมุติ ผ่านการเล่นเกมส์ ตัวอย่างเช่นการเรียนรู้เชิงประสบการณ์การ โดยการให้กลุ่มเป้าหมายได้ย้อนคิดถึงสถานการณ์ที่ตนเองเป็นวัยรุ่น และพฤติกรรมของตัวเองที่เคยทำไว้ในอดีตซึ่งเป็นวิธีการใช้ความรู้สึกและบทเรียนเมื่อวัยเด็กของพ่อแม่เป็นสื่อในการทำความเข้าใจความรู้สึกและพฤติกรรมลูก และตัวอย่างในการคิดวิเคราะห์

ปัญหาที่ผู้ปกครองพบเรื่องลูก การประเมินความต้องการของลูกที่มีต่อพ่อแม่ผู้ปกครอง และการประเมินความต้องการของพ่อแม่ผู้ปกครองที่มีต่อลูก วิธีการอยู่ร่วมกันในครอบครัว วิธีการดัดเด็กลูก ซึ่งทำให้กลุ่มเป้าหมายมีโอกาสได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์ ซึ่งกันและกันในประเด็นต่าง ๆ และร่วมกันหาทางออก หรือร่วมกันหาแนวทางในการแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นได้อย่างเหมาะสม ซึ่งกระบวนการเรียนรู้ และเนื้อหาในการอบรมจิตวิทยาในการเลี้ยงดูลูกของกลุ่มเป้าหมายพ่อแม่ผู้ปกครอง ทั้งนี้เพื่อให้พ่อแม่ผู้ปกครองมีความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับพฤติกรรมของเด็กวัยรุ่น และก่อให้เกิดการปรับทัศนคติที่มีต่อเด็กวัยรุ่นมากขึ้นเพื่อลดปัญหาการขัดแย้งในครอบครัว

เครื่องมือที่ใช้

- 1) การบรรยาย
- 2) การให้ความรู้ผ่านเกม
- 3) การวิเคราะห์สถานการณ์
- 4) การแบ่งกลุ่มระดมความคิด
- 5) บทบาทสมมุติ
- 6) การจดบันทึก
- 7) การใช้เทปบันทึก

ผลที่เกิดขึ้น

ผลจากการดำเนินกิจกรรมทำให้ผู้ปกครองที่เข้าร่วมกิจกรรมได้สะท้อนถึงบทบาท และบทวนกระบวนการในการอบรมเลี้ยงดูเด็ก และเยาวชนที่ผ่านมาซึ่งการสะท้อนถึงบทเรียนดังกล่าวทำให้ผู้ปกครองเรียนรู้ เข้าใจ และยอมรับ และให้โอกาสกับเยาวชนมากขึ้น รวมทั้งการหาแนวทางในการที่จะเอาองค์ความรู้ไปประยุกต์ใช้ให้สอดคล้อง และเหมาะสมกับเด็ก และเยาวชนในความดูแลของตนเอง นอกจากนั้นยังเกิดเครือข่ายการหนุนช่วยในการดูแลเด็ก และเยาวชนในระดับชุมชน ซึ่งปรากฏการณ์ดังกล่าวนี้เองเป็นการนำเอาความสัมพันธ์พื้นฐานในระดับเครือข่าย และในระดับชุมชนเข้ามาจัดการกับปัญหาเด็ก และเยาวชนได้อย่างลงตัว

จากการวิเคราะห์กระบวนการนี้นักวิจัยพบว่าครอบครัว คือพื้นฐานของความสัมพันธ์ที่แท้จริงที่จะเข้ามาจัดการกับปัญหาเด็ก และเยาวชนได้อย่างยั่งยืน ซึ่งการที่จะทำให้ครอบครัวเกิดความเข้มแข็งได้นั้นต้องอาศัย ปัจจัย และแรงหนุนเสริมภายในของชุมชน ซึ่งหมายถึงความสัมพันธ์ของชุมชนในระดับต่าง ๆ เช่นความสัมพันธ์ในระดับเครือข่าย ความสัมพันธ์ในระดับโครงสร้างของชุมชนทั้งนี้เพื่อเป็นการสร้างเกราะให้ครอบครัวมีเสถียรภาพในการจัดการกับปัญหาต่าง ๆ อย่างบูรณาการ ซึ่งการที่จะเสริมสร้างเสถียรภาพของครอบครัวได้นั้นปัจจัยด้านเศรษฐกิจก็เป็นอีก

ประเด็นหนึ่งที่สำคัญคือนักวิจัย และแกนนำชุมชนจึงมีแนวความคิดที่จะส่งเสริมอาชีพให้กลุ่มเด็ก และเยาวชน และผู้ปกครองเพื่อเสริมสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจ ตลอดจนลดปัญหาสังคมที่จะเกิดขึ้นในชุมชน จึงมีแผนที่จะส่งเสริมอาชีพให้กลุ่มเด็ก และเยาวชน และผู้ปกครองที่สนใจ แต่กิจกรรมนี้ไม่ได้ดำเนิน เพราะเนื่องจากทางชุมชนได้มีการเชื่อมประสานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการที่เข้ามารับผิดชอบกิจกรรมด้านนี้แทน ซึ่งนักวิจัยเห็นว่ารูปแบบการทำงานพัฒนาชุมชนแบบการสร้างเครือข่าย เป็นสิ่งที่ดี ซึ่งเป็นการดึงเอาทุนทางสังคมที่มีอยู่ของชุมชนมาประยุกต์ใช้ และจัดการได้อย่างเหมาะสม

กระบวนการวิจัย และพัฒนาแบบมีส่วนร่วมโครงการนี้ให้ความสำคัญกับการติดตาม และประเมินผลอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้เพื่อให้รูปแบบ และกระบวนการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมเกิดผลสัมฤทธิ์ที่เป็นรูปธรรม และสามารถที่จะถ่ายทอดองค์ความรู้ให้เป็นบทเรียนเพื่อขยายแนวความคิดสู่ชุมชนอื่นได้อย่างแท้จริงจึงได้มีแนวความคิดร่วมกับชุมชนให้มีการติดตาม ประเมินผลในรูปแบบที่หลากหลาย เพื่อให้สอดคล้อง และเหมาะสมกับบริบทชุมชนจึงได้มีกระบวนการติดตาม และประเมินผล 2 รูปแบบดังนี้

7. การจัดการประชุมประจำเดือน

วัตถุประสงค์

เพื่อเป็นการติดตาม และประเมินผลร่วมกันระหว่างนักวิจัย และชุมชน นอกจากนี้ยังเป็นเวทีแห่งการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของกระบวนการวิจัย

กลุ่มเป้าหมาย

- แกนนำเด็กเยาวชน,ผู้ใหญ่บ้าน และผู้นำชุมชน

วิธีการ

1. กลุ่มเป้าหมายได้กำหนดให้มีการพบกลุ่มแกนนำเดือนละ 1 ครั้ง โดยเลือกวันหยุดเสาร์ – อาทิตย์ ในช่วงแรกนักวิจัยเป็นคนดำเนินการประชุมโดย การประสานงานผ่านผู้นำชุมชน และตั้งประเด็นการประชุม และในช่วงต่อมานักวิจัยพยายามผลักดันให้เป็นบทบาทของคนในชุมชนเป็นฝ่ายนัดประชุมและช่วยกันมองประเด็นในการพูดคุยส่วนนักวิจัยเป็นผู้สังเกตการณ์ สาเหตุที่นักวิจัยเป็นคนดำเนินการในช่วงแรกเพราะเพราะชุมชนยังไม่สามารถมองประเด็นการพูดคุยเองได้

เครื่องมือที่ใช้

- การสังเกต นักวิจัยใช้การสังเกตแบบมีส่วนร่วม โดยที่นักวิจัยวางตัวเสมือนเป็นสมาชิกของชุมชน

2. การถอดประสบการณ์ และสรุปบทเรียนร่วมกับชุมชน

วิธีการ

1. ประสานกับวิทยากรภายนอกซึ่งมีประสบการณ์ในการทำงานพัฒนาในชุมชน
2. ประสานกับคนในชุมชน และนักถอดประสบการณ์ และสรุปบทเรียนร่วมกัน
3. แนะนำวิทยากร
4. ให้กลุ่มเป้าหมายช่วยกันเล่ากิจกรรมที่ได้ทำผ่านมา โดยแยกกิจกรรมที่ทำกับผู้ใหญ่ และกิจกรรมที่ทำกับกลุ่มเด็ก เยาวชน
5. ให้กลุ่มเป้าหมายร่วมกันสรุปถึงสิ่งที่ได้จากกิจกรรม และร่วมกันวิเคราะห์ว่ากิจกรรมที่ได้ทำทั้งหมดว่ามีข้อดี ข้อเสียอย่างไร ? และสามารถแก้ไขปัญหาได้จริงหรือไม่ ? อย่างไร ?
6. ให้กลุ่มเป้าหมายร่วมกันระดมความคิด ถึงกิจกรรมที่จะก่อการพัฒนาเด็ก เยาวชน ให้เกิดในอนาคตที่ชุมชนที่อยากทำ แต่ยังไม่ได้ทำ

เครื่องมือที่ใช้

- 1) การสนทนากลุ่ม
- 2) การจดบันทึก
- 3) การใช้เทปบันทึก

ผลที่เกิดขึ้น

ชุมชนเกิดการยอมรับเด็ก และเยาวชน ทำให้เด็ก และเยาวชนเห็นคุณค่าของตนเอง เกิดความภาคภูมิใจ และกล้าคิด , กล้าที่จะแสดงออก ตลอดจนมีพื้นที่ยืนในสังคม และมีบทบาทในการทำกิจกรรมด้านต่าง ๆ ของชุมชนมากขึ้นนอกจากนั้นยังเป็นการลดความขัดแย้งในระหว่างกลุ่มผู้นำ และกลุ่มเด็กและเยาวชนทำให้เกิดความร่วมมือ และทำให้เกิดกระบวนการขับเคลื่อนในการทำงานพัฒนาของชุมชน

จากกระบวนการนี้สามารถวิเคราะห์ได้ว่าการเปิดโอกาสให้มีการแลกเปลี่ยน เรียนรู้ร่วมกันสามารถที่จะลดช่องว่างแห่งการขัดแย้ง ทำให้มีมิติในการมองปัญหาร่วมกัน ซึ่งทำให้มุ่งไปสู่พลังร่วมในการพัฒนาชุมชนในด้านต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี

บทที่ 4

สรุปผลงานวิจัย

บททวนกระบวนการวิจัยแบบย่อ

ก. ขั้นตอนเตรียมโครงการ

1. การสร้างความสัมพันธ์ชุมชน

กระบวนการในการทำความรู้จักกับชุมชนเป็นกระบวนการที่ช่วยเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ีระหว่างทีมวิจัยกับคนในชุมชน เนื่องจากในกระบวนการนักวิจัยได้ใช้ฐานความสัมพันธ์ที่มีระหว่างนักวิจัยกับคณะครูในโรงเรียนบ้านห้วยโห้งในการสร้างความรู้จัก และสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับคนในชุมชนซึ่งครูในโรงเรียนบางท่านอยู่ในหมู่บ้านเป็นเวลานานให้ความช่วยเหลือคนในชุมชน และมีความสัมพันธ์ที่ดีกับคนในชุมชนมาโดยตลอดจึงเป็นที่ไว้วางใจของคนในชุมชน ทีมวิจัยจึงอาศัยฐานความสัมพันธ์ที่มีอยู่ทำความรู้จัก และสร้างความสัมพันธ์กับคนในชุมชนนอกจากนี้การที่นักวิจัยได้เข้าไปร่วมกิจกรรมของชุมชน เช่น งานวัด งานศพที่เกิดขึ้นในหมู่บ้านยังเป็นการแสดงความมีน้ำใจ การมีส่วนร่วมในกิจกรรมของคนในชุมชนนี้ได้เป็นการสร้างความรู้สึกรู้สึกเป็นกันเองกับคนในชุมชน ตลอดจนการจัดเวทีแนะนำโครงการ ทำให้ทีมวิจัยได้มีโอกาสทำความรู้จัก และสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับคนในชุมชนได้ในวงกว้างขึ้น ส่งผลให้ได้รับความร่วมมือในการประสานการทำงานในระดับผู้นำ และความร่วมมือที่ดีของคนในชุมชนตลอดจนได้รับความไว้วางใจในการจะเข้าไปศึกษาข้อมูลชุมชนในระดับที่ลึกได้

2. การศึกษาบริบทชุมชน

2.1 กระบวนการในการศึกษาข้อมูลระดับปฐมภูมิ

กระบวนการนี้ ได้มีการศึกษาข้อมูล โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์ผู้สูงอายุเกี่ยวกับข้อมูลสถานการณ์ และการจัดการกับปัญหาเด็ก และเยาวชนในอดีตในการเก็บข้อมูลในการสัมภาษณ์ได้เลือกสัมภาษณ์ผู้สูงอายุที่ยังมีความทรงจำที่ดี เนื่องจากจะได้ข้อมูลที่ค่อนข้างตรงกับเป็นความจริง น่าเชื่อถือ และนอกจากนี้ยังใช้วิธีการสนทนากลุ่มกับกลุ่มคนในวัยผู้ใหญ่ และวัยผู้สูงอายุ ทั้งนี้เพื่อเป็นการตรวจสอบข้อมูลร่วมกันของคนในชุมชน ซึ่งกระบวนการนี้สามารถทำให้คนในชุมชนได้มีโอกาสย้อนคิด และทบทวนถึงความสัมพันธ์ของคนในชุมชนในอดีตโดยเฉพาะในด้านการดูแล และการจัดการกับปัญหาที่เกิดขึ้นกับเด็ก และเยาวชน และสามารถนำมาเปรียบเทียบกับสถานการณ์ปัญหาในปัจจุบันได้ ซึ่งกระบวนการนี้ทางทีมวิจัยมีความเห็นว่ายังไม่เพียงพอสำหรับการที่จะนำมาวิเคราะห์ และวางแผนในการทำกิจกรรมแก้ปัญหาเด็ก และเยาวชนได้จึงได้มีการศึกษาข้อมูล

ระดับทุติยภูมิเพิ่มเติม และมีการแยกศึกษาข้อมูลในแต่ละประเด็นทั้งนี้เพื่อให้เกิดความชัดเจนมากยิ่งขึ้น

2.2 การศึกษาข้อมูลมีระดับทุติยภูมิ

เป็นกระบวนการที่ศึกษาข้อมูลโครงสร้าง และข้อมูลเบื้องต้นของชุมชนทั้งนี้ทำให้รู้ถึงความเป็นมาของชุมชน และความสัมพันธ์ของชุมชนในอดีตในระดับโครงสร้าง และความสัมพันธ์ของชุมชน และองค์กรชุมชน เช่น ชุมชนกับโรงเรียนมีความผูกพัน และช่วยเหลือกันในการดูแลเด็กอย่างใกล้ชิดมาโดยตลอด และเป็นหน่วยงานที่ช่วยประสานงานกับองค์กรพัฒนาเอกชน และองค์กรอื่น ๆ ที่เข้ามาช่วยเหลือเด็ก และเยาวชนในหมู่บ้าน จึงทำให้คนในชุมชนเกิดไว้วางใจคณะครู และเชื่อมั่นว่าทางโรงเรียนจะเป็นหน่วยงานที่จะช่วยพัฒนาเด็ก และเยาวชนในหมู่บ้านได้เป็นอย่างดีจึงทำให้คนในชุมชนให้ความร่วมมือในกิจกรรมของโรงเรียนเสมอมา

ในส่วนของความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำชุมชนกับเด็กและเยาวชน มีทั้งผู้นำที่สามารถเข้ากับเด็กและเยาวชนได้เป็นอย่างดี และผู้นำที่เด็กและเยาวชนไม่ให้การยอมรับและไม่สามารถเข้ากับเด็กได้จากกระบวนการเก็บข้อมูลทำให้รู้ว่าการประสานกับบุคคลใดในพื้นที่จะได้รับข้อมูลที่น่าเชื่อถือ และได้รับความร่วมมือที่ดี

ค. ขั้นตอนกิจกรรม

1. ศึกษาความสัมพันธ์ และสถานการณ์เด็ก และเยาวชนในปัจจุบัน

กระบวนการศึกษาความสัมพันธ์ และสถานการณ์เด็ก และเยาวชนในปัจจุบันทีมวิจัยได้พยายามใช้วิธีการที่หลากหลายเช่น การสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่มกับกลุ่มเด็กและเยาวชน ทั้งนี้เนื่องจากการได้พูดคุยกับเด็กบางสถานการณ์ และประเด็นสามารถได้ข้อมูลที่ชัดเจนมากกว่า เช่น ประเด็นความสัมพันธ์ระหว่างเด็กและเยาวชนกับพ่อแม่ผู้ปกครอง สมาชิกในครอบครัวบางครอบครัวพ่อแม่ผู้ปกครองยังถือว่าเป็นเรื่องราวที่เกิดขึ้นในครอบครัวเป็นเรื่องที่น่าอับอาย ควรเก็บไว้เป็นความลับ แต่ในขณะเดียวกันเด็กและเยาวชนไม่ได้มองว่าเป็นความลับหรือเป็นเรื่องน่าอับอาย จึงทำให้ทีมวิจัยได้ข้อมูลที่หลากหลาย ส่วนการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชนการพูดคุยกับกลุ่มกลุ่มต่าง ๆ ในหมู่บ้าน เช่นกลุ่มพ่อบ้าน กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มผู้นำ กลุ่มผู้สูงอายุ เป็นต้น จะเห็นได้ว่าข้อมูลที่รับจะมาจากผู้นำบางท่านเท่านั้นทั้งนี้เนื่องจากผู้นำบางท่านที่มีความสัมพันธ์ที่ดีกับกลุ่มเด็กและเยาวชน ซึ่งสามารถเข้าใจ และรู้สถานการณ์ความเคลื่อนไหว และปัญหาของกลุ่มเด็ก และเยาวชนได้ดีกว่า ซึ่งวิธีการเหล่านี้จะเห็นถึงความแตกต่างในแต่ละวิธีการเช่นการสัมภาษณ์เชิงลึกในบางบางคน หรือบางกลุ่มไม่สามารถใช้เทปในการจัดเก็บข้อมูลได้เนื่องจากกลุ่มเป้าหมายกลัวที่มีการบันทึกเสียงเสมือนเป็นหลักฐานจึงไม่กล้าเปิดเผยข้อมูลกับทีมวิจัย จึงมีการปรับวิธีการเก็บข้อมูลโดยการพูดคุยอย่างเป็นธรรมชาติ และอาศัยการจดจำประเด็นในการพูดคุย และกลับมาบันทึก

ภายหลัง และในการเก็บข้อมูลในแต่ละครั้ง ต้องอาศัยช่วงเวลาที่ผู้ให้ข้อมูลรู้สึกผ่อนคลายจากการทำงานจะเป็นช่วงเวลาที่เหมาะสมกว่า เช่น ช่วงเวลาในตอนเย็น หรือตอนกลางคืน จากกระบวนการศึกษาความสัมพันธ์ และสถานการณ์เด็ก และเยาวชนจะเห็นได้ชัดเจนความสัมพันธ์ของคนในชุมชนมีผลต่อข้อมูลต่าง ๆ ที่ได้รับ และมีผลต่อการยอมรับของกลุ่มคนในชุมชนเป็นอย่างมาก ดังนั้นการทำการกิจกรรมใด ๆ ก็ตามที่จะต้องเกี่ยวข้องกับคนหมู่มากที่มักจะมีความคิดเห็นว่า มีความจำเป็นที่จะต้องมีการศึกษาถึงเครือข่ายของความสัมพันธ์ในชุมชนนั้นๆ และมีแกนนำในการขับเคลื่อนงาน

2. ศึกษาเครือข่ายความสัมพันธ์ชุมชน และแสวงหาแกนนำ

กระบวนการศึกษาเครือข่ายความสัมพันธ์ชุมชน และแสวงหาแกนนำ เป็นกระบวนการที่จะทำให้รู้ว่าบุคคลใดเป็นบุคคลที่มีความสัมพันธ์ที่ดีกับคนในชุมชนในวงกว้าง ซึ่งการค้นหาได้ใช้วิธีการสนทนากลุ่ม และการร่วมเสนอรายชื่อของคนในชุมชนโดยมุ่งเน้นบุคคลที่มีความสัมพันธ์ที่ดีกับคนในชุมชน และโดยเฉพาะมีความสัมพันธ์ที่ดีกับกลุ่มเด็ก และเยาวชน และเป็นบุคคลที่ได้รับการยอมรับจากคนในชุมชน และเพื่อแสวงหาแกนนำ ในการทำงานด้านเด็ก และเยาวชน และแกนหนุนช่วยในการทำงานกับกลุ่มเด็ก และเยาวชนทั้งนี้รวมถึงการผลักดันให้ชุมชนเกิดความตระหนักถึงความสำคัญของเด็ก และเยาวชนในชุมชน และจัดทำแผนกิจกรรมในการพัฒนาเด็ก และเยาวชนโดยอาศัยเครือข่ายความสัมพันธ์ของชุมชนที่มีอยู่

3. จัดเวทีวิเคราะห์สาเหตุ ปัญหา และวางแผนในการพัฒนาเด็กและเยาวชนในชุมชนแบบมีส่วนร่วม

กระบวนการจัดเวทีวิเคราะห์สาเหตุ ปัญหา และวางแผนในการพัฒนาเด็ก และเยาวชนในชุมชนแบบมีส่วนร่วม เป็นกระบวนการที่เปิดโอกาสให้คนในชุมชนได้แสดงถึงความคิดเห็น วิเคราะห์สถานการณ์ปัญหาเด็ก และเยาวชน ร่วมกันวางแผนแก้ไขปัญหาในชุมชน ตลอดจนการตรวจสอบข้อมูลซึ่งกันและกันในการคัดเลือกแกนนำ และแกนหนุนช่วยในการทำงานของกลุ่มเด็ก และเยาวชน ซึ่งในกระบวนการนี้ได้จัดทำ 2 ครั้ง เนื่องจากในการเก็บข้อมูลที่ผ่านมามีพบว่า กลุ่มเด็ก และเยาวชน กับกลุ่มวัยผู้ใหญ่ และผู้นำมีความคิดเห็นไม่ตรงกัน ซึ่งมักทำให้เกิดการขัดแย้งในเวทีประชุมบ่อยครั้ง จึงแยกจัดเวทีกลุ่มเด็กและเยาวชน 1 ครั้ง และเวทีกลุ่มผู้ใหญ่ และผู้นำ 1 ครั้ง ทั้งนี้เพื่อลดความขัดแย้งที่จะเกิดขึ้น โดยเมื่อเสร็จสิ้นจากการวิเคราะห์สถานการณ์ปัญหาเด็กและเยาวชนและสาเหตุของปัญหาแล้ว ได้มีการยกประเด็นของการประสานและการประชุมร่วมกับผู้ใหญ่และกับกลุ่มเยาวชนด้วยตนเอง เพื่อปรับวิธีคิดและเพื่อให้เกิดการยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่นในแต่ละกลุ่มเพื่อให้สามารถทำงานร่วมกันได้อย่างมีความสุขก่อให้เกิดเวทีการพูดคุยร่วมกับกลุ่มแกนนำเพื่อสร้างความเข้าใจในการทำงานร่วมกัน

4. เวทีกำหนดหาแนวทางและวางแผนแก้ไขปัญหาลูก และเยาวชนอย่างมีส่วนร่วม (เป็นเวที ร่วมระหว่างกลุ่มผู้ใหญ่ และกลุ่มเด็ก และเยาวชน)

เป็นกระบวนการหนึ่งที่จะช่วยสร้างความเข้าใจซึ่งกันและกัน และเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันและเป็นเวทีกำหนดหาแนวทาง และวางแผนแก้ไขปัญหาลูก และเยาวชนอย่างมีส่วนร่วม ซึ่งหลังจากได้มีการพูดคุยเพื่อสร้างความเข้าใจในการทำงานร่วมกันแล้ว โดยมีข้อตกลงว่าให้แต่ละกลุ่มได้มีการกำหนดแนวทาง และวางแผนแก้ไขปัญหามาก่อนและมานำเสนอผลจากการพูดคุยในกลุ่มใหญ่ ทำให้ทำให้เวทีกำหนดหาแนวทางและวางแผนแก้ไขปัญหาลูก และเยาวชนอย่างมีส่วนร่วมนอกจากไม่เกิดความขัดแย้งในชุมชนแล้วได้ และเป็นการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลได้เป็นอย่างดี ตลอดจนสามารถเรียงลำดับความสำคัญของปัญหา และร่วมวางแผนในการแก้ไขปัญหาลูก และเยาวชนในชุมชนได้ ซึ่งวิธีการลดความขัดแย้งของคนในชุมชนบ้านห้วยไทรงามสามารถหาทางออกได้ โดยการให้เวลาในการพูดคุย และการพบกลุ่ม เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันให้บ่อยขึ้น จึงสามารถรื้อฟื้นความสัมพันธ์เดิมของชุมชนได้

5. กิจกรรมการประชุมเชิงปฏิบัติการกลุ่มแกนนำเพื่อสร้างความเข้าใจในการทำงานร่วมกัน

กระบวนการนี้เป็นกระบวนการพูดคุยเพื่อกระตุ้นการอยากมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมของชุมชน และเพื่อสร้างความเข้าใจในการทำงานอีกเป็นการเปิดโอกาสให้ให้แกนนำได้มีการพูดคุย แลกเปลี่ยนความคิดเห็นในการทำงานซึ่งกันและกัน ซึ่งกลุ่มแกนนำเป็นกลไกสำคัญในการทำงานที่จะสามารถช่วยลดความขัดแย้งในชุมชน และเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในชุมชนที่จะก่อให้เกิดความเข้าใจในการทำงานร่วมกัน เป็นการพลิกฟื้นความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างกลุ่มแกนนำเด็ก และเยาวชน และกลุ่มแกนนำผู้ใหญ่ในระดับผู้ใหญ่ และกลุ่มแกนนำ เพื่อเป็นการช่วยเสริมสร้างกำลังใจในการทำงานทั้ง 2 ฝ่าย กระบวนดังกล่าวได้มีการจัดตั้งอย่างเป็นทางการโดยการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในกลุ่มแกนนำ และการจัดอย่างไม่เป็นทางการ โดยการพูดคุยกับคนในชุมชน ทั้งนี้เพื่อเป็นการเปิดโอกาสให้สมาชิกในชุมชนได้แสดงความคิดเห็นและมีส่วนร่วมในการทบทวนแผนการดำเนินงานป้องกัน และแก้ไขปัญหาลูก และเยาวชน ในการที่จะคิดกิจกรรมในการพัฒนา และแก้ไขปัญหาดัง ๆ ของชุมชนนอกจากนี้แล้วยังเป็นกิจกรรมที่เป็นการพลิกฟื้นกลไกความสัมพันธ์พื้นฐานของชุมชนที่เอื้อต่อการพัฒนา ป้องกัน และแก้ไขปัญหาลูกและเยาวชนได้เป็นอย่างดี

โดยการใช้แผนกิจกรรมการพัฒนา ป้องกัน และแก้ไขปัญหาลูกและเยาวชนบ้านห้วยไทรงามที่วางแผนไว้โดยกลุ่มเป้าหมายที่เป็นผู้ใหญ่ คือ ผู้นำชุมชน ตัวแทนพ่อบ้าน ตัวแทนแม่บ้าน และผู้สูงอายุ กับกิจกรรมที่วางแผนไว้โดยกลุ่มแกนนำเด็กและเยาวชน ตลอดจนแผนการดำเนินกิจกรรมดังกล่าวได้ผ่านกระบวนการ การมีส่วนร่วมของคนในชุมชนโดยการร่วมแสดงความคิดเห็นจากการพูดคุยอย่างไม่เป็นทางการ กับกลุ่มแกนนำ เพื่อร่วมทบทวนแผนการดำเนินกิจกรรม

ซึ่งจะเป็นเครื่องมือในการฟื้นความสัมพันธ์ของกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชน (โปรดดูรายละเอียดข้างท้าย) เพื่อให้ร่วมกันพัฒนา ป้องกัน และแก้ไขปัญหาคีร์และเยาวชนบ้านห้วยไทรง

คั้งนั้นจะมีกิจกรรมบางกิจกรรมเป็นกิจกรรมพลักฟื้นความสัมพันธ์ของกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชนโดยตรง เช่น

- กิจกรรมการอบรมเลี้ยงดูถูก เป็นกิจกรรมพลักฟื้นความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่กับเด็กและเยาวชน
- กิจกรรมจัดนิทรรศการค่ายทักษะชีวิตและกิจกรรมอื่นที่เด็กและเยาวชนได้ดำเนินการผ่านมา เป็นกิจกรรมพลักฟื้นความสัมพันธ์ระหว่างคนในชุมชนกับเด็กและเยาวชน
- กิจกรรมการประชุมผู้นำชุมชนร่วมกับแกนนำเด็กและเยาวชนประจำเดือน เป็นกิจกรรมพลักฟื้นความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำชุมชนกับแกนนำเด็กและเยาวชน และกิจกรรมบางกิจกรรมแม้จะมีวัตถุประสงค์หลักไปที่พัฒนา ป้องกัน และแก้ไขปัญหาคีร์และเยาวชน แต่ในวิธีการของกิจกรรมจะใช้การทำงาน และหารือร่วมกันระหว่างฝ่ายต่าง ๆ ในชุมชนบ้านห้วยไทรง ซึ่งสามารถทำให้ความสัมพันธ์ของฝ่ายต่าง ๆ นั้นพัฒนาขึ้นไปด้วย
- การสนับสนุนการสร้างสนามกีฬาและอุปกรณ์เกี่ยวกับสนามกีฬาให้เด็กและเยาวชนได้ใช้เป็นที่รวมตัวกันทำกิจกรรม เป็นการส่งเสริมสถานที่ที่ให้เด็กและเยาวชนมารวมตัวกันสร้างสัมพันธ์ภาพที่ดีร่วมกันได้หากมีกิจกรรมส่งเสริมความสัมพันธ์ร่วมด้วย และทำให้พ่อแม่และผู้ใหญ่เห็นเด็กและเยาวชนอยู่ในสายตาไม่ได้ไปมั่วสุมที่อื่น
- กิจกรรมการอบรมเด็กและเยาวชนเรื่องยาเสพติด โรคเอดส์ และเพศศึกษา กิจกรรมนี้ทำให้เด็กเข้าใจว่าการดักเตือนเป็นการแสดงออกของความรักความเป็นห่วงของพ่อแม่และญาติพี่น้อง
- กิจกรรมค่ายทักษะชีวิต กิจกรรมต่าง ๆ ในค่ายทักษะชีวิตจะประกอบด้วยการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของเด็กและเยาวชนกับครอบครัวและเพื่อนอยู่ในหลายกิจกรรม
- กิจกรรมการศึกษาดูงานของคนในชุมชนกับเด็กและเยาวชนเกี่ยวกับยาเสพติด ทำให้พ่อแม่ผู้ปกครองที่ไปร่วมดูงานด้วยรู้สึกห่วงใยลูกหลานมากขึ้น และเด็กและเยาวชนที่เพื่อเสี่ยงต่อการติดยาเสพติดหรือคิดแแล้วรู้สึกห่วงใยเพื่อนมากขึ้นด้วย
- กิจกรรมส่งเสริมอาชีพให้กับกลุ่มเด็กและเยาวชนและผู้ปกครองที่สนใจ หากกิจกรรมนี้สามารถปฏิบัติได้ จะเป็นการตกลงใจร่วมกันระหว่างเด็ก เยาวชน และพ่อแม่ผู้ปกครองของเขาถึงการประกอบอาชีพของเขาที่ครอบครัว ก็จะทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างเด็กและเยาวชนกับครอบครัวดีขึ้นไปด้วย

ในกระบวนการนี้ได้มีการประชุมรื้อฟื้นกิจกรรมที่วางแผนไว้เป็นกระบวนการทบทวน การวิเคราะห์ปัญหา และการพัฒนาแผนการดำเนินกิจกรรมที่วางแผนไว้ในงวดแรกโดยละเอียด และมีความชัดเจนมากยิ่งขึ้นกระบวนการนี้ได้ใช้ทั้งวิธีการสนทนากลุ่ม การจัดเรียงลำดับความสำคัญของปัญหาร่วมกันทั้งนี้เพื่อให้ทุกคนได้มีโอกาสดทบทวน และคิดไตร่ตรองถึงข้อดี ข้อเสีย ผลที่คาดว่าจะได้รับในแต่ละกิจกรรม และความเป็นไปได้ในการจัดแต่ละกิจกรรมอย่างถี่ถ้วนเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับกลุ่มเป้าหมาย และคนในชุมชนซึ่งกิจกรรมได้กำหนดไว้ได้แยกออกเป็น กิจกรรมที่ ผู้ใหญ่ดำเนินการ กิจกรรมที่กลุ่มเด็ก และเยาวชนดำเนินการ และกิจกรรมที่ดำเนินการ ร่วมกันระหว่างกลุ่มเด็ก และเยาวชน กับกลุ่มวัยผู้ใหญ่ ซึ่งได้กล่าวไว้แล้วในเบื้องต้น

การวิเคราะห์กิจกรรมพลิกฟื้นกลไกความสัมพันธ์พื้นฐานของชุมชนเพื่อการพัฒนา ป้องกัน และ แก้ไขปัญหาเด็กและเยาวชนบ้านห้วยไทรง

คณะวิจัยซึ่งประกอบด้วยแกนนำชุมชน แกนนำเด็กและเยาวชน ได้มีการนำเอาข้อมูลที่ได้จากการ รวบรวมและวิเคราะห์แล้ว มาวางแผนร่วมกัน โดยแบ่งแผนงานออกเป็น 3 ส่วนคือ

ก. กิจกรรมที่ดำเนินการโดยผู้ใหญ่ของชุมชน

1. สนับสนุนให้สร้างสนามกีฬาและอุปกรณ์เกี่ยวกับสนามกีฬาให้เด็กและเยาวชนได้ใช้เป็นที่รวม ตัวกันทำกิจกรรม

เนื่องจากสนามกีฬานั้นเป็นความต้องการของกลุ่มเยาวชน ที่พวกเขาได้มองว่าเป็นสถานที่ และกิจกรรมที่เด็กและเยาวชนของหมู่บ้านส่วนใหญ่มาพบปะทำกิจกรรมร่วมกันโดยปกติ หาก แต่ที่ผ่านมาได้ใช้สนามกีฬาของโรงเรียนเล่นกีฬาด้วยกัน ทำให้เกิดปัญหาซึ่งส่งผลถึงความ สัมพันธระหว่างเยาวชนกับฝ่ายอื่นในชุมชนดังนี้

- ความสัมพันธ์ระหว่างเยาวชนกับเยาวชนด้วยกัน

เนื่องจากเด็กและเยาวชนมักจะมารวมตัวเล่นกีฬา จับกลุ่มพูดคุย ปรับทุกข์กัน ที่สนาม กีฬา สนามกีฬาจึงเป็นเสมือนสถานที่พบปะสังสรรค์ หรือเป็นสโมสรสำหรับเด็กและเยาวชน (Youth Club)

- ความสัมพันธ์ระหว่างเยาวชนกับโรงเรียน

เนื่องจากการเล่นกีฬา ทำให้เกิดข้าวของของโรงเรียนเสียหาย เนื่องจากสถานที่คับแคบ และถึงแม้ว่าเด็กและเยาวชนจะพยายามระมัดระวังแล้วก็ยังไม่สามารถแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้ จึง ทำให้มีผลต่อความสัมพันธ์อันดีระหว่างคณะครูและกลุ่มเยาวชน